

Unfolding the kilt

En studie av skotsk identitet og kommersialisering av symboler for gruppetilhørighet

Emma Margret Skåden

Masteroppgave i sosialantropologi
Antropologisk institutt
Samfunnsvitenskapelig fakultet
Universitetet i Tromsø
Vår 2008

Sammendrag

Denne oppgavens overordnede tema omhandler symboler for gruppetilhørighet som utsettes for kommersialisering. Med hovedfokus på kilten og tartanmønsteret ser jeg på om meningen bak symbolene endres, hovedsakelig for ”eierne” av symbolene. Jeg diskuterer virkningen av turisme og kommersialiseringen i et skotsk perspektiv og hvordan kommersialiserte symboler oppfattes med hensyn til autentisitet. Hva som blir ansett som autentiske eller uautentiske symboler og hvem som har myndighet/autoritet til å bestemme dette er også et tema for oppgaven min. I den anledning har en av mine ambisjoner vært å belyse hvordan en modernisering av kilten har vært med på å ”tvinge” folk til å endre sin verdidifferensiering av kilten i en kommersiell sfære og en moralsk identitetsfære. Dette har jeg gjort ved å følge kilten som et fenomen i de forskjellige kontekster den brukes i, deriblant *Highland Games*. Jeg vil i presentasjonen av de forskjellige kontekster der kilten brukes vise hvilken betydning en kommersiell vare har i slike kontekster. Jeg vil vise hvordan en slik kommersiell vare kan flyte fritt i en sfære, mens den i en annen mer eller mindre ikke er tilstede. Oppgavens kontekstuelle analyse tar opp hvordan Skottlands historie med en motstandskamp mot England har vært med på å gjøre kilten og tartanmønsteret til et motstandssymbol ovenfor England og slik gjort England til den signifikante og periferiske ”Andre”. I tillegg er jeg opptatt av hvordan ideen om kilten er viktigere enn detaljene rundt bruken av kilten og hvordan individuell og kollektiv identitet vises ved bruk av kilten i forskjellige kontekster. Avslutningsvis i denne oppgaven foretar jeg en komparasjon til samiske symboler og den økende kommersialiseringen av dem. Jeg vil slik vise at modernisering av symboler for gruppetilhørighet, som kilten, blir ”godtatt” hvis det er skottene selv som står for moderniseringen og ikke utenforstående.

Forord

Mange har bidratt til realiseringen av mitt masterprosjekt og det er mange som fortjener en takk. Først og fremst vil jeg takke min veileder Bjørn Bjerkeli for godt samarbeid, god oppfølging, struktur og tilgjengelighet gjennom hele forskningsprosessen. Han har trådd til på flere måter og klart å trekke meg ut av en lang skrivesperre i tillegg til å ha gitt gode tilbakemeldinger da jeg trengte det mest.

Jeg vil også takke Senter for samiske studier og Institutt for antropologi for den økonomiske støtten som gjorde det mulig for meg å reise på alle de Highland Games jeg har fått reist på for å samle inn data. Samtidig vil jeg takke Jon og Amelia for å ha latt meg sove i stuen deres i fire måneder og for all hjelp og informasjon mens jeg var på feltarbeid. Takk også til mine informanter som tok seg tid til små og store samtaler med meg under mitt opphold i Skottland.

Flere har bidratt under skriveprosessen min. Først vil jeg nevne min familie som hadde troen på meg da jeg selv hadde mistet den og som alltid hadde gode råd til meg da jeg, både i frustrasjon og glede, henvendte meg til dem for råd. Takk for at dere alltid var tilgjengelig og trådte til uansett når og hva det måtte være.

Elisabeth og Yonas. Takk for god stemning, gode diskusjoner – både faglige og ufaglige –, middager og samtaler på ”rummen” vår, men også utenfor universitetsområdet i løpet av hele forskningsprosessen. Uten dere hadde det vært en kjedelig og ensom skriveprosess.

Sist, men ikke minst vil jeg takke Børre. For språkvask, konstruktiv kritikk, datahjelp og velvalgte ord og handlinger under skriveprosessen. Ikke minst for den forståelsen du viste da det verste stresset satte inn de siste ukene før innlevering og angsten snek seg innpå meg.

Tromsø, Mai 2008
Emma Margret Skåden

Sammendrag	iii
Forord	v
Kapittel 1: Innledning	1
Turismens påvirkning på kulturer	1
Skotske symboler som identitetsmarkør og gruppetilhørighet.....	3
Ekte eller uekte? Et spørsmål om autentisitet	4
Hvilken forskning er gjort på temaet?	4
Individuell og kollektiv identitet	5
Nasjonalisme og gruppetilhørighet	7
De periferiske Andre	7
Sfærebegrepet og hvordan det anvendes i verdiskapning	9
Et objekt gjøres om til vare. Definisjoner på kommodifisering og kommersialisering fra et antropologisk perspektiv	10
Autentisk eller ikke	11
Symboler og mening	12
Organisering av oppgaven.....	14
Kapittel 2: Metodebruk i feltarbeidet	15
Innledning.....	15
Highland Games som feltlokalitet.....	15
Veien inn til en ”kilt maker” i Aberdeen.....	16
Deltagende observasjon og posisjonering av etnografen	18
Feltsamtaler og feltintervju	19
Utfordringen med intervjuobjekter.....	20
Bruk av internett.....	22
Etiske betraktninger og problemstillinger	23
Anonymisering	24
Kunne det vært gjort bedre på en annen måte?	25
Bruk av ord i sin originale form	25
Kapittel 3: Kilt i sin historiske kontekst	27
Innledning.....	27
Skottland.....	27

Skottlands historie	28
Jacobiterne og deres mostand mot et Londonstyrt Skottland.....	30
The Act of Union.....	31
Forbudet og revitaliseringen av kilten.....	32
Kiltens historie	34
Den kvinnelige kilten	35
Kilten – en kort begreps- og utstysforklaring	35
The Sporrans	36
Merker og våpenemblemer.....	37
Strømper og flashes	37
Dolker.....	38
Brosjer og kiltnåler.....	38
Utility kilts.....	38
The gate keepers of Scottish heritage.....	39
Hvor brukes kilten i dag og hvem forvalter den?.....	42
Kapittel 4: Highland Games – en arena der kilten brukes.....	43
Innledning.....	43
Highland Games – en liten forklaring	43
Highland Games på verdensbasis.....	44
Highland dancing	45
Piping band competition.....	45
The heavy events	46
Light events	46
Beskrivelse av Highland Games’ område	47
Om kiltbruk på Highland Games.....	49
Hva slags folk finner man på Highland Games?.....	52
Kiltbruken er ikke enstydig selv på et og samme arrangement.....	53
Kapittel 5: Ceilidh, The Royal Mile og andre steder kilten brukes.....	57
Innledning.....	57
Ceilidh – scottish country dancing	57
The Royal Mile.....	60
Varierende kiltbruk i The Royal Mile	61
Andre kontekster der kilten brukes	63

Variierende bruk av kilt fra kontekst til kontekst.....	65
Kapittel 6: Kommersialisering, turisme og identitet.....	67
Innledning.....	67
Turistmarkedet og det lokale markedet.....	67
Ideen om kilten er viktigere enn detaljene rundt bruken.....	68
Hva er en ”ekte” kilt?	69
Hvem har rett til å modernisere ”kulturelt ladede” symboler?.....	70
Den maskuline skotte	72
Maskulinitetens rettferdigjørelse av kommersialiseringen?.....	74
Kapittel 7: Oppsummering og komparasjon	75
Innledning.....	75
En kilt vil alltid være skotsk.....	75
Hva så med samiske symboler?.....	77
Kan samene lære noe av skottene?.....	77
Litteraturliste.....	81
Appendiks	85

Kapittel 1: Innledning

Jeg vil i denne oppgaven se på hva som skjer med symboler for gruppetilhørighet når de blir tilgjengelige for andre gjennom kommersialisering. Jeg vil ha fokus på Skottland, kilten og tartanmønsteret og hvordan den brukes i forskjellige situasjoner både av skotter selv og av andre.

Turismens påvirkning på kulturer

Turisme er et fenomen som ofte har blitt tillagt en negativ påvirkning for en kultur. Det som nevnes som problemet med turisme er at en kultur med mye turisme ofte kan påvirkes av den kommersielle og økonomiske gevinsten turismen innebærer. June Nash snakker om turisme som en ny form for kolonialisme der eliten søker identitet gjennom konsumering av tradisjonelle kulturer (1995). Andre ser på turismen som en slags symbolsk voldtekt mot lokalbefolkning og lokale kulturer (Crick, 1989). (Se også Eide, 2002, Viken, 2001 og MacCannell, 1976). Turister ute på reise vil ofte se tradisjonelle ting der man er og ikke se ting som har blitt "turistifisert" og dermed ikke like "ekte" som man hadde håpet på. Når man da tar symboler fra en kultur og selger det i et større globalt marked vil noen begynne å sette spørsmålstegn med hvor ekte denne varen er. "Eierne" av symbolene vil kanskje igjen sette spørsmålstegn med hvorvidt de godkjenner at slike symboler gjøres om til en vare og selges til andre enn dem selv.

Dette er svært relevante problemstillinger i det samiske samfunnet. Turisme og salg av varer til turister er økende i Sápmi, spesielt på finsk side. Det er en økt kommersialisering av samiske symboler i forhold til turisme i det samiske samfunn generelt. Dette er noe som har interessert meg lenge siden jeg selv er samisk og føler at visse typer samiske identitetsmarkører ikke bør bæres av hvem som helst. Symboler som jeg ser på som et kjennetegn på en felles samisk tilhørighet blir masseprodusert og solgt til ikke samer i tillegg til samer selv. Noen ganger kan det stilles spørsmål om "ektheten" til disse symbolene. Det har, blant annet, vært reagert på "stjernelua" som selges fra samiske duodjiboder¹ i byer eller langs veistrekningene, spesielt i Nord Norge. Denne lua virker som en blanding av blant annet Kautokeino-, Karasjok- og Karesuandomønster og er dermed sett på som

¹ Duodji er samisk håndverk.

uke av mange. Den blir også sett på som en "festivallue" som dukker opp på festivaler eller i sketsjer hvor folk skal spille en scene. Denne lua fremstilles som noe som er autentisk til turister og andre som ikke er klar over at den er en konstruksjon for et spesifikt formål.

Det finnes også såkalte turistkofter som i noen tilfeller er til salgs til turister som vil kjøpe dem. I Finland, der samisk kultur har blitt svært kommersialisert de siste årene, er det veldig utbredt å bruke slike kofter i turismekontekster for å vise frem den samiske kulturen. Ei kofte har for meg alltid vært et sterkt identitetsplagg og noe man skal bære med stolthet når man er klar over sin samiske identitet og vil vise den. Ethvert nasjonalt klesplagg vil av mange ses på som noe unikt for en gruppe mennesker og dermed som en identitetsmarkør for gruppen. Når den selges til andre ville den kunne bli tillagt andre meninger enn som en identitetsmarkør for den spesifikke gruppen. Bruk av symboler for å vise sin identitet har lenge vært noe jeg har funnet interessant og har selv brukt slike for å vise min samiske identitet på forskjellige måter. Dette førte meg til min tematikk og hovedproblemstilling for min mastergrad i sosial antropologi: *Hva skjer med symboler for gruppetilhørighet når de kommersialiseres?*

Opprinnelig ville jeg forske på dette blant samiske symboler for gruppetilhørighet, men siden jeg selv er same følte jeg at jeg allerede hadde dannet min mening om salg av samiske symboler. Jeg bestemte meg dermed for å gjøre feltarbeidet mitt en annen plass og gjøre en eventuell komparasjon til samiske symboler. Høsten 2005 var jeg ERASMUS-student i Aberdeen i Skottland. Her opplevde jeg at deres bruk av kilten var på en helt annen måte enn jeg var vant til at en slik identitetsmarkør brukes. Jeg hørte for første gang uttrykket *rent a kilt* og forundret meg over hvor greit det virket at andre kunne leie seg en kilt selv om de ikke var skotsk. Selv var jeg vant med at en identitetsmarkør, som en nasjonaldrakt, ikke skulle brukes av hvem som helst slik at den kan beholde sin symbolske kraft. Jeg bestemte meg derfor for å dra tilbake til Skottland for å se på kilten og dens bruk siden jeg allerede hadde litt kjennskap til landet og plagget fra mitt ERASMUS-semester her. Symboler som representerer Skottland har i lang tid vært kommersialisert og tilgjengelig for andre enn skotter selv spesielt med en økende turisme i landet, og jeg var nysgjerrig på hvordan skotter forholdt seg til dette.

Skotske symboler som identitetsmarkør og gruppetilhørighet

Skottland har et knippe av nasjonale symboler som de fleste skotter kan si er unikt for landet. Selv om det også poengteres at det ikke alltid er slik at symbolenes opprinnelse er fra Skottland representerer de allikevel ikoner som for mange er viktige for deres skotske nasjonalfølelse. Blant annet hevdes det at det gæliske språket innehar den lengste tradisjonen på sang og muntlige fortellertradisjoner i Europa. Andre nasjonale symboler er *The Saltire Flag of Scotland*, *the thistle*, *St Andrews*, *the stone of destiny*, sekkepipen og whiskyen.² De symbolene jeg vektlegger i min problemstilling er kilten og tartanen siden dette er symboler som er kjent for andre utenfor Skottland.

Når det gjelder tartanmønstret er dette kjent i verden for å være noe unikt skotsk og det sies at det som gjør tartan forskjellig fra andre rutete mønstre er historien og romantiseringen av *the Highlands* som er vevd inn i hvert stoff (*fabric*). Allikevel er mytologiseringen av tartanmønstret relativt moderne og selv om tartan identifiseres som noe skotsk kan en hvilken som helst familie eller institusjon registrere deres eget tartanmønster. Selv om det er generelt akseptert at tartanmønstret ble etablert og navngitt på slutten av 1700-tallet, er det allikevel ikke snakk om at mønstrene ble funnet opp så sent som da.³ Det sies at det ikke finnes noen reguleringer på hvilket tartanmønster man skal gå med, men de fleste velger å gå med det mønstret som tilhører sin familie eller klan. Om man vil skaffe seg kilt kan man kontakte *the Clan Tartan Centre* for å finne ut av hvilken klan man tilhører, slik at man kan velge seg det mønstret som tilhører den spesifikke klanen. Hvis man ikke har noen slektskap til klaner kan man bruke mønstret kalt *Royal Steward tartan* som ikke har noen familietilknytning eller man kan bruke *Black Watch tartan* som er det universelle militære tartanmønstret.⁴

Kilten har lenge vært tilgjengelig for andre enn skotter og det har vært en stor turismesatsning i Skottland som har gjort at symboler for det skotske, spesielt tartanmønsteret, har blitt utsatt for dette. Skal man kunne sammenligne noe med det

² <http://www.visitscotland.com/aboutscotland/UniquelyScottish/> (25.02.08)

Jeg er klar over at bruk av internettsider ikke alltid kan være like historisk korrekte, men jeg velger å bruke disse sidene for å forklare skotske symboler fordi det er slik de fremstilles for andre utenforstående.

³ <http://www.visitscotland.com/aboutscotland/UniquelyScottish/tartans?view=links> (25.02.08)

⁴ <http://www.visitscotland.com/aboutscotland/UniquelyScottish/tartans?view=links> (25.02.08)

som skjer med samiske symboler vil jeg si at kilten og tartanmønsteret er det som er sammenlignbart i forhold til Skottland. Jeg tenker da særlig på bruken av samiske symboler i turismemarkedsføringen på finsk side og bruk av ”turismekofter”.

Ekte eller uekte? Et spørsmål om autentisitet

Et annet spørsmål når det kommer til dette med turisme og kommersialisering av symboler blir hva som er regnet for å være autentiske og inautentiske. Selv har jeg ment at den samiske stjernelua er inautentisk og representerer en latterliggjøring av den samiske kulturen på basis av de kontekster der den brukes. I tillegg selges det en rekke andre ting som mange mener ikke er ordentlige eller gir et feilaktig bilde av den samiske kulturen. Noen ting som selges er ikke ”ekte” nok til å selges mens andre ting er så ”ekte” at de ikke burde selges i det hele tatt. For meg vil den autentiske vare bli truet av den kommersialiserte varen hva gjelder samiske symboler på gruppetilhørighet og det er med på å endre meningen til symbolet. Hvordan er det i Skottland der kilten har vært kommersialisert og tilgjengelig for andre over en lengre periode? Har kommersialiseringen vært med på å skape et klart skille på hva som er ekte eller ikke? *Hvordan oppfattes kommersialiserte symboler med hensyn til autentisitet?*

En av mine problemstillinger omhandler dermed dette med forståelse av hva som er autentisk eller inautentisk og hvem det er som bestemmer dette siden dette er en hel gruppes symboler for tilhørighet.

Hvilken forskning er gjort på temaet?

Det har vært gjort forskning på det samiske og turisme, men det tas gjerne opp andre aspekter av turismens påvirkning på kulturen. Laila Bongo Gaino (2005) har skrevet en masteroppgave i reiseliv om samene som turistattraksjon. Hun har fokus på hva samene selv synes om å være en turistattraksjon for turister, og særlig når de blir fotografert av turister når de har kofta på. I sine intervjuer med eldre samiske kvinner fra indre Finnmark kommer det også frem meninger om nødvendigheten i å markedsføre den samiske kulturen med kofte, reinsdyr og lávvu siden disse tilhører en samisk identitet. Allikevel er denne oppgaven mer basert på hvordan turistene oppfatter den samiske kulturen ut i fra hva de har sett i brosjyrer og lignende og at de (turistene) forventer å se en tradisjonell kultur (Bongo Gaino, 2005:56). Her har også mange av hennes informanter trukket frem måten den samiske kulturen markedsføres på finsk side av Sápmi og mener at det blir et galt bilde av samene når

ikke-samer fremstiller kulturen. De kler ikke på seg kofta rett og på en måte blir den samiske kulturen slik svartmalt. Gaios informanter mener at samer selv må markedsføre den samiske kulturen for at den skal bli fremstilt på rett måte (ibid:61). Denne masteroppgaven tar for seg noen av problemstillingene som er relevante i forhold til fenomenet med turisme og markedsføring av den samiske kulturen.

Konsekvensene av turismeindustrien på den skotske kulturen finnes det også forskning på allerede. I "Scotland – The Brand: The making of Scottish Heritage" tar McCrone et.al (1995) opp nettopp dette med hvordan den skotske "arven" har sitt utspring fra romantiseringen av Skottland og av Sir Walter Scotts historieskriving av Skottland. Boka er basert på en sosiologisk undersøkelse som spesifikt undersøker de spesifikke roller og karakterer til de som forvalter den skotske "arven". *Scottish tourist board, National trust for Scotland* og *Historic Scotland*⁵ er pekt ut som de som i hovedsak forvalter Skottlands "arv" og har mye å si for hvordan Skottland fremstilles for turister. Boken er den første til å utforske bildene som disse formidler og til å analysere hvordan dette påvirker Skottlands definisjon på seg selv og viktigheten med "arv" til landets identitet og politikk i motsetning til "historien".

I fortsettelsen vil jeg ta for meg ulike analytiske og teoretiske perspektiver som jeg anser som viktige i en analyse av kommersialiseringen av symboler knyttet til tilhørighet og identitet. Jeg vil ta for meg sfærebegrepet og hvordan det brukes i forhold til at noe kan være ekte i en sfære men ikke i en annen. I tillegg vil jeg ta for meg symbolbruken og hvordan meningsinnholdet i symboler kan variere fra person til person og fra kontekst til kontekst. Jeg vil også gå inn på autentisitetsproblematikk, individuell identitet og gruppetilhørighet/kollektiv identitet.

Individuell og kollektiv identitet

Identitetsdebatten er stor innenfor sosial antropologi og det er mange som har skrevet om både individuell- og kollektiv identitet. Barth (1969), Goffmann (1969) og Mead (1934) kan nevnes som noen av de som på et eller annet tidspunkt har

⁵ <http://www.visitscottishborders.com/> (30.04.08)
<http://www.nts.org.uk/Home/> (30.04.08)
<http://www.historic-scotland.gov.uk/> (30.04.08)

skrevet om dette temaet. Å definere både identitet og nasjonalisme er vanskelig fordi ingen av de to fenomenene er statiske, men endrer seg fra person til person og fra sted til sted. Jenkins (1996) teorier om en sosial identitet går ut på at identitet er en karakteristikk eller en egenskap hos sosiale individer og at den må forstås prosessuelt, det vil si at identitet er dynamisk og dermed er under potensiell forandring hele tiden. Identitet er noe som alltid må etableres og i følge Jenkins betyr det at man må kunne klassifisere personer og ting og i tillegg kunne assosiere seg selv med andre (Jenkins, 1996:4). En sosial identitet må bekreftes av en signifikant annen for at den skal være gyldig for en person. Den sosiale identiteten refererer til måten individer og grupper er forskjellige i deres sosiale relasjon med andre individer eller grupper. En systematisk etablering av forskjeller mellom individer og grupper og relasjoner i mellom disse er vesentlig for det Jenkins kaller "the heart of social life" (Jenkins, 1996:4). Likheter og forskjeller i forhold til andre er de dynamiske prinsippene for fastsettelse av en identitet, både individuelt og for hvem man identifiserer seg med som en gruppe. Den sosiale identiteten vil da si vår egen forståelse av hvem vi er og hvor vi tilhører, *i tillegg til* andres forståelse av oss selv. Sosial identitet blir slik et produkt av likheter og ulikheter som har en mulighet til å forhandles frem (ibid:5).

En kollektiv identitet dannes på to måter i følge Jenkins. I den første måten er det medlemmene av en gruppe som identifiserer seg selv ved at de vet hvem og hva de er. I den andre måten trenger ikke medlemmene av gruppen være klar over sin kollektive eksistens eller sitt medlemskap i en gruppe. Den første måten eksisterer ved at den blir anerkjent av sine medlemmer mens den andre måten konstitueres av at den anerkjennes gjennom andres observasjoner og kategorisering av gruppen (Jenkins, 1996:82). Men i følge Nadel (i Jenkins, 1996:82) er dette snarere to forskjellige måter å *se på* en sosial interaksjon heller enn to forskjellige *måter* for gruppetilhørighet eller kollektivitet. Jenkins mener Nadel også har rett i at ingen av disse to er en mer "rett" måte enn den andre siden de begge er abstrakter av samaktiviteter. Det er viktig at kollektive identiteter forstås som genererte av sosial kategorisering og gruppe identifikasjon samtidig. Hvordan man forstår en kollektiv identitet er et empirisk spørsmål; i et case er det kollektiv identitet som er dominerende mens i en annen er det den sosiale kategoriseringen som er det. Sosiale prosesser er i stor grad sosial praksis utøvd av eksisterende individer

(ibid:89). Kollektive sosiale identiteter er ikke mindre prosessuelle enn den individuelle sosiale identiteten og gruppetilhørighet og sosial kategorisering har praktiske konsekvenser. I følge Jenkins burde vi tenke på sosiale identiteter som konstituerte i den kollektive identifikasjon som igjen er konsekvensen av samhandlingen mellom gruppeidentifikasjon og sosial kategorisering (ibid).

Nasjonalisme og gruppetilhørighet

Å definere en nasjon med stor N ville være å påstå at det finnes ekte og uekte samfunn og det er noe som i mine øyne ikke kan gjøres. Men på en annen side er det slik at en gruppe sammenligner seg selv med andre grupper nettopp for å få en fellesfølelse med hverandre. Taylor (1994) sier at vi definerer vår egen identitet i samhandling med og i noen tilfeller med å kjempe mot "den signifikante andre". Dette impliserer at en gruppe som ikke har en dominant posisjon blir tvunget til å assimilere den eksterne og anerkjente identiteten som sin egen (ibid). Benedict Anderson definerer nasjon som et forestilt politisk felleskap som blir oppfattet som både begrenset og suverent (1996:19). Selv om medlemmer av en nasjon bare kjenner et fåtall av de andre medlemmene er man uansett i stand til å forestille seg et fellesskap med dem man ikke ser eller møter. Nasjonalisme må behandles som et fenomen av samme type som religion gjøres: at den sidestilles med de store kulturelle systemene som eksisterte forut for dem (ibid:24). Språk ser ut til å være en av faktorene som er gjeldende for å føle fellesskap med andre og for å bestemme hvem som kan være medlemmer av en gruppe eller ikke. I Skottland var det slik at store deler av det som en gang skulle bli forestilt som Skottland kunne det engelske skriftspråket og var engelsktalende allerede på 1600-tallet (Anderson, 1996:94).

De periferiske Andre

Nasjonalisme for et folk i en statløst land har å gjøre med å uttrykke periferiske forskjeller fra majoriteten (Anderson, 1996). I Skottland har det å gjøre med å distansere seg fra England på en respektfull måte. Det perifere i den skotske sammenhengen er geografisk men det viktigste er tanken på eller ideen om den. Det gir substans for skildringen av Skottland som fjernet fra sentrene av makt og avgjørelse som befinner seg i England. Relativiteten og sentraliteten i den periferiske andre er uløselig implisitt i nasjonale identiteter som identifiseres som statløse nasjoner. Dermed er de fundamentale for deres nasjonalisme. Allikevel må det poengteres at det er snakk om periferi som en persepsjon og en representasjon

og ikke som fakta. Det periferiske synet er sterkt tilstede i den skotske nasjonalismen og dermed må forståelsen av grenser og periferi være sentrale for å forstå skotskhet (Anderson, 1996:149).

Cohen (2000:146) argumenterer for at folk konstruerer nasjonen gjennom deres egne erfaringer som er sterkt influert av deres egne omstendigheter. Nasjonen er mediert gjennom selvet. Konsekvensen av dette synet er at man effektivt kan definere en nasjon ut fra en objektiv entitet, politisk, symbolsk eller ikonisk på utsiden av individers bevissthet. Nasjonen er et symbol og dermed tilgjengelig for individer å fortolke, konstruere og reformulere slik det er mulig med hvilket som helst annet symbol (Cohen, 2000:146). Allikevel kan ikke et symbol på kollektivitet fungere effektivt uten noen form for formodning om et felles innhold i symbolet. Symboler for en kollektiv skotsk identitet, som kilten, kan dermed ikke brukes for å vise hvem man er til andre hvis ikke de andre har samme fortolkningsramme som skottene har. Noen type symboler, for eksempel en nasjon, kan, i følge Cohen, avhenge av at folk tror på at symbolet representerer noe de har til felles.

Den skotske nasjonale identiteten har vært tilstede lenge i Skottland og en skotsk nasjonalistisk bevegelse har eksistert siden midten av 1800-tallet. Som nevnt er begrepene grenser og periferi sentrale for å kunne ha en forståelse for skotsk identitet i følge Anthony Cohen (2000). Skottlands nasjonalisme er et uttrykk for ”periferitet” i forhold til men samtidig med respekt for den britiske stat (ibid:148). I stedet for å prøve å definere én ”skotskhet” må man prøve å karakterisere måten man tror folk *erfarer* og *definerer* sin skotskhet. Man må prøve å se på dens form heller enn dens substans for det er ikke i innholdet men i dens form at det objektive korrelative vil finnes. England er den signifikante ”Andre” som Skottland definerer seg ut i fra og ikke minst vil skille seg ut i fra. Det periferiske er implisitt sammenfiltret i nasjonale identiteter i statløse nasjoner og er dermed fundamentalt i deres nasjonalisme. Cohen påpeker at det er viktig at vi her ser på det periferiske som en persepsjon og måte å se ting på og ikke som fakta (2000:149). For Skottlands del ser det ut som at England ligger på lur som den signifikante og stort sett dominerende Andre. Det må være en tilstedeværelse av en objektiv korrelativitet; en objektiv samsvarhet for å få tak i ”skotskheten”. At en skotskhet finnes er Cohen ikke i tvil om, men det er vanskelig å vite hva den innebærer eller

hva den er. Selvsagt finner man den i språk, sanger, danser, klær, historie, litteratur, ved differensieringen fra engelskmenn og så videre, men det er ingen grunn til å tro at slike ting ses på eller vektlegges på samme måte av alle skotter. Dette gjør det vanskelig å helt presis definere en skotsk nasjonal identitet eller noen som helst nasjonal identitet for øvrig. Det man kan gjøre er å si noe om hvorfor folk responderer på symboler for nasjonen. De gjør det fordi man får en eierfølelse ovenfor slike symboler og ser på disse som deres egne heller en symbolenes semantiske eller ideologiske innhold (Cohen, 2000:150). Cohens poeng er at hvis man ikke kan si hvordan folk konstruerer deres nasjon, og dermed deres nasjonale identitet, blir våre antagelser om deres nasjonale identitet en generalisering. Man kan til en viss grad spesifisere hvilke ikoner og symboler som er ingredienser i en nasjonal identitet men det er verre og skulle vite hva disse betyr for folk eller hvordan de erfarer av dem. Det man derimot kan gjøre, er å vise hvordan noen individer forvalter deres forhold av personlig og nasjonal identitet (ibid:153).

Tilbake til Cohens periferibegrep: heller enn å definere skotskhet burde man forsøke å definere hva folk legger i det å være skotte og hvordan de erfarer deres skotskhet, det vil si formen i stedet for substansen, for det er her det objektive korrelative finnes. Et nøkkelbegrep til dette er det periferiske (ibid:164). For det første er det implisitt at England er det periferiske Andre og for det andre er det periferiske karakteristisk for måten individer relaterer til kollektiv identitet. Dermed er dette løsningen på det objektive korrelative, for samtidig som selvets syn på det kollektive er symbolsk gir det oss også et perspektiv. Periferisk persepsjon synes veldig likt personlig identitet i relasjon til en nasjonal identitet. Det er et produkt av refleksjoner på forskjellige måter å være på og forskjellige sfærer av erfaring (Cohen, 2000:167).

Sfærebegrepet og hvordan det anvendes i verdiskapning

Når jeg i denne oppgaven snakker om de forskjellige sfærer kilten brukes i mener jeg de forskjellige kontekster kilten brukes i. Jeg tenker meg at det er to ulike sfærer for et slikt produkt som kilten. Den første er en kommersialisert sfære der ting med symbolsk verdi flyter fritt og den andre er en moralsk identitetssfære for presentasjoner og distinksjoner som setter grenser for omsetning av ting med symbolsk verdi. Det at en ting med symbolsk verdi kan sirkulere fra en sfære til en

annen og bytte verdi og mening er noe jeg tar for meg i denne oppgaven. I Barths artikkel om "Økonomiske sfærer i Darfur" påpeker han at det er forskjellige sfærer for de forskjellige produktene bøndene har og vil omsette produktene sine i (Barth, 1994). Sfærer danner hver for seg et sett med fritt omsettelige varer og tjenester og så lenge disse varene holder seg innenfor sine respektive sfærer utgjør de ingen trussel for hverandre. Barths benyttelse av en slik definisjon på sfærebegrepet må ses på i den forstand at det finnes et hierarki mellom de forskjellige sfærene det opereres med (ibid:52). Hvis det er en sfære, eller som jeg refererer til, kontekst, som blir ansett til å ha en høyere verdi enn en annen kan man anta at det er den med høyest rangering som bestemmer hva som klassifiseres som ekte eller uekte varer. Allikevel vil det være mer anvendelig for min oppgave å bruke Barths sfærebegrep med sirkulasjonsformer og verditransformasjoner. Barrierer for å forhindre at varer/produkter skal flyte over til en annen sfære er tilstede enten av moralsk karakter eller av sosialt sanksjonerte karakterer (Barth, 1994:59). Når det da forekommer en flyt av én vare mellom forskjellige sfærer eller kontekster vil det forekomme en mulighet for at samme vare kan ha ulik verdi alt ettersom hvilken sfære den befinner seg i. Hvis det så blir en økende flyt av varer mellom de forskjellige kontekster kan det tvinge folk til å revurdere hva de anser som høyest verdi til en hver tid (ibid). Ser vi dette fra en skotsk kontekst vil dette igjen føre til at folk må revurdere hva de ser på som ekte eller ikke hva angår de forskjellige versjoner av kilten som finnes.

Et objekt gjøres om til vare. Definisjoner på kommodifisering og kommersialisering fra et antropologisk perspektiv

Kommersialisering av objekter av symbolsk verdi for en identitetsfølelse har blitt mer og mer vanlig i en turistkontekst og det har blitt vanlig i Skottland å produsere slike varer for salg. Slike handelsvarer sirkulerer i forskjellige sfærer og kan endre betydning alt ettersom hvilken sfære de befinner seg i og hvem som er brukerne. Men hva er egentlig kommodifisering og kommersialisering og hvilken effekt har det for et symbolsk objekt å sirkulere i slike sfærer til motsetning til andre?

Appadurai foreslår at vi skal se på kommodifisering som ting i en spesiell kontekst som kan karakterisere mange forskjellige ting på forskjellige måter i deres sosiale liv (Appadurai, 1986:13). Kommodifisering, definert av Appadurai, betyr at et objekt gjøres om til en vare i et større marked. Han bruker begrepet "commodities"

som kan oversettes til "handelsvare". En handelsvare kan defineres som et objekt av økonomisk verdi (Appadurai, 1986:3). Kopytoff mener at man må se kommodifisering som kulturelt markert for å være en spesiell ting og ikke bare produsert materielt som ting (Kopytoff, 1986:64). På lik linje med Barth skriver Kopytoff at varer sirkulerer og kan endre verdi og karakter fra en sfære til en annen og det som er kommodifisert i en sfære behøver ikke å være det i en annen. En vare behøver heller ikke være kommodifisert for alle aktører innenfor samme sfære (Kopytoff, 1986).

Slike teorier om kommersialisering ser jeg som nyttig for mine undersøkelser og analyser hva angår kilten og kommersialiseringen av den. Min problemstilling går direkte inn på teoriene til Appadurai og Kopytoff og jeg ser deres teorier som anvendelige når det kommer til verdiskapningen av kommodifiserte varer. Spørsmålet om et symbol for en gruppeidentitet har en annen verdi og mening i noen sfærer når den blir kommersialisert er sentralt for min oppgave.

Autentisk eller ikke

Tidligere snakket jeg om dette med at verdifastsettelsen til en vare kan bli satt på prøve av folk og at dette kan være med på å påvirke hva som blir ansett som ekte eller uekte. Defineringen av det autentiske har vært mye diskutert i antropologien og er relevant for tematikken i min oppgave. Det bunner ut i hvem som har makt til å definere hva som er autentisk eller ikke. Sannsynligvis vil det være en forskjell på hva "den vanlige skotten", turistene og *gate keepers* mener er autentisk. Uansett kan man stille seg spørsmålet om man faktisk kan definere noe som autentisk og noe som ikke autentisk eller om man kun kan reflektere rundt dette. I sammenheng med spørsmålet om autentisitet og kultur dreier vesentlige deler av debatten seg om autentisitet spesielt i forbindelse med turisme. Det har vokst frem en rekke teorier og tilnærminger til dette med autentisitet som kan virke noe tvetydig på hvordan man skal definere det (Se blant annet MacCannell 1976, Wang 1999 og Viken 2001). Jeg har valgt å ikke fokusere på hva turister ser på som autentisk eller ikke siden jeg har vært ute etter en eventuell verdi- og meningsendring hos "eierne" av det kommodifiserte symbolet for identitet: skottene.

I forbindelse med kommersialisering av kilten kan man få et spørsmål om hva som er ekte eller uekte. Paine skriver om at det finnes ulike nivåer for autentisitet, en individuell autentisitet og en autentisitet på gruppenivå. I den individuelle, eller personlige sfæren, er autentisiteten ”self originated”, det vil si har grunnlag i individet, mens på gruppenivå er autentisiteten erklært av en autoritet enten det har sitt utspring fra innad i gruppen eller er påtvunget utad (Paine, 2000). Han trekker frem eksemplet med forskjellen på et kunst- og et historisk museum. På et kunstmuseum ses autentisiteten til maleren på som hans/hennes alene, den er sprunget ut fra kunstneren selv. På et historisk museum har man historiske fakta inne i bildet og autentisiteten kommer via en autoritet. De historiske fakta er kollektive og ikke til å ta feil av selv om de kan prøves ut.

For at noe skal kunne kalles ekte må det være noe som kan være motstykke til det som betraktes som ekte og dermed ses på som uekte. Det har alltid vært slik at man sammenligner seg selv med andre grupper for å finne forskjeller og likheter og det samme gjelder symboler som tilhører en gruppe. Paine (2000) skriver at hvis noe kan sies å være autentisk så må det også være noe som er inautentisk, eller det han kaller for ”counterfeit”, som kan være med på å bestemme hva som er autentisk. Denne aksepteringen er til en viss grad relatert til makt, makten ved å kunne definere noe som autentisk og noe annet som inautentisk. Med makt her mener jeg hvem som har en autoritet nok til å kunne si at noe er ekte eller ikke for en gruppe eller kultur. Men kan man egentlig bestemme at noe er ekte mens noe er uekte? I følge Paine er det viktig at man ikke glemmer at autentisitet er noe som er dynamisk og dermed en prosess med relasjonelle kvaliteter i seg (Paine, 2000:80). Man kan dermed ikke regne med at det autentiske i seg selv er immun for en kultur i endring selv om vi naturlig nok tenker at det autentiske er det genuine og dermed ikke en oppfinnelse av originalen.

Symboler og mening

”Symbols do not so much express meaning as give us the capacity to make meaning” (Cohen, 1985:15).

“(…) whether or not its structural boundaries remain intact, the reality of community lies in its members’ perception of the vitality of its culture. People construct community symbolically, making it a resource and repository of meaning, and a referent of their identity” (Cohen, 1985:118).

Når det gjelder symboler og endring har jeg tatt utgangspunkt i Cohen (1985) som skriver om hvordan bruken av et symbol kan fylle en handling med mening. Han bruker "community" som består av folk som deler samme måte å kategorisere på og som dermed har en lik forståelse av en mening eller handling. Symbolisme handler om sender og mottaker og det er en selv som sender som legger mening bak en handling og mottaker tolker handlingen. Symboler vil dermed alltid bli forståtte på bakgrunn av en lik måte å kategorisere på for en gruppe som deler den samme kulturelle kunnskap. Symboler vil derfor ikke, som sitert lengre opp, uttrykke mening så mye som de gir oss en mulighet til å tillegge dem en mening (Cohen, 1985:15). Hvordan slike symboler tolkes avhenger av konteksten symbolene brukes i og hva de gir uttrykk for. I tillegg til at vi kan ha en individuell tolkning av symbolbruk brukes symboler også i en markering av gruppetilhørighet. Enhver gruppe vil bruke ulike symboler for en slik markering avhengig av hvordan de brukes og i hvilken sammenheng symbolene brukes i.

I min oppgave er symbolbruk og dets mening en viktig faktor i henhold til om symboler for gruppetilhørighet endres når de brukes i andre kontekster enn før og ikke minst av andre enn før. En gruppes identitet i tillegg til individuell identitet uttrykkes gjennom symboler ovenfor andre og gis en mening av bruker og mottaker basert på et likt grunnlag for fortolkning. En nasjonaldrakt er, i mine øyne, et slikt symbol som er med på å sende signaler om hvilken tilhørighet man har. Man tillegger en mening til et slikt symbol med å, for eksempel, konstantere hvilken gruppe man tilhører, hvilken familie man tilhører og således hvilken identitet man har. For eksempel hvis en person har på seg en kilt vil man kunne se hvilket land han er fra og ved å se på hvilken tartan han har på seg kan man se hvilken klan han tilhører og dermed også ofte hvilket område han sannsynligvis tilhører. En handling kan og være med på å symbolisere en tilhørighet og hva man gjør mens man har på kilten. Jeg vil undersøke hvilken kontekst kilten brukes i og hvilken handling som utføres for hvordan symbolet tillegges mening(er) for hver enkelt.

Det er først når en kultur sammenligner seg selv med andre kulturer eller blir klar over andre måter å utøve ting på at den (kulturen) står ved sine grenser. Som nevnt tidligere i dette kapitlet er det gjennom sammenligning med andre grupper/kulturer

at medlemmer i en gruppe føler tilhørighet til nettopp denne gruppen. Evalueringsprosessen for en identitetstilhørighet fullføres gjennom bruken av symboler og symbolske grenser mellom gruppene (Cohen, 1985). Når disse grensene mellom flere grupper/kulturer blir svakere som en konsekvens av sosial interaksjon skjer det at folk benytter seg av symbolske handlinger for å rekonstruere grensene mellom gruppene (ibid:70). Videre beskriver Cohen at måten symbolismen kan tillegges forskjellige meninger på henger sammen med at den ikke bærer med seg nedarvede meninger. Symbolismen blir dermed svært mottakelig for forandring og slik kan formen på et symbol vedvare mens innholdet kan gå gjennom transformasjoner og dermed endre mening.

Organisering av oppgaven

I kapittel to vil jeg ta for meg prosessene for forberedelse og utførelse av feltarbeidet og diskutere mine metoder for innsamling av data, erfaringer i felten og det etiske aspektet ved utførelse av feltarbeid. Kapittel tre tar for seg feltet mitt og den historiske konteksten rundt Skottlands og kiltens historie samt en forklaring på kilten og dets tilbehør. Kapittel fire tar for seg *Highland Games* både historien bak hendelsen og en beskrivelse av hva som skjer og hvordan det ser ut på en *Highland Games*. Her tar jeg også for meg den forskjellige kiltbruken innenfor et og samme arrangement. Kapittel fem tar for seg andre kontekster der kilten også brukes i dag. *Ceilidh*, *The Royal Mile* og andre kontekster beskrives og reflekteres rundt i dette kapitlet. Her vil jeg også diskutere varierende kiltbruk fra en kontekst til en annen og hvordan kilten som identitetsmarkør varierer i disse kontekstene. I kapittel 6 diskuterer jeg aspekter ved kommersialisering av kilten med hensyn til turisme. Her tar jeg også opp det maskuline med kilten og skotske symboler generelt. Avslutningsvis i kapittel 7 foretar jeg en oppsummering og en komparasjon. Jeg vil relatere mine funn til et mer generelt nivå for å se hvordan dette kan være anvendelig i andre sammenhenger enn bare i den skotske konteksten. Jeg vil også her foreta en liten komparasjon mellom det samiske og det skotske når det gjelder kommersialiseringen av symboler. Her vil jeg også stille noen hypoteser om hvordan mine funn kan brukes til videre forskning i en samisk sammenheng i tillegg til en skotsk.

Kapittel 2: Metodebruk i feltarbeidet

Innledning

Jeg har til nå tatt for meg teoretiske perspektiver jeg vil benytte meg av i avhandlingen. I det følgende vil jeg ta for meg hvordan jeg gikk frem for å skaffe meg de dataene jeg trengte til mine problemstillinger. Jeg vil også ta for meg etiske betraktninger i forbindelse med feltarbeid og vanskeligheter som gjorde at jeg ikke fikk like mye av noe data som kunne vært nyttige i forhold til problemstillingene. Kvalitativ forskningsmetode tar tid og forberedelsesprosessene til et feltarbeid krever tid og arbeid. Hovedsaklig går forberedelsene til å greie og snevre ned tema for feltarbeidet slik at man ikke skal ”bite over for mye” siden tiden man har til rådighet er begrenset. For å skaffe meg mer informasjon om det har blitt gjort lignende studier på skotske symboler tidligere har jeg brukt både universitetsbiblioteket og hovedbiblioteket i Aberdeen. Her fant jeg forskjellige artikler og bøker som hadde med symbolbruk å gjøre og deriblant ei bok som tok for seg nettopp mitt emne. ”Scotland – The Brand” tar for seg hvilke bilder turistindustrien formidler og hvordan dette samsvarer med Skottlands egen definisjon av seg selv.

Highland Games som feltlokaltet

For å få svar på mine problemstillinger valgte jeg å reise til Skottland for å finne arenaer der kilten brukes i dag. Siden den ikke brukes til daglig, i alle fall ikke i de fleste deler av Skottland, og siden jeg skulle ha min base i Aberdeen var jeg nødt å oppsøke kontekster der kilten ville brukes og som jeg kunne få tilgang til. Jeg valgte av Aberdeen som base fordi jeg enkelt kunne skaffe meg en plass å bo der siden jeg kjente flere i byen på grunn av tidligere studier her. Jeg planla å følge fenomenet med kilten der den befant seg og dermed måtte jeg lete etter steder hvor kilten brukes og hvor jeg kunne få innpass uten større problem. Ved å søke på internett etter kilten fant jeg mange sider som inneholdt kjøp og salg av kilten noe som igjen forsterket min forutforståelse om at kilten var kommersialisert. I mine forberedelser rundt dette fikk jeg en telefon fra Sarah, som jeg skulle bo sammen med. Hun nevnte at jeg burde dra på noe som heter *Highland Games* fordi her brukes kilten av mange og på forskjellige vis. Etter samtalen lette jeg så på internett igjen etter dette og fant flere sider om dette, deriblant en side med en oversikt over hvor og når de

fleste *Highland Games*⁶ som blir arrangert i Skottland i løpet av sesongen skulle være. *Highland Games* (HG) var altså én av disse kontekstene hvor jeg kunne observere bruken av kilten i tillegg til å tilnærme meg folk her for samtaler og lignende. HG arrangeres på offentlige plasser og er åpne for alle og dermed kunne jeg enkelt dra på dem og være tilskuer og observatør. Hovedtanken bak å gjøre dette på *Highland Games* og ikke bare snakke med folk i byen hvor jeg bodde var at det er enklere å tilnærme seg folk på slike arrangementer enn, for eksempel, i en storby. Til sammen var jeg på 7 *Highland Games* i løpet av mitt feltarbeid. Disse var, i kronologisk rekkefølge, Gourock HG, Bathgate HG, Cornhill HG, Glamis HG, Forres HG, Stonehaven HG og Inverness HG. Mitt feltarbeid ble slik å betrakte som et multi-sited feltarbeid. Robben (2007:331) refererer til George Marcus som identifiserer flere måter å utføre multi-sited feltarbeid på: ved å følge bevegelsene til folk, ting, metaforer, narrativer, biografier og konflikter. Jeg har fulgt kilten som et symbol og måtte dermed dra der den brukes. Dette har jeg i hovedsak gjort innenfor Skottlands grenser, men ved bruk av internett har jeg også kunnet fulgt fenomenet med kilten.

Veien inn til en "kilt maker" i Aberdeen

Ved ankomst til Aberdeen 20. mars 2007 var det tre dager til påskeferien begynte og det viste seg at ferien skulle vare i minst tre uker. Det er mange fridager knyttet til påsken og det er lite som foregår rundt i denne tiden. Mange reiser bort på ferie som en siste utblåsning før eksamenspresset setter inn og studenter reiser hjem. Dette førte til at jeg ble sittende mye der jeg bodde uten å ha så mange å kontakte for å spørre om å intervju. I tillegg var *the kilt makers* stengt i store deler av påsken og hadde ikke tid til å snakke med meg de dagene de faktisk var åpne. Dermed ble jeg sittende i to uker og følte at jeg ikke fikk gjort noe som helst på arbeidet mitt. Samtidig som påskeferien var lang gikk ferien rett over til eksamenstid på universitetet og siden de fleste jeg til da kjente i Aberdeen var studenter fikk jeg heller ikke snakket mye med dem. Dermed fikk jeg ikke kommet ordentlig i gang (syntes jeg selv) med feltarbeidet før det var gått minst tre uker og jeg fikk kontakt med en *kilt maker* i Aberdeen og fikk ordnet et intervju med en av de som jobbet her.

⁶ http://www.albagames.co.uk/Highland_games2000.htm (09.04.08)

Jeg hadde forut for reisen til felten blitt kjent med Christina som var fra Aberdeen men bodde i Norge. Hun bodde ikke langt unna mine foreldre og i tillegg hadde hun jobbet med å selge kilt hos en *kilt maker* i Aberdeen. En *kilt maker* er en butikk der man kan leie seg kilt eller få mål og skreddersydd seg en kilt i ull. Her kan man også kjøpe eller leie tilbehøret man behøver til en kilt. Jeg kom i kontakt med Christina gjennom en venn av meg hjemmefra som ga meg nummeret hennes. Jeg sendte henne prosjektskissen min og kjørte for å intervju henne angående temaet mitt. Gjennom henne igjen fikk jeg en fot innenfor McCalls hvor hun hadde jobbet med utleie og salg av kilt. Jeg hadde på forhånd planlagt å intervju butikker som leide ut kilten til forskjellige anledninger for å få kunnskap om hvem som leier den. Siden fenomenet med *rent a kilt* var en av hovedgrunnene for utforming av mine problemstillinger var det perfekt for meg at jeg fikk en kontakt til McCalls gjennom Christina. I utgangspunktet trodde jeg at det kun var folk som ikke var skotske som leide kilt for forskjellige anledninger; internasjonale studenter, folk fra England som bor i Skottland og så videre. For øvrig viste det seg at det ikke bare var de som leide kilt, men at det faktisk var skotter selv som ofte leide kilt til forskjellige anledninger. Etter å ha intervjuet flere *kilt makers* blant annet i Aberdeen og i Inverness oppdaget jeg at det var like vanlig for skotter som det var for utlendinger å leie kilt. Da jeg skulle intervju hos McCalls viste det seg at de hadde en etasje for kilter man kunne kjøpe og en etasje der de kun håndterte utleie av kilt. I utleieetasjen var det en familie som skulle leie kilt til både far og sønn til et bryllup de skulle i. Siden sønnen var omtrent 2 år så de ingen grunn til å kjøpe han en egen kilt fordi han kom til å vokse ut av den med en gang og fordi det er dyrt å kjøpe kilt. Christina kunne fortelle meg at det ikke var vanlig for folk å kjøpe kilt til sønnene sine før de var fylt 21, for ofte har man kun én kilt som man har resten av livet sitt siden det fort kan koste opptil 300£ (ca 3500 kroner) å kjøpe med alt tilhørende utstyr. Dermed var det lurt å kjøpe en kilt når guttene har vokst seg ferdig i lengden. Hva størrelsen på magen angår, skreddersyr man ofte en kilt slik at man har noe å gå på om det skulle være nødvendig, kunne Christina fortelle meg. Dermed ble min forutforståelse for dette med at det kun var utlendinger som praktiserte dette med *rent a kilt* motbevist, noe som gjorde at jeg måtte tenke på å bruke en annen vinkling på senere intervju og samtaler jeg hadde i felten.

Deltagende observasjon og posisjonering av etnografen

Deltagende observasjon gir en feltarbeider en mulighet til å observere aktiviteter og folk i sosiale hendelser i tillegg til at den gir en mulighet til deltagelse i aktiviteter der det passer slik (Spradley, 1980). Dette minner meg om min deltagelse på *ceilidh*⁷ i forbindelse med feltarbeidet mitt. Her kunne jeg observere hvem som hadde kilten på og hvordan den ble båret. Men på en *ceilidh* har man liten mulighet til å ikke delta på noen av dansene da man ofte blir dratt med på gulvet om man vil eller ikke. Siden jeg i 2005 hadde et ERASMUS semester i Aberdeen kjente jeg til og hadde deltatt på slike tilstelninger som *ceilidh* og var dermed klar over at kilten ble brukt her også. Jeg kjente til *Aberdeen Scottish Dancing Society*⁸ og til en del folk som var medlemmer her og fikk dermed innpass og adgang til *ceilidh* som de var med på. Problemet var at jeg ankom felten min på et tidspunkt der det ikke ble arrangert så mange hendelser av studentforeningene på grunn av påskeferie etterfulgt av eksamener. Dermed har jeg ikke fått deltatt på like mange *ceilidh* som jeg hadde håpet på under feltarbeidet mitt. Allikevel hadde jeg i 2005 fått vært med på en god del *ceilidhs* og føler dermed at jeg har et grunnlag til å beskrive hvordan bruken av kilt er i denne konteksten. Samtidig har jeg opprettholdt mine kontakter til medlemmene av *Aberdeen Scottish Dancing Society* og har kunnet henvende meg til dem med eventuelle spørsmål jeg har hatt.

På *Highland Games*⁹ har jeg mer eller mindre hatt en status som observatør når det kommer til alle konkurransene som ble arrangert her og som jeg deltok i til dels på lik linje med andre besøkende. Allikevel var jeg annerledes fra de andre besøkende siden jeg nok hadde større bevissthet om hvordan kilten ble brukt forskjellig i alle de ulike kontekstene på en HG, i tillegg til å bare konstantere at kiltbruken er tilstede her. Det var vanskelig å komme til min første HG for så å skulle legge merke til alt som skjedde der, hvordan folk var kledd og så videre. Spradley (1980:55) skriver om at dette er en av utfordringene med deltagende observasjon siden man hele livet har vært vant til å blokkere ut informasjon man ikke behøver der og da i situasjonen. For at man ikke skal få en "overload" av input hos seg selv blir man selektiv i hva slags input man vil ha og det er da man kan falle i fellen med å tillegge en aktivitet en mening som kanskje ikke er der. Et eksempel er fra da jeg

⁷ *Ceilidh* er en sosial dansesammenkomst som forklares nærmere i kapittel 5.

⁸ <http://www.abdn.ac.uk/%7Esrc205/> (19.02.08)

⁹ *Highland Games* forklares nærmere i kapittel 4

var på min første HG i Gourock hvor jeg ble overveldet av en mengde informasjon og hendelser og jeg hadde problemer med å se ting i sammenheng hva angikk kiltbruken. Ved å bare observere var det enkelt å finne ut av hva folk gikk med og hvor de "hørte hjemme" under en HG trodde jeg. I utgangspunktet hadde jeg tenkt at den første HG skulle være et arrangement der jeg bare observerte og lyttet og ikke snakket til noen. Jeg snakket likevel med en dame i 50-60 års alderen som satt i en bakke. Det var først etter å ha snakket med henne at jeg oppdaget at jeg hadde misforstått måten å bruke kilten på og innså at jeg muligens hadde konkludert feil da jeg lærte om *rent a kilt* systemet.

I de tilfeller der jeg direkte gikk bort til folk med penn og blokk i handa og spurte om jeg kunne spørre dem noen spørsmål, presenterte jeg meg alltid som en student fra Norge. I noen tilfeller presenterte jeg meg bare med navn og hvor jeg var fra, men opplevde at folk var mer hjelpsomme hvis de visste at jeg var student og at jeg brukte denne metoden.

Feltsamtaler og feltintervju

Jeg er av den oppfatning at det er en forskjell på feltsamtaler og feltintervjuer som man gjør i felten for å skaffe seg informasjon. Uformelle intervjuer er i følge Spradley (1980:123) når man spør en person et spørsmål under deltagende observasjon. Det er slike uformelle intervjuer jeg vil kalle for feltsamtaler. Det beste er å innlede en samtale med folk mens man gjør deltagende observasjon for så å forsøke og styre samtalen inn mot det man vil ha informasjon om. Spradley (1979:58) sier allikevel at det er viktig å ikke introdusere emner for å styre samtalen med for ofte eller for fort, siden personen man snakker med kan reagere på det og miste interessen for å snakke videre med deg. Finn Sivert Nilsen (1996:110) skriver at et formelt intervju foregår i en avgrenset situasjon og at et slikt intervju er noe man har klare forestillinger om. Et uformelt intervju blir et mellomfelt mellom et formelt intervju og utelukkende observering der man ikke snakker med noen eller deltar på noen annen vis. Uformelle intervjuer innebærer at antropologen deltar i samtalen ved å, eksempelvis, komme med innspill og rett og slett ha noe som minner om en samtale heller enn et intervju (ibid). Det gjelder for en antropolog å være fleksibel og justere graden av "kontroll" over samtalen alt etter hvilken kontekst hun er i. Hvordan man velger sine ord og formulerer spørsmål er ett aspekt

i denne fleksibiliteten i følge Nilsen (ibid:113). Ledende spørsmål er gjerne konkrete mens åpne spørsmål anses som mer nøytrale og dermed bedre egnet å bruke i både formelle og uformelle intervjuer. Intervjusituasjonen på feltarbeid burde være dynamisk og åpen for forhandling, omdefinering og kritikk (ibid).

Jeg har benyttet meg både av feltsamtaler og formelle intervju i min samling av data. De fleste uformelle intervjuene har vært i forbindelse med *Highland Games* (HG) og det har for det meste vært tilskuere jeg har snakket med og ikke deltagerne. Ved et par anledninger har jeg forsøkt å få snakke med deltagerne på en HG, men har blitt avvist med at de ikke hadde tid eller at de rett og slett ikke ville snakke med meg i det hele tatt. I bunn og grunn vil jeg kalle disse intervjuene for feltsamtaler da jeg ofte kom i snakk med folk fordi det kunne være en gruppe mennesker som i utgangspunktet sto og snakket om en eller annen hendelse. Jeg brukte da å involvere meg i samtalen med å spørre spørsmål eller å bekrefte noen spørsmål de hadde angående arrangementet. For eksempel om når det skulle være *tossing the caber* eller slike ting. Dette var gjerne en ”inngang” til de jeg snakket med og etter en slik innledende samtale kunne vi stå og diskutere de forskjellige hendelsene som pågikk. Etter en stund hendte det at de spurte hvor jeg var fra, siden jeg hadde en spesiell dialekt og da de hørte jeg var fra Norge lurte de alltid på hvordan jeg hadde havnet der. Jeg forklarte så hva jeg gjorde her og folk ble behjelpelig uten at jeg måtte spørre dem altfor spesifikke spørsmål, men bare forklare dem at jeg var på feltarbeid. Ved å la være å sitte og notere spesifikt det de sa med en gang fikk jeg mer informasjon og en lengre samtale med folk enn hvis jeg gikk bort til noen og spurte spesifikt om å stille dem noen spørsmål. Hadde jeg penn og blokk i handa hendte det ofte at de jeg snakket med ga meg kortere svar og ventet til de så at jeg hadde notert ned det de sa og var klar for et nytt spørsmål. På denne måten fikk vi ikke samme flyt i samtalen som om jeg bare hadde stilt spørsmål uten å utgi meg som forsker. Jeg vil nå ta for meg to eksempler på hvordan dette kunne utarte seg i forskjellige retninger.

Utfordringen med intervjuobjekter

Det å skulle nærme meg folk å intervju på en HG skulle vise seg å være litt vanskeligere enn jeg først hadde antatt. Jeg hadde noen få spørsmål jeg hadde formulert i hodet mitt jeg ville spørre for å innlede en samtale/intervju med og

hadde tenkt at jeg så skulle ta opp forskjellige spørsmål etter hvert som vi snakket. Dette fungerte i grunnen fint på den første HG jeg var på hvor jeg fant ei snakkesalig kvinne som mer enn gjerne snakket med meg om mitt tema. På denne HG hadde jeg besøk hjemmefra som var med meg og da jeg skulle snakke med denne kvinnen hadde jeg glemt pennen min i sekken til besøket. Siden jeg allerede hadde spurt kvinnen om å snakke med henne gjorde jeg intervjuet uten å notere noe men satset på å huske hovedtrekkene. I ettertid skulle dette vise seg å være en god taktikk for å snakke med folk på. Som sagt snakket vi lenge og vel om både kiltbruk, *Highland Games* og hva som skjer her og om andre ting i tillegg. Det som i utgangspunktet skulle være et intervju ble til en samtale der vi heller, blant annet, snakket om assimileringen av samene og om Englands dominans over Skottland. Etter samtalen med henne skrev jeg ned informasjonen jeg fikk i ei blokk og skrev det så helt ut da jeg kom hjem. Dette opplevde jeg som en svært positiv opplevelse.

Høy i hatten dro jeg så på mitt andre HG og oppdaget der at det ikke skulle bli like lett og snakke med folk. For det første var det utrolig vanskelig å finne noen som ville snakke med meg overhodet og som ikke avviste meg blankt når jeg tilnærmet meg dem. For det andre var det dårlig vær med en sur vind og småregn i lufta. Da jeg endelig fikk to damer til å snakke litt med meg kritiserte de meg på at det måtte da være enklere å ha et ferdiglaget spørreskjema folk kunne krysse av på heller enn å spørre og notere slik som jeg gjorde. De var utrolig korte i sine svar og det virket som at de bare ville at jeg skulle bli ferdig slik at de fikk være i fred. Her skal også nevnes at jeg først spurte dem om jeg kunne ta opp intervjuet på bånd noe de ikke var villig til og det endte dermed med at jeg noterte. Dette var noe som det viste seg å skje ofte når jeg skulle prøve å snakke med folk, spesielt hvis jeg prøvde å tilnærme meg menn. Dermed ble det til at jeg fort gikk tilbake til å benytte meg mest av den type samtale som jeg hadde med den første kvinnen i Gourock og fikk oftest best resultat og informasjon på denne måten. Noen ganger gikk jeg, ut i samtalen, over til å notere ned det de sa, noe de jeg snakket med svarte ja til, men etter det ble de litt mindre informative, selv etter at jeg la ned blokken igjen.

I løpet av mine intervjurunder på HG fikk jeg kun snakket med et fåtall menn, de fleste var kvinner. De fleste mennene snakket bare med meg helt til kona deres kom som de fleste mente var bedre egnet enn dem til å svare på spørsmål jeg hadde om

kilten. I så måte har jeg ikke fått menns meninger like mye som kvinners meninger om kilten og kiltbruk som jeg aller helst ville ha. Dette er et lite paradoks siden det er menn som bruker kilten. Jeg undret meg ofte over hvorfor de ikke var like villige til å snakke med meg som kvinner og begynte å tenke på om det hadde noe med å gjøre at kilten er et skjørt i manges øyne. Kunne det være slik at de var lei av å forsvare kilten som et annet plagg enn skjørt til uvitende turister eller at de var flau over å gå i skjørt? Senere fant jeg ut at de fleste blir mye mer maskuline av å ha kilten på seg og setter seg i en sterkere forsvarsposisjon enn hvis de ikke har kilten på. Dette kan være en av grunnene til at jeg ble avvist av menn som gikk i kilt på HG eller i *The Royal Mile* og kanskje spesielt de som var yngre. Jeg har dog forsøkt å jevne dette ut med at når jeg har intervjuet folk i *kilt shops* og *kilt makers* så har jeg henvendt meg til menn. Dermed er de fleste formelle intervjuene jeg har gjort blitt gjort med menn, men dog med menn som lever av å selge og å leie ut kilten. Dette igjen kan være med på å farge deres meninger om andres bruk av kilten eller ikke, siden de kan tjene på det. Det gjelder spesielt de som har en *kilt shop* der det selges *utility kilts*. Jeg oppsøkte *kilt makers* og *kilts shops* både i Aberdeen, Inverness og i Edinburgh på *The Royal Mile* og her har det i hovedsak vært eldre menn som jeg fikk kontakt med og som svarte på spørsmålene mine. I tillegg avtalte jeg formelle intervjuer med noen venner av meg. Disse har gjennom hele mitt feltarbeid vært en kilde til informasjon både gjennom formelle intervjuer, gjennom samtaler vi har hatt eller ved å være behjelpelig med spørsmål jeg har hatt der og da i visse situasjoner.

Det kan diskuteres hvorvidt informasjonen de jeg snakket med ga meg er gyldig eller ikke. Selvsagt kan en person man snakker med eller intervjuer finne på å dikte opp svar av forskjellige grunner. Dette er noe man muligens må ha i bakhodet når man er i felten, men det er ikke noe som opptok for mye av mine tanker da jeg var i felten. Jeg valgte å tro at det jeg ble fortalt ikke er diktet opp på det grunnlag av at det er en gjennomgående sammenheng i det de fleste fortalte meg.

Bruk av internett

Jeg har i tillegg til deltagende observasjon på *Highland Games* og *Ceilidhs* også hentet en del av min informasjon på internett. Blant annet gjennom Facebook har jeg kunnet stille spørsmål og delta i diskusjoner/debatter angående bruk av *regular*

og *utility kilts*. Ved å melde meg inn i grupper som "*It's a kilt damnit*" og "*Men who wear kilts and women who love them*", har jeg fått tilgang til meninger om nettopp bruken av *utility kilts*¹⁰ og om medlemmene av disse gruppene synes det er greit eller ikke at de finnes, hvordan og hvor de eventuelt skal brukes og så videre. Mine konklusjoner baseres ikke helt og holdent på debatter herfra, men er helt klart med på å underbygge det jeg selv har erfart, sett og hørt under feltarbeidet mitt i Skottland. Denne type grupper har og gitt meg en mulighet til å starte diskusjoner og stille spørsmål angående bruksområder til kilten og holdninger til dette. I tillegg har jeg sendt en del e-post til noen privatskoler i Skottland for å stille spørsmål om kilten som skoleuniform.

Etiske betraktninger og problemstillinger

Spradley (1980) er klar på at de man snakker med har rett til å vite intensjonene til feltarbeideren slik at de når de vil skal ha en mulighet til å trekke seg unna. Min posisjonering i felten ville dermed bli viktig hva angår en slik etikk. En annen ting er at informanter som intervjues til en hver tid skal være klar over hva temaet ditt er og hvilke etnografiske vinklinger du har på intervjuet (Spradley, 1979). Siden jeg har hatt en del av både formelle og uformelle intervjuer har jeg vært klar over denne etiske problemstillingen. Under de formelle intervjuene har jeg poengtert før vi begynner at informanten på hvilket som helst tidspunkt kan velge å avbryte intervjuet. Jeg har og gjort det klart at om det er noen spørsmål han eller hun ikke vil svare på så kan de gjøre det. Når jeg har hatt samtaler med folk på *Highland Games* eller på *ceilidh* har disse vært så uformelle at det hadde vært vanskelig å begynne å bryte inn med etikk midt under en samtale. Jeg vurderte det slik at siden informasjonen de ga meg gjennom slike samtaler ikke var av sensitiv art, men heller bare informativt om kilten var det ikke alltid nødvendig å poengtere min tilstedeværelse på arrangementet. Likevel har jeg de fleste ganger fortalt de jeg snakker med at jeg er student fra Norge og at jeg er her for å studere fenomenet med kilten. Dermed føler jeg at de jeg har snakket med på det tidspunkt har visst at jeg muligens kom til å bruke informasjonen de har gitt meg. I tillegg har det noen ganger oppstått situasjoner der de selv har spurt direkte om jeg kom til å bruke det vi hadde snakket om. I slike situasjoner sa jeg at jeg ikke kom til å gjøre det hvis de ikke ville, hvorpå de svarte at det ikke var noe farlig siden det var i Norge jeg skulle

¹⁰ http://www.utilikilts.com/?page_id=46 (21.04.08)

skrive oppgaven. Det virket som om de syntes det var greit så lenge oppgaven min ikke skulle publiseres i Skottland og siden jeg var student i Norge.

Anonymisering

Når det gjelder anonymisering sier Spradley at informanter har en rett til å bli anonymisert og dernest mest mulig beskyttet (Spradley, 1980). Halvard Vike, derimot, sier at for mye anonymisering av antropologiske data er uheldig for etnografien fordi det innebærer en form for manipulasjon av data som forringer analytisk kvalitet (Vike, 2001:83). Allikevel er det opplagt at anonymisering er med på å gjøre det vanskelig å spore opp hvilke personer som har vært informanter under et feltarbeid. Da jeg skulle begynne å skrive avhandlingen min gikk jeg gjennom mine data for å se om det er av sensitiv art. Fenomenet jeg skriver om er ikke noe jeg anser som et sensitivt fenomen og de spørsmål jeg har stilt kan dermed regnes som ufarlige. Jeg har valgt å gjøre det slik at de jeg kaller for mine hovedinformanter har jeg valgt å anonymisere ved å, blant annet, gi dem nye navn og ved å ikke skrive for mye om personene annet enn det de har sagt til meg. I noen tilfeller navngir jeg dem ikke i det hele tatt. Hva angår de personene jeg snakket med under de HG jeg var på, spurte jeg dem om nettopp dette med anonymisering og tilbakeføring av mine funn til dem. Jeg tilbød meg å gi dem e-postadresse og telefonnummer, men de aller fleste var ikke interessert i dette. Siden det er umulig å kunne oppspore de personene jeg har snakket med på de forskjellige *Highland Games* jeg har vært på har jeg heller ikke valgt å anonymisere plassene der jeg har vært.

De jeg kaller mine hovedinformanter har heller ikke uttrykt at de må anonymiseres. Jeg har uansett valgt å gjøre det fordi informanter har rett til å bli anonymisert selv om de selv har gitt uttrykk for at det ikke har noe å si for dem. Noen av vennene mine vil på et eller annet tidspunkt vite hva jeg har kommet frem til siden de har vært klar over hva jeg egentlig kom til Skottland for i utgangspunktet. Noen av dem har fått status som informanter og er blitt intervjuet av meg med spesifikke spørsmål, mens andre har vært en informativ kilde ”der og da”. For eksempel hvis vi har vært ute på byen en kveld og noen har kommet inn i en kilt, har jeg henvendt meg til dem jeg har vært ute med for å høre grunnen til kiltbruken.

Kunne det vært gjort bedre på en annen måte?

Å drive forskning på denne måten ved å gjøre deltagende observasjon på arrangementer er ikke uvanlig å gjøre for en mastergrad. Men man kan kanskje spørre seg selv om jeg burde dratt til en mindre plass i Skottland for å gjøre et mer ”klassisk feltarbeid” og slik skaffet meg de data jeg trenger. Et slikt feltarbeid med å være på en plass over lengre tid ville nok gitt meg en mulighet til å få innpass hos flere folk og dermed fått mer intervjuer og samtaler med folk som kunne vært mindre overfladiske. På den annen side skulle jeg følge fenomenet med kiltbruk og da måtte jeg dra dit den brukes for å kunne observere nettopp kiltbruken. Siden det virket slik at kilten ikke brukes hele tiden noen plasser i Skottland var det naturlig at jeg dro tilbake dit jeg hadde kjentfolk og brukte det som utgangspunkt.

Bruk av ord i sin originale form

Jeg har valgt i denne oppgaven å ikke oversette en del engelske uttrykk og ord på ting. Mange av ordene for kiltens tilbehør har jeg valgt å opprettholde i dets opprinnelige språk av den grunn at det ikke føles rett eller kan være vanskelig å oversette de til norsk. For eksempel kunne jeg oversatt *sporrán* til ”veske” eller ”taske” men jeg føler at å tillegge *sporrán* en slik konnotasjon ville være feil. I stedet har jeg heller valgt å forklare hva en *sporrán* og andre uttrykk og ord er i et appendiks helt til slutt i oppgaven. Ordene som er i kursiv gjennom oppgaven er engelske eller gæliske ord som jeg ikke har oversatt til norsk. Disse kan være enten ord som har med kiltens tilbehør å gjøre, navn på butikker eller uttrykk som jeg selv ikke synes har noen god oversettelse til norsk.

Kapittel 3: Kiltens i sin historiske kontekst

Innledning

Innledningsvis i min analyse vil jeg kontekstualisere feltet mitt og kiltens historie. Jeg vil skrive kort om Skottlands historie og om tartanens rolle i denne. I historikken om Skottland vil jeg vektlegge rivaliseringen mellom England og Skottland da jeg anser denne som relevant for hvordan skotske nasjonale symboler blir viktige identitetsmarkører, blant disse, kiltens. Med England som den signifikante Andre blir tartanen og kiltens viktig som identitetsuttrykk og jeg vil dermed se på hvordan den har utviklet seg og hvem som er forvaltere av kiltens i dag: hvem som er potensielle *gate keepers* av den. Kiltens historie og hvordan den har blitt brukt vil også beskrives nærmere i dette kapitlet for å få en forståelse av den som et symbol for tilhørighet for Skottland.

Skottland

Skottland ligger nord i Storbritannia og ulendte høyland skiller den fra England i sør. Skottland kjempet mange kamper mot England for å beholde sin uavhengighet. I 1707 ble Skottland en del av England og hele Storbritannia ble det kongerike vi i dag kjenner det som. Likevel har skottene alltid vært et distinkt folk og har en historie som er forskjellig fra England. Skottland har lenge blitt romantisert som land. Landet har mange *castles* (slott) og katedraler i tillegg til at landet har en flott natur med fjell preget av vinden som har blåst her, dype og lange daler og ikke minst alle innsjøene (*loch*) som finnes der¹¹.

Landet kan deles i tre regioner: *the Highlands* (høylandet) i nord, *the Central Lowlands* (det sentrale lavlandet) og *the Southern Uplands* (de sørlige høyere liggende grenseområder). Høylandet er sett på som vilt og naturskjønt med daler som er bratte med lange smale *lochs* i bunn. Ben Nevis ved Fort William er det fjellet som er best kjent i Skottland, berømt for å være det høyeste punktet i landet og for å ligge idyllisk til ved elvebredden til Loch Lomond som er Skottlands største ferskvannsjø. Det sentrale lavlandet går fra sørvest til nordøst og i motsetning til høylandet er jorda mer fruktbar og er dermed hovedområde for

¹¹ <http://www.heritage-of-scotland.com/geog.htm> (18.09.07)

jordbruk i Skottland. Her ligger også de største byene i landet. I øst har man Edinburgh, som betegnes som Skottlands historiske hovedstad, og i vest ligger Glasgow som omtales som midtpunkt for et stort urbanisert område. Ca 90 % av Skottlands befolkning bor her i lavlandet. *The Southern Uplands* ligger langs grensen hvor Skottland og England møtes og området karakteriseres ved at bakkene har runde eller flate topper som ofte er dekket av mørk torv og skråningene er dekket med gress og lyng¹².

Skottlands historie

Den skrevne historien til Skottland begynner i det første århundret e. kr. da romerne invaderte Storbritannia og la den sørlige delen av Storbritannia under sitt imperium. Imidlertid greide de ikke å få klanene i nord under sin dominans og for å hindre at dette folket skulle invadere Britannia bygde keiser Hadrian en stor mur på tvers av hele øya. Romerne kalte landet i nord for Caledonia og folket her for ”pikterne” som kommer at det latinske navnet ”*pictus*” og betyr ”malt” fordi folket her malte kroppene sine.

I det femte århundre kom keltiske immigranter fra Irland. Disse ble kalt ”*scots*”, var allerede kristne da de forlot Irland og i neste århundre konverterte pikterne også til kristendommen. Rundt det niende århundre erklærte den skotske kongen Kenneth MacAlpine det piktiske kongedømme som hans og dermed ble landet kjent som det Skottland vi kjenner i dag. Etter at normannerne erobret England i 1066 bosatte mange Anglo-saxere seg i lavlandet i Skottland og skottene adopterte gradvis den engelske væremåten. Føydalismen ble etablert og de skotske klanhøvdingene inngikk i et adelsystem. Da arvtakeren til den skotske tronen, Margaret, døde i 1290 konkurrerte 13 personer om retten til å arve den skotske tronen. Edward I av England krevde retten til å innsette noen på tronen og gjorde John de Baliol konge over Skottland, men da Edward I ba John om hjelp mot franskmennene gikk John heller i allianse med Frankrike. Edward dro da til Skottland, tok John i fangenskap og gjorde seg selv til konge av Skottland i 1296. For å symbolisere unionen mellom Skottland og England tok Edward med seg *the stone of destiny*, som gamle skotske

¹² <http://www.heritage-of-scotland.com/geog.htm> (18.09.07)

konger tradisjonelt hadde blitt kronet ved, og plasserte den i Westminster Abbey der den ble lagt under kroningsstolen¹³.

Ledet av William Wallace reiste skottene seg nok en gang og de nedkjempet engelskmennene ved Stirling Bridge i 1297 og jaget dem tilbake over grensen. Edward I returnerte ett år senere og påførte skottene det katastrofale nederlaget ved Falkirk. Wallace ble senere fanget, halshugget og hodet hans hengt fra London Bridge. Allikevel ble ikke skottenes ånd borte og ved hjelp av Robert the Bruce vant de deres uavhengighet ved slaget i Bannockburn i nærheten av Stirling Castle i 1314. Edward III godtok Skottlands uavhengighet formelt i 1328. I den senere middelalderen led Skottland under svake konger og maktsterke adelsmenn og i to århundre var det en konstant kamp mellom disse to partene samtidig som grensesammenstøt med England også fortsatte. I 1503 giftet James IV av Skottland seg med Henry VIII av Englands datter, Margaret, og James invaderte England da Henry VIII gikk til krig mot Frankrike. James led et stort tap da hæren hans ble regelrett slaktet ned i 1513. James selv døde og tronen ble gitt videre til hans datter, Mary Stuart, som bare var et spedbarn.

I mellomtiden hadde den protestantiske reformasjonen fått fotfeste i Europa og nådde også til England. Skottland var fremdeles et romersk-katolsk land og da John Knox, en tilhenger av den protestantiske reformasjonen, returnerte til Skottland var Mary Stuart i Frankrike. Knox spredte ivrig den protestantiske doktrine og protestantene drev Mary ut av landet. Skottlands parlament adopterte doktrinen i 1561 og etablerte dermed *the Church of Scotland* med en presbyteriansk basis. Mary, som var katolsk, returnerte til Skottland samme år, ble tvunget til å abdisere og flyktet til England hvor Elisabeth I tok henne til fange og fikk Mary halshugget. Mary Stuarts sønn, James VI, arvet tronen etter at Elisabeth I av England døde i 1603. Det var en skotsk konge som overtok den engelske tronen og han ble i England kalt for James I. Skottland og England ble dermed forent under en konge, men Skottland forble en egen stat med indre selvstyre og sitt eget parlament. Skottland ble mer og mer styrt fra London under James VI og han introduserte en rekke metoder for å sivilisere høylandet ved å undergrave den gamle keltiske

¹³ <http://www.heritage-of-scotland.com/cult.htm> (18.09.07)

kulturen og dens klansystem. Dette gjorde han blant annet ved å kreve at klanshøvdinger måtte bevise deres tradisjonelle rett til områdene de rådde over ved å presentere dokumenter. I tillegg var James VI ivrig etter å få protestantismen bedre etablert på høylandet, hvor de var tilhengere av mer tradisjonelle typer for tilbedelse¹⁴.

Jacobiterne og deres mostand mot et Londonstyrt Skottland

Jacobite var navnet på de som støttet James VII av Skottland (kalt James II av Storbritannia). Jacobiterne tok navnet fra den latinske formen for James, Jacobus, og i 70 år representerte de en trussel til autoritetene i London (Zaczek, 2005:37). James VII måtte flykte fra Skottland i 1689 for å unngå den invaderende hæren ledet av William of Orange. Høylandshæren ble oppbygd på den tradisjonelle måten ved klaner som deltok og denne kampen vant jacobiterne. De mistet deres karismatiske leder, John Dundee (Bonnie Dundee) noe som førte til at rebellene splittet seg. Under denne tiden gjorde jacobiterne inntrykk utenfor sine egne regioner ved deres originale og ”antikke” klesdrakt som var av tartan (Zaczek, 2005). Selv om opprørerne var en grunn til bekymring var majoriteten av skotter åpne for den nye styringen fra London. Dette endret seg etter Glencoemassakren hvor William tilbydde de fiendtlige høylandklanene en olivengren. Han lovet å gi dem amnesti hvis de sverget personlig troskap til han. Siste frist for dette var satt til 1. januar 1692, men på grunn av en rekke uhell var høvdingen for MacDonaldsklanen av Glencoe fem dager for sent ute. Dette tolket William dit hen at MacDonaldsklanen ikke ville sverge sin ed til han og han bestemte seg for å statuere et eksempel. Williams menn drepte minst 38 menn og satte fyr på hjemmene deres om natten mens de sov fredag 13. februar 1692. Antallet drepte kunne vært høyere, men siden det var en snøstorm den kvelden klarte noen å flykte i fjellene. Glencoemassakren viste seg å være et stort mistak fra Williams side og skremte aldeles ikke hans skotske understøtter slik han hadde tenkt. Det utløste et utbrudd av sinne at William kunne være så feig å angripe mens klanen sov. Det faktum at mange kvinner og barn frøs i hjel som følge av at de måtte flykte styrket også sympatien for jacobiterne gjennom hele Skottland (Zaczek, 2005:37).

¹⁴ <http://www.heritage-of-scotland.com/history.htm> (18.09.07)

The Act of Union

Rivaliseringen fra gammelt av mellom Skottland og England endte formelt i 1707 da parlamentene i begge landene godtok the Act of Union som forente parlamentene i de to landene og etablerte kongedømmet av Storbritannia. I 1702 døde William II og Anne, datter av James VII, ble Williams etterfølger. Hun hadde ingen barn og det ble klart for folk at ved hennes død ville de få problemer med hvem som skulle overta tronen. Det mest naturlige valget ville falle på den gamle kongeslekten av Skottland, Stuart. Dette var gledelig for jacobiterne men ikke for engelskmennene siden Stuartfamilien enda fulgte den katolske tro. Tilslutt ble det bestemt at tronen skulle falle til George av Hannover som var en fjern slektning av James VI. For det engelske parlamentet var dette akseptabelt men det virket usannsynlig at det skotske parlamentet ville være enige med dette (Zaczek, 2005). Den eneste løsningen var å slå sammen de to landene og legge dem under et styre. Ved å bruke en kombinasjon av smøring og utpressing greide det engelske parlamentet å overtale det skotske parlamentet til å gå med på avtalen. Til gjengjeld skulle Skottland få flere økonomiske goder. Selv om avtalen ble gjort på lovlig vis virket det for mange skotter at nasjonens frihet var solgt til dens rival fra sør og det var motsetninger blant skottene om forslaget. Den skotske befolkningen viste deres misnøye til the Act of Union på forskjellige måter, deriblant ved å kle seg i tartan. Dette var første gang tartan hadde vært brukt som et motstandssymbol ikke bare av høylendere men også av folk fra lavlandet og av kvinner. Slutten av 1700-tallet har vært Skottlands mest kreative periode med personer som David Hume, Adam Smith og Robert Burns som har bemerket seg filosofisk, politisk og lyrisk. Sir Walter Scott skrev også historien om og konstruerte landet Skottland slik det er kjent over hele verden i dag, spesielt med sin oppbygning av tartanmønsteret etter forbudet mot å gå med det.

Skottlands historie smelter sammen med resten av Storbritannia herfra, men skottene fortsetter å spille en rolle i verdensaffærer i større betydning enn man ville tro ut i fra deres antall. Utdannings- og rettssystemet har vært og er fremdeles ulik i Skottland og England og i andre halvdel av 1900-tallet begynte mange skotter å kreve en større innflytelse i andre områder av myndighet (government). Tilslutt ble det skotske parlamentet opprettet i Edinburgh i 1996 og Skottland har i dag fremdeles egne lover og andre helligdager enn England har.

Forbudet og revitaliseringen av kilten

Etter unionen med England i 1707 ble det å gå med tartan identifisert av engelskmennene som skotsk nasjonalisme. Dette hang igjen etter at den siste Stewardkongen ble kronet på slutten av 1600-tallet (Cheape, 2006). I årene etter unionen ble mesteparten av Skottlands vanskeligheter skyldt på en ”engelsk regjering” og antagonisme uttryktes, blant annet, gjennom jacobiternes opposisjon på høylandet. Det var en tradisjonell tro blant kelterne at det skulle skje en gælisk eller pan-keltisk samling etterfulgt av et nasjonalt opprør i Skottland. Denne ideen er gjengitt i ”*the Prophecies of Thomas the Rhymer*”, skrevet rundt 1715.

This is the time when
The prophecy will be proved for us (...)
In his splendid new uniform,
In a spirit of anger and fierceness
From the service to the crown (Cheape, 2006:33)

Jacobitersaken ga grunnlag for et nytt fokus på en slik tro og tartanen ga den en lett gjenkjennelig uniform. *The Highland dress* av tartan og *plaid* var godt kjent og ble et symbol på både noble krefter og et symbol på skotsk identitet. I tillegg var den brukt av både kvinner og menn, adel og ”vanlige” menn og klansmedlemmer og klanshøvdinger. Dens økende betydning kom fra høylendernes involvering i Storbritannias nasjonale politikk og i de konfliktene som ble et resultat av dette både innad i landet og i det kontinentale Europa.

I 1745 adopterte prins Charles Edward Steward (Bonnie Prince Charlie) *Highland dress* som en uniform for hæren sin og tartan ble dermed et symbol for jacobitismen. Prinsen fikk selv en *Highland dress* i gave av jacobitene og det har muligens forsterket hans tro på den symbolske verdien av tartan (Cheape, 2006). Etter kampen på Culloden hvor Bonnie Prince Charlie og hans jacobitere led nederlag ble prinsen en flyktning selv og ”*the Disarming Act*” fra 1746 erklærte det som ulovlig å gå i kilten (ibid). Hvis man gikk i kilten eller andre aspekter av *the Highland dress* fikk man seks måneder i fengsel og om man da gjorde det nok en gang ble man sendt i fengsel i syv år. Denne loven varte i 35 år og resulterte i at bruken av kilten og tartan fort gikk i oppløsning (Trevor-Roper, 1983:24). Tartan og *the Highland dress* forsvant ikke helt, men den begynte subtilt å endre seg og

folk fortsatte å gå med *the highland dress* eller tartan noen steder selv om det var en lov mot det (Cheape, 2006).

I 1782 ble det presentert et lovforslag som skulle oppheve *the Disarming Act* fra 1746 og den ble enstemmig vedtatt. Noen høylendere følte sterkt at man måtte støtte opp om denne loven og gikk tilbake til å bruke tartan, kilten og *the plaid*. Andre igjen hadde ikke ressurser til å gjøre et slikt valg siden det var en tid med mangel og nød i store deler av høylandet og dermed fortsatte de å bruke de klærne de allerede hadde (Cheape, 2006:52). Etter 35 år i bukser døde bruken av kilten ut blant de som vanligvis brukte den og man så ikke lenger behovet for å gå i kilt, selv ikke den praktiske og ”nye” kilten utviklet på 1700-tallet. Da loven om forbudet av kilten opphørte ble kilten en mote men det var ikke den fattige arbeiderklassen, som tradisjonelt gikk i den som begynte å bruke den, men over- og middelklassen som før hadde sett på kilten som noe ”barbarisk” (Trevor-Roper, 1983:24). Forsøk på revitalisering av Highland-kulturen etter en lang tids undertrykkelse ble oppmuntret av nylig opprettede Highland-organisasjoner i London og Edinburgh. Sir Walter Scott var president i *the Celtic Society of Edinburgh* da byen skulle få besøk av George IV i 1822 og Scott fikk ansvaret for forberedelsene til besøket. Scott skrev til høylandets klanhøvdinge og inviterte dem til å komme ned til Edinburgh slik at kongen kunne få se de forskjellige mønstrene klanene hadde på sine kilter. I denne prosessen så skredderen William Wilson muligheten til å utvide til et større marked i produksjon av tartanmønstre for klanene. Han ville reprodusere "perfectly genuine patterns" og samlet informasjon og prøver av det faktiske vevde fabrikatet brukt i de forskjellige klandistriktene (Trevor-Roper, 1983). Wilson samlet disse til en bok og sendte dem i 1819 ned til *the Highland Society of London*¹⁵ for godkjenning av tilhørigheten av de forskjellige mønstrene til klanene. Slik kunne da, i følge Trevor-Roper, klanene svare på Scotts invitasjon til George IVs besøk og i 1822 kunne Edinburghs innbyggere beundre klanshøvding Sir Evan MacGregor og hans menn i sine *Highland tartans*. Slik ble Edinburgh tartanisert og en før ”liten og ubetydelig” del av den skotske populasjonen ble ”kronet” som Skottlands nasjonale identitet. Men denne tartaniseringen viste ikke det skotske ”way of life”, bare *the Highland dress* (Trevor-Roper, 1983:31).

¹⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Highland_Society_of_London (13.05.08)

Kiltens historie

Det finnes ingen bevis for bruk av tartan som vi ville gjenkjenne den i dag i Skottland før på 1500-tallet. Sannsynligvis har rutete mønster og stripete stoffer i naturfargede farger vært vanlig å gå med men det er først på 1500-tallet at bevis for tartan i seg selv blir mangfoldige selv om den ikke er spesifikk nok til å kunne identifisere mønstre (Cheape, 2006:17). Kilten som vi kjenner den i dag ble på midten av 1700-tallet utviklet fra det som kalles *the belted plaid*, også kalt *the big kilt*. *The belted plaid* var ikke skreddersydd og besto av et rundt 5 meter langt klede som ble lagt slik at det dekket over- og underkroppen og man hadde et belte rundt midjen. Den øvre delen av denne type kilt kunne ”danderes” over skuldrene alt ettersom værforhold, temperatur eller hvor mye bevegelsesfrihet man behøvde. *The belted plaid* kunne også brukes som et teppe ved at man løste beltet slik at man kunne bre den over seg om natten. Det gæliske ordet *plaid* betyr teppe (Trevor-Roper, 1983).

På 1700-tallet ble denne utviklet til *feileadh beg*, eller *the little kilt* av en engelskmann som drev et jernverk i Invergarry og som syntes at arbeiderne hans behøvde større bevegelsesfrihet. Dermed ble hele øvre del av *the belted plaid* fjernet og nedre del ble skreddersydd med folder sydd inn i kilten og den ble nå enklere å bruke og å kle på seg. Øvre del av *the belted plaid* utviklet seg til ”*the separate plaid*” også kalt *sash* og blir nå mest brukt i mer formelle anledninger og oftest av kvinner.

Den kvinnelige kilten

Det finnes noe som kalles for en kvinnelig kilt, som skal være lettere enn en vanlig kilt fordi foldene er mindre enn på den mannlige kilten. Likevel er det vanlig for kvinner å velge det som kalles for *kilted skirt*. Disse skjørtene kommer i flere varianter og lengder og kvinner kan selv velge hvilken de vil ha på seg. I formelle anledninger derimot ville det vært naturlig å ha på seg et langt *kilted skirt* men det er det ikke mange som velger å gjøre.

Figur 1 Kilted skirt

Figur 2 Sash

Mange velger å ha på seg en finere kjole, a la *prom dress* hvis de skal i formelle sammenkomster. I mer uformelle anledninger finnes det kortere tartanskjørt som jenter kan ha på seg. I tillegg kan de ha noe som kalles *sash* over en kjole de allerede har på seg. En *sash* ser ut som et skjerf som plasseres sidelengs over skulderen og festes nede på hoften med en nål eller en brosjje¹⁶.

Kilten – en kort begreps- og utstyrsforklaring

Når jeg i denne oppgaven snakker om kilt mener jeg selve ”skjørtet”, det vil si nedre del av den gamle *belted plaid*. ”Kilt” er det skottene selv kaller akkurat denne delen og dermed har jeg valgt å bruke dette begrepet. I tillegg brukes begrepet *the Highland dress* som refererer til at folk har på seg kilt med det meste av tilbehør. Siden dette er slik den oftest refereres til i bøker som skriver om kilten fra 16-1800 tallet har jeg valgt å bruke dette begrepet når jeg snakker om kilten fra denne tiden.

Figur 3 Belted plaid

Når jeg snakker om at noen har på seg en kilt med ”hele utstyret” eller lignende mener jeg at de ikke bare har selve kilten på, men også med

¹⁶ http://kiltstore.net/sr_swhdr_silksash_fringe (05.03.08)

Figur 4 Highland dress eller formal outfit

jakke, strømper, tilhørende sko og noen ganger hatter eller luer i tillegg. De fleste kler seg på denne måten hvis det er en formell eller halvformell anledning.

The Sporran

Sporran er det kilttilbehøret som brukes mest. *Sporran* er en veske som man henger foran på kilten når man har den på og siden de fleste typer kilt ikke har lommer, fungerer den som nettopp det. Den startet som en enkel lærtaske og utviklet seg på 1700-tallet til en *sporran molach* som kan oversettes til "hårete sporran". Den ble vanligvis laget av sel- eller beverpels, men har også blitt laget av kaninpels (Zaczek, 2005:101). I nyere tid har variasjonen av *sporran* økt og faller under tre kategorier: hverdagslig bruk, halvformell og formell. Den hverdagslige *sporran* er vanligvis laget av lær og er på mange måter lik den tradisjonelle *sporran* fra gammelt av, mens den halvformelle er litt mer pyntet med pels på forsiden. Den formelle er i pels og har et annet design enn de andre to har.

Figur 5 Hverdagssporran

Figur 6 Halvformell sporran

Figur 7 Formell sporran

I tillegg til disse tre *sporran* som nevnes ovenfor finnes det en som brukes ved veldig formelle anledninger, som for eksempel når man går i en militærparade. Denne har lange "hår" hengende nedover og er større enn de andre *sporran*. Den brukes også ved *pipe band* konkurranser, og ses ofte på *Highland Games* eller i

Figur 8 Pipe band sporran

klassiske postkort av en sekkepillespiller man får kjøpt i Skottland. Den kalles også for *pipe band sporran* siden den oftest blir brukt til slike anledninger.

Merker og våpenemblemer

De mest tradisjonelle tilbehørene til kilten gikk ut på å vise bærerens identitet, i likhet med selve tartanmønsteret. En klans våpenemblem viste både hvilken klan man tilhørte i tillegg til hvilken status man hadde innenfor klanen. Dette merket satt som oftest på luen man gikk med (Zaczek, 2005:100).

Strømper og flashes

Til kilten brukes det knestrømper hvor kanten brettes ned og man har noe som kalles for *flashes* for å holde strømpene oppe under denne kanten. *Flashes* har sannsynligvis ikke noe annet formål enn nettopp dette og man tror de er for at det skal se penere ut på strømpen. De fleste strømpene er hvite, men det finnes også strømper i andre farger eller som har broderier på bretten. *Flashene* er som oftest grønne eller røde (Zaczek, 2005:100).

Figur 10 Knestrømpe med flash

Dolker

The black dagger (*sgian dubh*) er sett på som et tradisjonelt tilbehør til kilten selv om den ikke ble regelmessig brukt før på 1800-tallet. Navnet kommer sannsynligvis fra at håndtaket til dolken vanligvis var laget av svart eik. Dolken skal sitte øverst i strømpen og ble tradisjonelt båret som et "skjult våpen" selv om håndtaket skulle synes utenfor strømpen. Dolken brukes i dag mest til den formelle bruken av

Figur 11 The black dagger kilten. Nå til dags har håndtaket til denne dolken ofte klanens våpenemblem på en "metallplate" (Zaczek, 2005:101).

Brosjer og kiltnåler

Opprinnelig var brosjer noe man brukte da man brukte *the belted plaid* og man måtte feste deler av sin *plaid* til skulderen. Brosjene er mest brukt av kvinner nå, men var tradisjonelt kun brukt av menn før. Nå bæres det kiltnåler som man fester nede på kilten slik at den ikke skal flyge så lett opp ved vindkast og slik eksponere edlere deler hos bærereren. Kiltnålene inneholder ofte klanemblemet man tilhører og brukes mest som dekor til kilten når man bruker den (Zaczek, 2005:101).

Figur 12 Kiltnål

Utility kilts

Det finnes også noe som kalles for *utility kilts* eller *utilikilts*. Det er kilter som lages for daglig bruk og er dermed laget av stoff som er enklere å vaske siden kilten brukes mye. Disse kiltene lages ikke bare av tartan, men også av skinn, militærstoff, dongeristoff og alle farger man vil ha en slik kilt i. *The black kilt* er en versjon av en slik kilt. Leter man på internett finner man en god del sider med butikker som selger *utility kilts* i forskjellige farger og i forskjellig stoff¹⁷.

¹⁷ http://www.utilikilts.com/?page_id=46 (21.04.08)

The gate keepers of Scottish heritage

The Scottish Tourist Board

The Scottish Tourist Board (heretter STB)¹⁸ hevdes å være en av institusjonene som konstituerer den skotske "arven" hva angår å vise den skotske kulturen til andre. STB bruker kilten for å fremheve det "majestetiske Skottland", for å tiltrekke seg turister. "The Scottish Office" står for STBs budsjett. STBs oppgave er å tiltrekke ferierende til destinasjoner i Skottland, jobbe for utvikling av besøksfasiliteter og koordinere turismens interesser. STB prioriterer generering av inntekt og opprettelse av arbeidsplasser fremfor å prioritere konservering og preservering. Den skiller seg distinkt fra *National Trust for Scotland*¹⁹ og *Historic Scotland*²⁰ ved å bruke en direkte markedsanalogi. I 1984 fikk organisasjonen retten til å markedsføre Skottland direkte i utlandet og USA er landets mest viktige utenlandske markedsgenererende inntekt. Det er ingen finansielle resurser til generelle markedsføringstiltak her, så dermed koordinerer *The British Tourist Authority*²¹ dette sammen med STB i et koordinerende prosjekt for markedsføringskampanjer i utlandet. Uansett er det markedet i Storbritannia som er hovedmålet for STB. Kampanjer kjøres regionalt i England og det reklameres med plakater, i TV og i media generelt med slagord som "Scotland: One visit is never enough" (McCrone et. al, 1995:79).

Brosjyrer om Skottland myntet på turister utenfor Storbritannia er veldig tartanisert og man finner mye om Skottlands historie, kultur, tartan, keltiske symbolers betydning og lignende. I de som reklamerer for Skottland innenfor Storbritannia er ikke historien, kulturen og tartanen med i like stor grad. Her vektlegges forskjellen mellom Skottland og England, men med et fokus på aktiviteter som den fantastiske naturen, golf, de mange slottene og så videre. I følge McCrone, Morris og Kiely (1995:82) utelates fokus på tartan og Skottlands historie bevisst for å ikke virke avvisende ovenfor engelskmennene med den anti-engelske holdningen skotter hevdes å ha. På en måte kan man si at STB er en av de autorative institusjonene

¹⁸ <http://www.visitscottishborders.com/> (30.04.08)

¹⁹ <http://www.nts.org.uk/Home/> (30.04.08)

²⁰ <http://www.historic-scotland.gov.uk/> (30.04.08)

²¹ <http://www.visitbritain.com/> (30.04.08)

som kan bestemme hva som er gyldig for skotter av nasjonale symboler og hvordan disse skal brukes. De er med på å bestemme hvordan Skottland blir markedsført til andre og dermed er de også med på å generalisere og bygge opp om stereotyper. Deres bruk av skotske symboler gir et inntrykk til turister og andre om hvordan Skottland og dets folk er. Dette kan ses i lys av Jenkins (1996) sine teorier om sosial kategorisering og dannelse av en gruppeidentitet ved klassifisering av andre og dermed seg selv. Det kan se ut som at STB har en autoritet til å kategorisere skotter og Skottland og bestemme hvordan Skottland blir fremstilt for utenforstående. Ut i fra STBs prioriteringer kan man si at de ”snakker businesspråket” og har ansvaret for å koordinere turismen i Skottland mens de ikke har spesielle forpliktelser ovenfor ”den skotske arven”. Prioriteringene deres er å blant annet sikre at turismen i Skottland blir verdsatt som en rikdom og som en skaper av arbeidsplasser. I tillegg er det viktig for dem å markere Skottlands unike identitet og tiltrekning som en turistdestinasjon hjemme og i utlandet (McCrone et. al, 1995:79).

Historic Scotland

Historic Scotland er en av de andre organisasjonene som regnes som en *gate keeper* i Skottland. *Historic Scotland* (heretter HS) ble opprettet i 1991 av det offentlige for å beskytte Skottlands ”materielle arv” og for å få oppmerksomhet og publisitet rundt dem (ibid:89). HS er mest opptatt av *castles* og andre typer ”materieell arv” og mindre opptatt av kilten og fremstilling av den. På den måten har HS en annen type innflytelse når det gjelder bevaringen av skotsk kultur og historie. Historiske bygninger og plasser/lokaliteter som skulle tas vare på og bevares for kommende generasjoner ble HS sitt hovedformål. HS får 80 % av sitt årlige budsjett i støtte fra staten og de resterende 20 % skaffer de selv og de ser ut til å være beskyttet av en vid nasjonalistisk diskurs i Skottland. De har blitt kritisert for deres tolkning av skotsk historie ved å ha en for generell kunnskap om Skottlands posisjon i europeisk historie. Uansett har de (HS) utviklet et sterkt marked på hjemmebane rettet mot å utnytte en robust oppfattelse av Skottlands historie (ibid:93). Organisasjonen spiller sterkt på det skotske nasjonale kortet ved å, for eksempel, snakke om de skotske kronjuvelene som et ”symbol på skotsk selvstyre”. De anerkjenner dette ovenfor besøkende ved å si ting som ”*The main reason tourists come to Scotland is heritage. Many British and American tourists feel that they*

have connections with some part of Scottish history and they want to experience it for themselves” (ibid:95).

The National Trust for Scotland

“The National Trust for Scotland interprets heritage as inheritance” og dets ordforråd er i kontrast til det kommersielle språket til STB og HS (ibid:96). *National Trust for Scotland* (heretter NTS) er ikke et offentlig byrå slik *Historic Scotland* er, men en frivillig organisasjon som er anerkjent av det skotske parlamentet. Fra opprettelsen i 1931 har NTS vært sterkt dominert av aristokrati med ledere og nestledere fra herremenn/godseiere og fintfolk helt til de senere år. Det har bare vært tre kvinnelige nestledere i organisasjonen og det er først etter 1970-årene de har kommet med. NTS har dermed en sterk patriarkalsk ånd over seg som går ut på at mannlige medlemmer driver det og kvinnelige medlemmer tjener det (McCrone et.al, 1995). NTS sin inntekt består av medlemsinntekter, donasjoner, inntekt som følge av investeringer og så videre. Det er medlemsinntektene som er den viktigste inntektskilden for organisasjonen men NTS er like avhengige av legater som av medlemmer. NTS er lik HS når det gjelder hva de er opptatt av i den skotske kulturarven. NTS er på lik linje med HS med på å bevare den skotske arkitekturen, men de er mest opptatt av landskapet og historiske skatter innenfor dette og bevaring av slike ting.

Disse er alle tre autoriteter som kategoriserer på Jenkins’ (1996) måte. Kollektive identiteter må i følge han forstås som genererte av sosial kategorisering og gruppeidentifikasjon på samme tid. Sosiale identiteter bør ses på som konstruerte i en kollektiv identifikasjon som igjen er et resultat av en sosial kategorisering. Disse tre organisasjonene jeg har tatt for meg ovenfor er med på å lage en slik sosial kategorisering av hva som er en skotsk kultur og identitet. De er alle tre en autoritet på sine spesifikke områder når det gjelder den skotske kulturarven, der STB er den organisasjonen med autoritet over bruken av kilten og tartanmønsteret. Men til sammen skaper disse tre et inntrykk av at kilter og slott henger sammen ved at STB ofte lager brosjyrer med bilde av en i kilt som spiller sekkepipe med et slott i bakgrunn.

Hvor brukes kilten i dag og hvem forvalter den?

Om det så var slik at de fleste høylendere var blitt vant med bukser etter forbudet av kilten, hvor ble kilten brukt og av hvem? Det faktum at *the Highland Regime* brukte kilten under sin tjeneste under den britiske hæren, har av de fleste vært regnet som å være det som reddet kilten. Rekrutteringen til dette regimet var fra alle deler av høylendet men de ble i praksis tatt ut fra Whig-klanene som Campbell, Grant og Munros. Disse kompaniene brukte *the belted plaid* som uniformer. De ble delt i ti kompanier og ble gitt en uniform av tartan i ”*government tartan*” i grønn-, blå- og svartrutete mønster. Regimentet ble kalt *Black Watch* med ”watch” som hentydet til voktingen klaner gjorde for å beskytte mot slottsplyndring i tidligere tider.

I løpet av de siste årene har kiltens bruk blitt mer utbredt og de fleste kjenner til kilten på et eller annet vis. Kiltens bruk ble etter hvert tatt i bruk igjen i kontekster som *Highland Games*, bryllup, fotballkamper, *ceilidhs* og lignende. Disse, og andre kontekster, vil jeg ta for meg nærmere i de neste kapitlene.

Kapittel 4: Highland Games – en arena der kilten brukes

Innledning

Jeg vil i dette kapitlet beskrive en av kontekstene der kilten brukes. Som nevnt tidligere har jeg gjort mye av mitt feltarbeid på *Highland Games*. Derfor skal jeg nå forklare hvilken opprinnelse *Highland Games* har, hva som foregår her og hvordan det ser ut på noen av de *Highland Games* jeg har vært på.

Jeg vil også beskrive hvordan kilten brukes av de forskjellige individer alt ettersom hva de gjør på en HG. Fokuset vil være på hvordan de har på seg kilten og hvem det er som bruker den i de forskjellige situasjonene.

Highland Games – en liten forklaring

Den eksakte opprinnelsen til *Highland Games* (HG)²² har blitt borte i løpet av historiens gang som med så mange andre skotske ikoner. Det antas at de har utviklet seg fra klansammenkomster gjennom middelalderen hvor det var vanlig å demonstrere styrke og konkurrere i sportsgrener klanene imellom. Som mye annet av høylandskulturen ble HG borte i en periode på 1700-tallet. Men da livet og kulturen til *the highlanders* ble romantisert og tatt frem i lyset igjen på begynnelsen av 1800-tallet kom også HG tilbake og i 1819 ble HG formalisert og organisert slik vi kjenner de i dag. Mange av de HG som enda arrangeres kan dateres tilbake til denne perioden, slik som den i Inverness og i Braemar, og har blitt arrangert årlig siden henholdsvis 1821 og 1826. Fortellinger om HG fra 1800-tallet beskriver en serie av konkurranser som man finner enda i dag, slik som dansing, sleggekast, løp og tautrekking. Man finner forskjellige hendelser på en *Highland Game*, men de som trekker flest tilskuere og deltagere er *highland dancing*, *band piping contest* og såkalte *heavy* og *light events*. *Highland Games* er dermed en unik blanding av det sportslige, kulturelle og det sosiale. Noen er store hendelser som tiltrekker seg tusener av publikum, internasjonale utøvere og i noen tilfeller kongelig besøk. Majoriteten av HG er for øvrig av mindre skala og mange regnes fremdeles som lokalsamfunnshendelser.

²² Informasjonen hentet om dette er fra en del programmer fra de *Highland games* jeg har vært på. Der jeg ikke refererer til annen litteratur er det disse jeg har hentet informasjonen fra.

Highland Games på verdensbasis

Highland Games har i de senere år blitt arrangert også utenfor Skottland, spesielt i Nord Amerika og i det fjerne Østen. Programmene for *Highland Games* i USA er ofte litt forskjellige fra de i Skottland. For eksempel finnes det ofte et eget ”telt” for klaner hvor besøkende kan lære mer om sine skotske aner på HG i USA. I tillegg kan det være visninger av kyr og gjeterhunder, fortellinger og historiske rekonstruksjoner. Trenden med *Highland Games* ble introdusert i USA av Donald MacDonald som hadde vært på en HG i Braemar i 1954 og bestemte seg for å rekonstruere dette i sitt eget hjemland. Også i Østen arrangeres det *Highland Games*, de mest kjente er Kansai games i Japan og Jakarta games i Indonesia. Jakarta har to tartan som begge er under vernet til *Java St Andrews Society*²³. Jaktsettet brukes av foreningen selv, mens *dress tartan* er reservert til danserne som opptrer i de lokale *Highland Games* hvor skotsk folkedans har en stor rolle i arrangementet (Zaczec, 2005:123).

Ved å se på noen sider på internett, blant annet fra *Grandfather Mountain Highland Games* i North Carolina, kan man trekke en generell slutning med at kilten brukes aktivt av folk som deltar²⁴. Dette arrangementet har pågått siden 1956 og er regnet for å være den største i USA. Ved å se på galleriet på hjemmesiden får man et godt bilde av at kiltbruken er tilstede på arrangementet både av de som deltar og de som er tilskuere. Man ser også at det er en hel del flere og mer annerledes hendelser som skjer på denne HG enn de som jeg besøkte i Skottland. Eksempelvis kan jeg trekke frem at de har sauegjeting, harpespilling, en tartanparade, større vekt på skotsk folkedans og så videre. Det er med andre ord mer vektlegging på gamle skotske tradisjoner som ikke vektlegges på en HG som arrangeres i Skottland.

Bruken av tartan og skapelsen av nye tartandesign utenfor Skottland har blitt påvirket av den skotske emigreringen, spesielt til Nord Amerika og landene som var del av det engelske imperiet, deriblant i Østen (Zaczec, 2005:122). Jeg har ingen videre sammenligning om hvordan kiltbruken er på slike *Highland Games* som arrangeres i utlandet da jeg ikke har foretatt en spesiell undersøkelse på det.

²³ <http://www.javastandrewsociety.com/> (13.05.08)

²⁴ <http://www.gmhg.org/> (16.02.08)

Highland dancing

Highland dancing var en gang eksklusivt for menn men nå er det flest unge jenter som danser. Danserne er delt opp i aldersklasser hvor deltakere i samme alderstrinn konkurrerer mot hverandre og en vinner kåres i hver klasse. Det går fra klasse B til klasse E hvor de yngste i klasse B er mellom 7 og 10 år og de eldste i klasse E er mellom 14 og 16 år. Dansene er solodanser hvor det vektlegges presis utførelse av komplisert fotarbeid og armbevegelser. Hver dans omfatter presise og komplekse bevegelser hvor det kreves mye koordinasjon og utholdenhet. I konkurranser blir hver danser dømt ut fra timingen, teknikken og deres generelle utøvelse av dansen. Det er alltid to personer med sekkepipe som bytter på å spille for danserne og noen av sangene sies å være over 300 år gamle.

Det er fire danser som danses av *highland dancers*, hver dans med sitt sett av steg og med sine assosiasjoner. *The sword dance*, eller *Gille Calum*, er for eksempel opprinnelig en seiersdans utført for første gang av Malcolm Canmore etter hans seier over Macbeth. Det strides om hvilken kamp det var, men det var enten kampen i Dunsinane i 1054 eller kampen i Lumphanan i 1057 (Zaczek, 2005:120). Etter seieren plasserte Malcolm sitt sverd over Macbeths sverd slik at de formed et kors og danset av glede mellom bladene. I ettertid ble denne dansen utøvd av klansmedlemmer før man skulle ut i kamp som en slags ”spådomsdans”. Hvis man i løpet av dansen kom borti noen av sverdene var dette et dårlig tegn og man måtte vær forsiktig når man dro ut i kamp. Andre danser som også er vanlige å utføre er *The highland fling* og *the Sean Triubhas*. Sistnevnte er ment å portrettere en skotte fra høylandet som ristet av buksene sine i protest mot forbudet mot å gå med kilten. *The highland fling* ble laget i 1792 til ære for Jean, hertuginnen av Gordon, for hennes rolle i fremhevingen av *the Gordon Highlanders*²⁵. Dansen utføres på en og samme plass og det sies at grunnen er at høylenderne likte å vise sine ferdigheter ved å utføre hele dansen på skjoldet deres uten å la føttene berøre bakken under eller rundt det.

Piping band competition

Et *pipe band* består av noen som spiller sekkepiper og noen som spiller trommer.

Det er også alltid en eller to personer som spiller på stortrommer i bandet. *The drum*

²⁵ <http://www.gordonhighlanders.com/> (13.05.08)

major er nøkkelfiguren i ethvert pipe band, det er denne personen som leder an i fronten og bestemmer tempoet for hele *pipe bandet*. Ved hjelp av stemmeleiet sitt og de svingende bevegelsene til det sølvfargede septeret han eller hun bærer dirigeres bandet. Hver detalj av uniformen de bærer (kilten med utstyr) er gjennomført for å sette et eksempel til resten av *pipe bandet*. *Pipe band* blir dømt ut fra deres opptreden, hvordan de ser ut og hvor samstemte de er med septeret til *the drum major*. De dømmes så ut fra kvaliteten av spillingen deres, stemmingen av sekkepipene og den musikalske fremførelsen av marsjene de velger å spille. På større *Highland Games* er det vanlig at alle de forskjellige bandene slår seg sammen til et stort et og går rundt i arenaen og spiller sammen.

The heavy events

Som navnet tilsier er *heavy events* konkurranse i pur styrke. Den klassiske *tossing the caber* finner man på de aller fleste *Highland Games*. *Tossing the caber* går ut på å plukke opp en stor påle, finne balansen på den, løpe litt med den for så å kaste den opp og rundt i lufta slik at den snur seg 180 grader før den lander. Pålen kan sammenlignes med en telefonstolpe man finner langs veiene. Det trenges en enorm styrke bare for å greie å balansere pålen og enda mer for å greie å kaste den, siden denne pålen fort kan veie opptil 70 kilo og være opptil 6 meter lang. Det er uklart hva som er opprinnelsen til denne øvelsen men man tror at det var en konkurranse skapt av *forresters* (skogsvoktere) som en måte å flytte felte trær over elvene. (Strathmore HG program). En annen konkurranse er *Weight over bar* og går ut på å kaste en vekt på 5 kilo opp og over en bjelke og den som kaster høyest over bjelken vinner. Deltagerne i *heavy events* er som oftest ”heavy” selv siden det kreves en del styrke for å utføre slike typer konkurranser. Allikevel er det viktig med god teknikk og timing for å lykkes i mange av utøvelsene i *heavy events*. Andre ting som går under *heavy events* er ”*the Scottish hammer throw*” hvor det kastes en stålball som er festet til et bambushandtak. Denne svinges tre ganger rundt hodet før den slippes. Trolig er denne øvelsen skapt for å få arbeidsdagen til å gå fortere i eldre tider og det hersker ingen tvil om at den oppsto der hvor hammerne ble flittig brukt (hos smeder eller på gårder og så videre).

Light events

Light events inneholder øvelser som sykkelritt, høydehopp, lengdehopp, løp av forskjellige lengder og handikapsykling. Handikapsykling er forskjellig fra

sykkelritt og kan være mye raskere og spennende fordi deltagerne konkurrerer med sykler som ikke har bremses og et "fast" hjul. Syklene er svarte og vanskelige å sykle på. Deltagerne kan melde seg på fortløpende til dette rittet og det er oftest folk fra publikum som melder seg på. Ellers er *light events* sine deltagere delt opp i aldersklasser fra barn til eldre. Disse øvelsene har en overvekt av "lette" deltakere og det minner mer om et idrettsstevne enn hva *heavy events* gjør.

Beskrivelse av Highland Games' område

På en *Highland Games* har man alltid en arena der konkurransene utspiller seg. Det er gjerne en gressplen eller slette av noe slag hvor *heavy* og *light events* utspiller seg. Den ligger midt på plassen hvor HG er og danner på en måte kjernen av hele HG. Denne plassen er "gjerdet inn" slik at ingen skal gå inn i eller gjennom den for slik å unngå ulykker eller at folk kommer i veien for utøverne. Det er mulighet til å gå rundt hele denne arenaen alt etter som hva du vil ha best utsikt til av konkurranser. Det foregår flere ting samtidig her fordi der ville tatt for lang tid å la én og én konkurranse utøves. Arenaen har en åpning hvor *pipe bands* kan entre og gå ut når de skal inn til vurdering. *Pipe bandene* stiller seg opp like utenfor disse inngangene og begynner å spille litt for å signalisere at de er på tur inn og dermed flytter folk som står i veien slik at bandet skal få komme seg inn. Når de har entret og gått litt innover på siden av arenaen følger dommerne etter bandet og ser på hvordan de marsjerer mens de spiller og hvordan de stiller seg opp når de stopper opp for å stille seg i formasjon. Ofte når man kommer til en *Highland Games* er noe av det første man ser et *pipe band* og det er i alle fall det første man hører. *Pipe bandene* står gjerne litt på utsiden av selve plassen for der *Highland Games* er for å øve og stemme sekkepipene. Når det er et bands tur til å bli vurdert stiller de opp like utenfor det avgrensede området midt på plassen for HG og venter på at porten åpnes for dem slik at de kan entre arenaen. Alle *pipe band* spiller de samme melodiene og marsjerer først inn i arenaen til et bestemt punkt før de stiller seg i en formasjon av en sirkel og spiller sangen ferdige. Alt dette mens dommerne går rundt og vurderer dem. Når de er ferdige med en låt står de en stund mens en trommeslager slår en takt til de begynner å spille en ny låt. Denne låten er nesten alltid "*Scotland the brave*" og til den stiller de seg på rekke og marsjerer ut igjen.

Inni selve arenaen er det alltid et lite ”inngjerdet” område med høyt nett hvor deltagerne i *heavy events* utøver de fleste grenene sine. Nettet er der for å beskytte de på utsiden i tilfelle en av utøverne skulle miste grepet på slegga når de snurrer rundt for å hive den. På grunn av dette nettet er det veldig lett å finne ut hvor *heavy events* skal foregå og det er alltid flest folk som samler seg rundt dette området. Denne delen av en HG er helt klart den mest populære og de fleste kommer for å se *tossing the caber*, som kan virke som et høydepunktet for en *Highland Games*. Den blir annonsert over høytalerne mer enn en gang og publikum oppfordres til å komme og heie. Ingen av de andre hendelsene som skjer på en HG blir like mye annonsert som akkurat denne hendelsen. Ved en ende av arenaen i midten av plassen er det bygd opp en liten scene hvor *the highland dancers* opptrår. Dette var tilfellet på alle HG jeg var på med unntak av to der de hadde plassert dansingen helt utenfor arenaen og gitt dem et eget partytelt hvor de danset.

Rundt arenaen og ellers på området er det boder hvor folk selger ting og det er matboder hvor folk kan kjøpe seg mat. Her er forskjellige vogner hvor man kan kjøpe ulike typer mat. Det er en overvekt av ”enkel” mat som chips, hamburger og pølser. Man kan på noen *highland games* også få kjøpt spesiell mat som haggisburger og mat som er mer ”tradisjonell” laget av haggis av en eller annen form. Haggis regnes for å være spesielt for Skottland og kan på mange måter sammenlignes innholdsmessig med lungemos som man får i Norge. Haggis består av innmat fra sau blandet med krydder, løk og havregryn tradisjonelt sett kokt i en sauemage. Smaken av den er nesten som lungemos bare litt mer krydret.

Salgsbodene kan bestå av nærmest hva som helst. På den første HG jeg var på i Gourock var det første jeg så en kiltbod der det ble solgt kilter og utstyr til kilten. Dette var en gjenganger på alle HG jeg var på utenom en. Her kan man kjøpe *sporrans*, sokker, nålene som skal holde kilten sammen nede og lignende utstyr til kilten. Man kan også finne salgsboder som minner om de man finner på tivoli, boder hvor man kan kjøpe lodd og trekke i ei snor for å se hvilken gave man får og lignende. Boder med ”*arts and craft*” er også vanlige. Her kan man kjøpe smykker og lignende laget av Sterlingsølv og med keltiske symboler på. Det har også vært et oppblåsbart hoppeslott på hver HG jeg har vært på, til og med på den ”lille” HG i Cornhill hvor det ikke var noen bod der de solgte kilter eller lite utstyr til kilten.

Noen ganger kan det virke som et tivoli heller enn noe typisk skotsk, fordi det er slike ”vinn en bamse hvis du skyter ned boksene-boder” i tillegg til andre ting.

Ethvert HG jeg var på var utstyrt med et øltelt. Det solgtes øl på tappekran eller som flasker og bokser og selv om de fleste holdt seg innenfor ølteltets ”gjerder” når de hadde kjøpt øl kunne man se folk som sto og drakk en flaske eller boks med øl. Dette var noe som virket helt normalt og det var ingen som reagerte på det, men så gjorde ikke de som drakk øl noe stort utav det heller. Man kunne derimot ikke se noen med et tappet ølglass utenfor ølteltets grenser, kun flasker eller bokser. På Cornhill HG var det til og med noen som hadde en frysebag med øl med seg som de hadde plassert ved siden av seg og som de drakk av. Det kunne nesten virke som om det var en runddag som ble feiret eller et utdrikningslag i første etappe på tur til en annen plass senere. Det var alltid god stemning rundt ølteltet men det var aldri slik at man kunne se at noen var synlige beruset etter hvert om dagen gikk. Folk moret seg og lo, men det var en god følelse og man tenkte ikke så mye mer over det. Hvis man ikke sto rett ved siden av ølteltet tenkte man ikke over at det var folk som drakk. Jeg opplevde heller aldri noen som var synlig beruset på en *Highland Games* og kanskje var det derfor dette ikke var sjenerende.

Om kiltbruk på Highland Games

På *Highland Games* finner vi mange folk kledd i kilt. For det første har man de som skal delta i *pipe band* - konkurransene. De har på seg kilten med fullt utstyr og alt etter som hvilket instrument de spiller har de den luen eller *sporrán* som hører til. Hvilken tartan de har på kilten avhenger av hvilket *pipe band* de spiller i. Som oftest har hvert *pipe band* sin egen tartan og dermed bruker de bandets tartan og ikke den fra sin egen klan eller distrikt. Det avhenger av været om de har på seg dressjakke eller ikke. Er det veldig varmt har de kun hvit skjorte og en svart vest på seg, men om det er kaldere har de en dressjakke over. De har strømpene og ”pensko” med svarte snører som knytes oppover leggen over strømpene. Hatten de som spiller sekkepipe og trommer bruker, kalles en *Glengarry* hatt. Den er svart og har oftest et svart, hvitt og rødt rutete band nederst rundt hatten. Det er en liten dusk på toppen av hatten og den har ett ”innsøkk” som gjør at den lett kan brettes sammen i to. Da blir den helt flat og er lett å sette vekk. Den har også som oftest svarte bånd av silke som henger bak på luen. Den som er *drum major* har gjerne den

høye, sorte luen med "fjær" på seg. Alle har en *sporrán* på seg og om personen spiller trommer flyttes *sporránen* til den ene siden om den er i veien for trommas plassering. Det er lett å se de personene som er med i et pipe band nettopp fordi de har kilten med alt av utstyr på seg, det er få andre som har det om de ikke er med på dette. I tillegg går de som spiller trommer ofte med trommestikkene nedi sokkene når de ikke spiller. De som skal dømme *pipe bandene* når de opptrer har på seg kilt med lignende utstyr, som virker som en litt mer formell måte å gå med kilten på.

Utøverne av *heavy events* har også kilt på seg, men de har kun kilten og ikke så mye annet utstyr. Med tanke på hvilke øvelser de skal utføre så er det av praktiske årsaker at de ikke har noe annet enn selve "skjørtet" på. Disse guttene har genser, t-skjorte eller en jakke på seg alt ettersom hvordan været er. De har praktiske sko som kan minne om fjellsko, joggesko eller lignende. I noen tilfeller har de en *Glen Fiddich* t-skjorte på seg hvis den spesielle HG er støttet av *Glen Fiddich whisky* (et skotsk whiskymerke). Da er det *heavy events* utøverne de støtter og dermed er det kun de som har disse skjortene på. Disse utøverne befinner seg til enhver tid innenfor den avgrensede arenaen som er på HG. På min første HG i Gourock var jeg veldig spent på alt som skulle skje siden jeg aldri hadde vært på noe slikt før. *Heavy events* var noe jeg selv hadde gledet meg til, spesielt med tanke på menn i kilt. I bakhodet mitt surret også denne oppfatningen og myten om at guttene ikke har noe på seg under kilten og jeg var spent på om jeg på et eller annet vis kunne få dette bevist eller ikke. Under *heavy events* er det mange øvelser som innebærer at deltakerne må svinge på seg eller snurre rundt for å få til gode resultater. Dette betyr at kilten lett flyr opp slik et skjørt ville gjort om man svinger seg for fort rundt på dansegulvet. Det var da jeg oppdaget at de som deltok i *heavy events* alle hadde shorts under kilten. Senere på en annen HG jeg var på ble det fortalt at dette var et krav som var for denne øvelsen. Deltagerne var påbudt å gå med noe under kilten for ikke å "*offend the ladies when their kilts blow up and their manhood is put on display*".

Highland danserne har også tartan på seg, men dette kalles ikke for en kilt. De kalles *Aboyne Dress* og siden det er overvekt av jenter som danser har de ikke kilt på. "Skjørtet" de bruker har samme metode for å settes på som en kilt, men de kalles ikke kilt fordi det noen ganger ikke er tartanmønster, det er bare rutete og kan

tilhøre den skolen jentene går på. De har på seg en tilhørende jakke som er i samme farge som hovedfargen på skjørtet deres i tillegg til dansesko som minner om ballettsko uten snorene. Alle jentene har håret opp i en ”ball” plassert ganske høyt oppe på hodet og uansett hvor kort hår man har så har man håret festet opp på et vis. De få guttene som danser *highland dance* har på seg kilten som tilhører deres klan og har også jakke, *sporrán* og lue som hører til. Danserne har sin egen plass på arenaen og på utsiden av tauet eller gjerdet som går rundt finner man klynger av ”halvtelt” hvor danserne med foreldrene varmer opp og venter på at det er deres tur. Mange av disse teltene ser ut som grønne paraplyer/parasoller som har en ”vegg” ned til bakken. I disse teltene foregår det skifting av klær, avslapning, tøying og oppvarming mellom dansene.

Ellers kan man se folk som ikke er deltakere i noen konkurranser gå i kilt på HG. Ofte er det eldre menn som har kilt med tilhørende utstyr til. De yngre har oftest kun kilten på og ikke de tilhørende jakker eller sko som er til, men heller mer behagelige sko og varmere jakker hvis det er kaldt. Allikevel er det en overvekt av folk som ikke har kilt på seg. Da jeg var på Inverness HG, som reklameres som den største og mest prestigetunge HG som er i Skottland og går over to dager, så jeg mange flere unge gutter i kilt. Disse guttene gikk med sokker som minnet om raggsokker og i joggesko eller ”vintersko”. På overkroppen hadde de Skottlands rugbyskjorte på seg eller en annen genser. Men det var de som gikk i kilt med tilhørende jakke og noen ganger luen til, da gjerne de som var ”konferansierer” og de som var med på arrangementet på noen slags måte. På denne HG i Inverness så jeg flere som gikk i kilt og som ikke var skotsk. For eksempel utøverne i *heavy events* som ikke var fra Skottland. I Inverness var det både verdensmesterskap og en åpen klasse i *heavy events* og i førstnevnte kunne deltakere fra hele verden delta. Før øvelsene skulle settes i gang var det en presentasjon av deltakerne hvor de gikk inn på arenaen alle bærende med flagget fra sitt land. De kom etter rekkefølge på hvor de hadde havnet på fjorårets mesterskap, med vinneren først og så videre. To ting slo meg da jeg så på utøverne: det var en fra USA som var fjorårets vinner og i tillegg var det nesten halvparten av utøverne fra USA eller Canada. Det var også en fra Nederland, som var pådriver for arrangeringen av *Highland Games* der, og en fra England blant utøverne. Alle sammen hadde kilten på seg uansett hvor de var fra. I tillegg kunne man se, og høre, at det var folk som sannsynligvis hadde leid seg

kilt for anledningen. En gjeng med gutter som snakket noe jeg tror var italiensk hadde kilt på seg og tok en masse bilder av hverandre med den på.

Hva slags folk finner man på Highland Games?

En HG er, som tidligere nevnt, i hovedsak et arrangement for lokalfolket med unntak av de større HG som for eksempel den i Inverness eller i Braemar.

Størsteparten av folkene som er på en HG er lokale når det gjelder tilskuere. Ofte er det familien til noen som deltar på en eller annen måte på en HG men jeg har allikevel opplevd at det har vært langveisfarende tilskuere på et hvert *Highland Games* jeg har vært på. Siden de arrangeres i sommermånedene når flest folk tar ferie er det kanskje ikke rart at det stadig dukker opp andre folk her. De fleste, meg selv inkludert på de første HG jeg var på, var interessert i å oppleve en tradisjonell skotsk kultur. På *Stonehaven Highland Game* hørte jeg plutselig en familie snakke norsk og jeg gikk bort for å snakke med dem. Jeg småpratet litt med faren selv om han ikke virket veldig interessert i å snakke mye med meg. Som om han tenkte: ”Jeg har da ikke reist til Skottland for å snakke med nordmenn”. Da han imidlertid hørte at jeg gjorde feltarbeid og hadde vært på en god del HG tidligere ble han mer snakkesalig. Han begynte å spørre meg om dette var en typisk HG siden han selv syntes markedsplassen minnet mer om et tivoli. Han spurte veldig om hva som kom til å skje i løpet av dagen og snakket mye om *tossing the caber* og *tug o war* og slike ting. Opptil flere ganger måtte jeg forsikre han om at man ikke kunne arrangere en HG uten i alle fall *highland dancing* og *heavy events*, som inkluderer *tossing the caber*. I tillegg var det ofte internasjonale studenter som forlenget tiden sin i Skottland med ferie på slike arrangementer.

Det er forskjell på hvilke type folk som kommer til en HG og hva de har på seg alt ettersom hvor lokal den er. Cornhill HG var av en liten skala og hele arrangementet utspilte seg på en liten plass og hadde mindre besøkende enn andre HG jeg var på. Overvekten av tilskuerne her var helt klart lokale og folk gikk rundt og småpratet med hverandre. Her var det ingen av tilskuerne som hadde kilten på seg, verken de lokale eller turister. De eneste som hadde kilt på seg var de som på en eller annen måte skulle delta i arrangementet. Det var ikke mange tilskuere som var ”utenfra” på dette arrangementet og med meg selv i beregningen anslo jeg oss til å være 10 stykker. På andre HG jeg var på som var større var kiltbruken en helt annen enn i

Cornhill. I Inverness, for eksempel, var det et tilskuerantall på flere titusen hvorpå det var mange turister i tillegg til lokale fra Inverness og andre plasser i Skottland. Kilten ble i mye større grad brukt her enn i Cornhill ved at både deltagere og tilskuere hadde kilt på seg. Gutter med kilt og rugbyskjorter på seg gikk rundt på markedsplassen, som også var mye større og mye mer tivoliaktig enn andre arrangementer, med karuseller på markedsplassen. Gamle som unge menn gikk med kilt og det varierte hva de hadde av tilbehør til den alt ettersom hva de selv hadde lyst til virket det som. De fleste som var litt eldre gikk gjerne med kilt, sokkene, penere sko, *sporrans*, hvit skjorte, vest og en jakke til mens de yngre gikk med kilt, behagelige robuste sko, ullsokker og en rugbyskjorte eller lignende til. Siden det var rimelig kaldt disse dagene var det ikke mange som gikk i t-skjorter eller uten jakker. Turister gikk også rundt i kilt her og jeg la spesielt merke til en gruppe med gutter som snakket et språk jeg mente måtte være italiensk. Disse guttene hadde kilt på seg for anledningen og det kunne virke som om den var leid fordi de hadde samme tilbehør til kilt som den eldre garde. De yngre guttene man så kledd slik kunne man se tilhørte et *pipe band* ved at de hadde den type *sporrans* på seg, eller hadde trommestikkene plassert nedi strømpene. Ei dame jeg snakket med på Gourock HG angående dette sa at det var vanlig for tilskuere og gå med kilt på HG, og på noen arrangementer var det gratis inngang om man kom med kilt. Dette var allikevel en henholdsvis stor HG og den lå så nær Glasgow at den også tiltrakk seg mange turister som tilskuere.

Kiltbruken er ikke enstydig selv på et og samme arrangement

Highland Games som arena for kiltbruk er forskjellig innenfor et arrangementet, men det er også forskjell fra et arrangement til et annet. De små og lokale arrangementene anses ikke som like viktig for å vise frem kilt til andre mens de store har i større grad en kiltbruk blant tilskuerne. Det kan virke som om det er viktigere å vise frem kilt på de større *Highland Games* hvor det er en større bredde i hvilke folk som besøker den. Skottene blir nødt til å være en "ambassadør" for sitt eget folk og føler det kanskje dermed mer naturlig å gå med kilt selv om de bare er tilskuere. I de helt små og lokale HG hvor det er mest lokale kjente som kommer som tilskuere er det ikke nødvendig å representere Skottland i så måte som det ville vært på et større arrangement.

Kiltbruken er ikke enstydig, men varierer og det finnes ingen absolutte krav om hvordan kilten skal brukes eller ikke. Likevel finnes det kontekstuelle rammer rundt hvordan kilten skal brukes og med hvilket tilbehør som bør være til. Innenfor et arrangement som en *Highland Games* stilles det større krav til de som deltar i *pipe band* eller i *highland dance* enn til utøverne av *heavy events*. Man kan spørre seg selv hvorfor det er slik og jeg mener det nok en gang har å gjøre med representasjon og uttrykk av ens identitet. Dette kan ses i lys av Cohens (1985 og 2000) teorier om den periferiske Andre for identifikasjon og bruk av symboler på kollektivitet. Det må være en slags enighet hos både sender og mottaker av symbolet tilstede for at symbolet kan tolkes på samme måte. Symbolbruken gir mottakerne en mulighet for å tillegge dem mening basert på hvilken kontekst de brukes i og hva symbolene gir uttrykk for. De ulike kontekstene forteller om ulike skotske nasjonale verdier og når man er med i et *pipe band* representerer man ikke bare seg selv, men sitt band og stedet det er fra. Man representerer sammen med andre en helhet som igjen kan utgjøre det totale bildet på Skottland, en variasjon av det som er felles. *Heavy events* er igjen en representasjon av seg selv og sin egen styrke og ikke nødvendigvis det kollektive som i *pipe band*. Det symbolske uttrykket blir ikke like nøye vektlagt som i andre kontekster og dermed kan utøverne av *heavy events* i større grad velge selv hva de har på seg av kiltens tilbehør. Dette kan knyttes til Paine (2000) og hans teorier om individuell- og kollektiv uttrykk for identitet og autentisitet. I den individuelle har det autentiske grunnlag i individet mens det på gruppenivå er en autoritet som erklærer hva som er autentisk. For en *heavy event* utøver er det dermed opp til han selv hvordan han kler seg, han representerer seg selv som skotte, mens for medlemmer i et *pipe band* er det allerede bestemt hvordan man skal kle seg for at det skal bli autentisk.

Highland Games er en kontekst der kilten brukes på alle måter og det er like vanlig at skotter bruker den som andre besøkende. Det avhenger av hva sags rolle man har på en HG for hvor mye av kiltens utstyr man har på seg og også hvilken tartan man har på seg. *Highland dancing* og *pipe bands* har samme type regler for hvordan kilten skal brukes når man opptrer. Det være seg når gutter opptrer i *highland dancing*, siden jentene bruker en *Aboyne Dress* som ikke karakteriseres som kilt. Er man med i et *pipe band* har man på seg tartanen som tilhører bandet og ikke den som tilhører sin egen klan og man har en bestemt *sporrán* alt ettersom hvilken rolle

man har i bandet. Det samme gjelder for *highland dancing* der jentene har på seg en *Aboyne Dress* som ofte er skolens tartanmønster med spesielle vester som er i samme farge som skjørtet. Gutter som danser har kilt på seg med *sporrans*, lue og jakke i samme farge som kilten er.

Kapittel 5: Ceilidh, The Royal Mile og andre steder kilten brukes

Innledning

Kilten brukes ikke kun på *Highland Games* men også på andre plasser. Bryllup, dåp, begravelser, *graduation parties* og så videre er vanlige plasser hvor man bruker kilten. Slike ting kunne jeg se i forbifarten når jeg gikk forbi en kirke eller et lokale der disse begivenhetene utspant seg og jeg har blitt fortalt dette av andre. Dette er på en måte ikke uvanlige plasser å bruke en nasjonaldrakt på og jeg har heller ikke noe empiri på hvordan kilten brukes i slike kontekster annet enn hva jeg har sett kort eller blitt fortalt. Allikevel er det flere plasser der kilten brukes som kan regnes for å være et ”offentlig” sted som jeg selv har opplevd å være en del av. Jeg utelukker ikke at det finnes andre plasser der kilten brukes, men jeg har valgt å vise andre kontekster som er noe ulike fra hverandre. Disse kontekstene vil jeg nå ta for meg.

Ceilidh – scottish country dancing

Ceilidh kalles den sosiale sammenkomsten der man danser skotsk folkedans. De kan arrangeres av nærmest hvem som helst som har lyst å arrangere en, men det er vanlig at lokale *scottish dancing societies* (SDS) arrangerer dem i lokalmiljøet²⁶. Det er vanlig å rekruttere nye medlemmer til foreningen via universitetene i byene og det er ofte en overvekt av studenter i foreningen. SDS i Aberdeen hadde kursing i skotsk folkedans to dager i uken. Da fikk man grunnleggende opplæring i forskjellige danser og i hvordan man skulle forflytte seg og så videre. Så er man med på å arrangere *ceilidh* i nærområdet eller å dra på en som andre SDS arrangerer andre plasser. Skotsk folkedans innebærer at folk danser i par som igjen danner en større gruppe som danser, ofte i linjer eller i firkant. Danserne beveger seg i mønstre som kalles formasjoner og ”koreografien” av dansen er hovedfokuset for skotsk folkedans. Parene får navnene første, andre, tredje par og så videre hvor det er første paret som leder an formasjonene²⁷.

Ordet *ceilidh* betyr en uformell sammenkomst og oppsto i rurale samfunn ved at naboer samlet seg i et hus eller ei hytte for å få lange vinterkvelder til å gå ved å

²⁶ <http://www.unique-cottages.co.uk/unspoilt/7/ceilidhs> (07.02.08)

²⁷ http://www.siliconglen.com/Scotland/10_4.html (19.08.08)

fortelle historier og synge. Selv om *ceilidh* i dag har blitt mer av en "feiringshendelse" har den hatt betydning for å føre videre tradisjon og folkløse til yngre generasjoner i tillegg til å holde seg varm om vinteren²⁸.

På en *ceilidh* er det vanlig å booke et band som kan spille musikk til de dansene arrangøren på forhånd har valgt ut. Det velges ut et sett med danser som skal danses i løpet av kvelden og bandet skal spille den sangen som hører til. Det er ofte slik at de fleste danser som danses i skotsk folkedans har en egenkomponert sang til seg, på lik linje med norsk folkedans. Alle dansene har et eget navn og en egen historie bak seg. Når invitasjonene er sendt ut til andre SDS sendes denne listen med danser med slik at foreningene kan få tid til å øve seg på dansene om det er noen som ikke kan dem. En *ceilidh* kan og graderes i den grad at arrangøren forteller om det er en nybegynner- eller viderekommende *ceilidh*. På den måten kan de som ikke vil dra på en begynner - *ceilidh* holde seg unna og motsatt. Det mest vanlige er å ha en *ceilidh* hvor både viderekommende og begynnere kan være med og det er ofte sett på som læring fra den ene gruppen til den andre. Ofte er det en demonstrasjon, en gjennomgang, av hvordan dansen er før bandet spiller opp og den starter. Dette gjør det enklere for nybegynnere å greie å gjennomføre den, for det er ikke alltid like lett om man ikke har vært på kurs forut for en *ceilidh*. Danser som danses på en *ceilidh* er de mest uformelle og enkleste dansene som har sitt utspring i skotsk folkedans eller i *ballroom dances*. En del danser er gjengangere i de fleste *ceilidh* som arrangeres, som *The Dashing White Sergeant* og *Strip the Willow*. Sistnevnte bruker vanligvis å avslutte enhver *ceilidh* og den er basert på en vevedans fra Hebridene. Alle stiller seg på en lang rekke, menn på den ene siden og kvinner på den andre. Først snurrer man sin egen partner en rekke ganger før mannen så snurrer dame nummer to og så sin egen partner og så videre helt til enden av rekken. Kvinnen gjør akkurat det samme, bare at hun snurrer mennene på rekken. Slik vever man seg nedover hele rekken og dermed opprinnelsen av navnet²⁹.

Det er også vanlig med mat og drikke på en *ceilidh*. I noen tilfeller er det bare *finger food* men ofte er det rundstykker, frukt, kaker, pålegg og så videre med drikke, både med og uten alkohol, til. Baren og maten er oftest i samme rom hvor

²⁸ <http://www.unique-cottages.co.uk/unspoilt/7/ceilidhs> (07.02.08)

²⁹ <http://www.geocities.com/Colosseum/Midfield/3705/StriptheWillow.htm> (25.02.08)

det danses slik at man kan ha tilgang på drikke kontinuerlig og det behøves virkelig noen ganger. Man blir utrolig svett og sliten av å danse skotsk folkedans så inntak av drikke er viktig. I tillegg spøkte ofte folk med at hvis baren er i et annet rom kan man risikere at folk blir stående der hele kvelden og ikke danser i det hele tatt. Skotsk folkedans læres på skolene i Skottland og er en hovedfaktor i mange andre sosiale lag, for eksempel bryllup. Det er viktig at en *ceilidh* arrangeres i et lokale med god plass til å danse siden de fleste dansene krever mye plass for å bli utført. Gulvtype er også viktig siden man trenger å svinge seg pluss at det ofte er essensielt med høylydt tramping i gulvet på dansene. Med gulvteppe får man ikke denne effekten og man får i alle fall ikke like stor fart når man forflytter seg og svinger seg rundt. Siden det er et band som spiller musikken på *ceilidh* må man ha plass til de også, enten en scene de kan sitte på eller et sted i rommet.

Det er veldig vanlig at gutter bruker kilten når de er på *ceilidh*. Et fåtall av ganger har jeg sett at gutter ikke har brukt kilt og det har som oftest vært tilreisende eller internasjonale studenter som verken har kilt eller har leid seg en. Det er vanlig at jenter har på seg kjole eller skjørt, alt ettersom hva de ønsker selv. Kommer man i bukse er det greit det og, men da bør det helst være en fin og svart dressbukse. Igjen avhenger det av om det er en formell eller en uformell *ceilidh*. Jeg har selv vært på skotsk folkedanskurs med *Aberdeen Scottish Dancing Society*³⁰ og når de inviterer til *ceilidh* oppfordrer de gutter til å kle seg i kilt og jenter i skjørt. Likevel understreker de at i hovedsak skal man bare ha det gøy og at det ikke betyr noe hvordan man kommer kledd. Dette var tilfellet da de arrangerte en *ceilidh* for internasjonale studenter ved universitetet. Da var det mange av guttene som kom uten kilt, de som ikke var skotsk, og mange av jentene kom i jeans. Guttene som var kledd i kilt hadde kun kilten på og en hvilken som helst skjorte. På beina hadde de enten vanlige, komfortable sko eller dansesko som kan minne om ballettsko med svarte lisser som knytes opp over ankelen. Måten de har kilten på seg minner om hvordan *heavy events* utøverne på en *Highland Games* har kilten på seg. Her var det flere av jentene som ikke hadde skjørt på seg og det var en veldig uformell sammenkomst med en stor blanding av internasjonale studenter og andre studenter nylig ankommet Aberdeen. På en annen *ceilidh* som ble arrangert i Edinburgh av

³⁰ <http://www.abdn.ac.uk/%7Esrc205/info.php> (19.02.08)

danseforeningen var det plutselig noe helt annet. Jeg reiste sammen med Aberdeenforeningen ned dit og hadde ikke med meg skjørt, men kom i jeans og følte meg litt utilpass fordi jeg ikke hadde det. Her var alle jentene i skjørt og alle menn i kilt, med unntak av noen få, deriblant meg selv. Det var helt klart at hvis jeg skulle ha hatt på meg bukse så burde jeg hatt en som var svart og litt finere, selv om dette også var klassifisert som en uformell *ceilidh*. Det anbefales og at det brukes skjørt som ikke har lett for å fly opp siden det er mye fart i dansene. Her kan det og nevnes at gutter bruker underbukser under kilten til slike anledninger av samme grunn. Om en veldig formell *ceilidh* arrangeres har mennene en penere skjorte og kanskje også en vest eller jakke til kilten. Kvinnene har da ”gallakjoler” ofte med lange hansker til, hvis ikke de har hvite eller svarte kjoler med et tartan *sash* festet over skulderen og bak i ryggen. Den kan se ut som *the big kilt* og måten kilten er festet over skulderen med en brosjé for å holde den på plass.

Første gang jeg opplevde en person i en helt svart kilt var på denne internasjonale *ceilidhen* jeg var på i Aberdeen og jeg spurte venninna mi om den hvorpå hun sa: ”*It’s a fashion kilt. We don’t like them!*”. Dette var første uttalelse jeg fikk på akkurat denne typen kilt og hun mente helt klart at slike kilter ikke hørte hjemme i en slik kontekst som *ceilidh*, uansett hvor uformell den var. Det virket som om hun mente at slike kilter ikke kunne klassifiseres som en kilt i det hele tatt fordi den ikke var av tartan og dermed bare var et skjørt.

The Royal Mile

The Royal Mile (TRM) er en gate i gamlebyen i Edinburgh. Gaten begynner ved *Edinburgh Castle* og ender nede ved *The Queens Gallery*. Den er målt til å være omtrent ei engelsk mil, og herav navnet *The Royal Mile*. TRM inneholder masse butikker som er full av kilter og tartan. Kiltbutikkene ligger tett i tett oppover gaten og i disse kan du finne det meste i tartan om du vil. Her kan man kjøpe seg en kilt til 20 £ (ca 250 kroner) om man har lyst, i tillegg til at man kan finne det meste av tilbehør man trenger til billige priser. Dette er kilter som er av en annen kvalitet enn de man får skreddersydd hos en *kilt maker*. Hos en *kilt maker* koster kilten med alt tilbehør ofte opptil 300 £ (ca 3500 kroner) fordi kilten er av ull og den er skreddersydd til personen som kjøper den. Hos en *kilt maker*, for eksempel, er

sporrannen av skinn og pelsen er ikke syntetisk som gjør den dyrere enn om den skulle vært av syntetisk skinn.

I *The Royal Mile* er det lagt opp til at man skal få en smak av Skottland og det finnes et tilbud for enhver smak. Plassert med jevne mellomrom er store skilt med forskjellige *ghost walks* og andre typer vandringer man kan ha til spesifikke klokkeslett. Her får man en guidet tur til de skumleste plassene på TRM mens historier om offentlig pissing, henging og andre grusomheter fortelles med innlevelse. I hele gaten er det mange butikker, kafeer, museer og ikke minst *Edinburgh Castle*. For eksempel finnes *the tartan weaving mill* øverst i TRM hvor man kan få se hele prosessen på hvordan tartan lages, alt fra å klippe sauene for ull og til hvordan en kilt lages³¹. Butikken drives av *Geoffrey Taylor Kiltmaker* og består av flere etasjer hvorpå man i kjelleren kan se veveprosessen og få en guidet tur om historikken og hvordan man lager en kilt. Nede i kjelleren kunne man også bli kledd opp i *the highland dress* for en fotoseanse, noe som var populært da jeg var innom her. En familie på tre var kledd opp som høylendere og stilt ut i kulisser som skulle tilsi de var på høylandet. Moren var kledd i en lang, viktoriansk kjole av tartan mens faren og datteren var kledd i *the belted plaid*. De ble så plassert rundt i kulissene og en fotograf tok bilder av dem i de forskjellige positurene. Her var det ikke lov for andre enn fotografen å ta bilder og da jeg dro fram mitt kamera for å ta bilde fikk jeg beskjed om at det ikke var lov i denne delen av veveriet. Men om jeg hadde lyst å bli kledd opp i kilt eller tartankjole var jeg mer en velkommen til å gjøre det etter denne familien var ferdige.

Variierende kiltbruk i The Royal Mile

Da jeg gikk oppover TRM kunne man høre at det var mange forskjellige turister som handlet her og at det var en overvekt av dem. Inne i slike kiltbutikker som solgte mange suvenirer med skotske motiver og tartan var det nesten bare turister som var, inklusive meg selv. Jeg opplevde flere som kjøpte seg en kilt på tilbud uavhengig av hvilken tartan den var, det virket heller som om de ville ha en de selv syntes var fin. Jeg var selv vitne til en slik handel i en butikk hvor en ung amerikansk gutt skulle kjøpe kilt til en kompis hjemme. Da han skulle velge hvilken *sporrann* han skulle kjøpe ville han heller ha en av de til 25 £ (ca 300 kroner) enn de

³¹ <http://www.edinburgh-royalmile.com/interest/tartanweavingmill.html> (18.02.08)

til 40 £ (ca 450 kroner), og oppdaget så en med *the saltire flag* (skottlands flagg) frempå og gikk for den. Det var tydelig at han ville ha en som virkelig kunne symbolisere Skottland. I en annen kiltbutikk jeg var innom og snakket med de som jobbet her kunne de fortelle at det var flest turister som kjøpte kilten. Likevel kunne det være skotske gutter som kjøpte en kilt her som de kunne ha til rugby- og fotballkamper. Til slike arrangement ville de helst ha en kilt som man ikke måtte være så forsiktig med og som var lettere å vaske. I tillegg var ikke disse kiltene like dyre som de som er skreddersydd noe som gjorde dem attraktive for bruk av kilten i slike kontekster. Ofte kunne man se personer som spilte sekkepipe på et gathjørne i TRM for å tjene penger, men jeg opplevde også at det var en sekkepipespiller som ikke gjorde det. Han stilte seg opp for å spille og sto en god stund før han tok seg en pause og begynte å spille igjen. Slik holdt han på rimelig lenge før han pakket sammen og dro. Folk stoppet opp ved han, lyttet og tok bilder og film mens han spilte og gikk så videre igjen. I så måte kunne nesten TRM minne om en *Highland Games* fordi det var varierende bruk av kilten og folk med forskjellige ”roller” som brukte kilten på forskjellige måter.

Det var ulike typer butikker knyttet opp til dette med kilten og kiltbruken i TRM. Det fantes både *kilt makers* og vanlige *kilt shops* i gaten og man kunne se mange flere folk gå med kilt her enn i andre gater i Edinburgh. Dette hadde helt klart en sammenheng med at kilten var arbeidsuniformen til veldig mange av de som jobbet på butikker og forretninger her. Av de kiltbutikkene jeg var innom hadde størsteparten av mennene som jobbet der kilten på seg med en skjorte med knytting foran i halsen, strømper, *sporrán*, belte og sko til. Jentene som jobbet i slike butikker hadde som oftest ikke kilt eller tartanskjørt på seg, men helt vanlige klær. I andre butikker, som i *the weaving mill*, hadde de som jobbet der kilten på seg uansett hvilket kjønn man var. I tillegg kunne man se mange mennesker som gikk med kilt i gaten også uavhengig av om de jobbet i noen butikker her eller om de var besøkende. Jeg oppdaget dette selv da jeg hadde vært innom noen *kilt shops* for å snakke med eierne her om kiltbruk og gikk for å sette meg på en kafé for å skrive ut notatene mine. Det var rimelig tidlig på dagen og det var bare meg inne på denne kafeen. Mens jeg satt og renskrev notatene mine kommer det et eldre ektepar inn hvor mannen hadde på seg kilten. Etter en stund bestemte jeg meg for å gå bort til bordet deres og spørre han om hvorfor han gikk i kilten. Han kunne fortelle meg at

de var fra London men han hadde aner fra Skottland og tartanen hans var jaktkilten til Cameronklanen. De skulle i et bryllup og hadde bestemt seg for å ta en ferie i tillegg og nå var de innom *The Royal Mile* for å være litt turister. Han fortalte meg at han ofte bruker kilten sin når han skal på møter og lignende, men at han ikke ville gått i kilten til daglig på så mange andre plasser en nettopp her i TRM. Han mente det var enklere å kunne gå med kilten her fordi det er en plass der det føles mer naturlig og man skiller seg ikke så mye ut som hvis man skulle gjort det i London.

Andre kontekster der kilten brukes

I forbindelse med fotball- eller rugbykamper brukes ofte kilten for å symbolisere hvem man holder med. Det er mange fotballag i Skottland som har sin egen tartan. Da kilten og tartanen begynte å utvikle seg for fullt etter at forbudet opphørte ble det utviklet mange flere tartan enn det var før forbudet, og dette har fortsatt gjennom tidene. Deriblant har det blitt vanlig at fotballag har en egen tartan for deres lag, i alle fall de som spiller i den skotske ligaen. Rangers, Celtic og Aberdeen Football Club er blant de som har sin egen tartan. Ranger og Celtic var de første som fikk sin egen tartan til laget på slutten av 1980-tallet og ikke lenge etter fulgte mange av de andre fotballagene etter (Zaczek, 2005). I de fleste tilfeller er designet på tartanen basert på fargene til fotballklubben. Allikevel er det ikke veldig vanlig at supportene går med lagenes tartan når det er kamp om de eier en kilt, som det er veldig sannsynlig at de gjør. Supportene bruker kilten med sin families tartan men har heller en skjorte som viser hvilket lag man støtter. Ofte er det slik at man etter en kamp går ut på pub uavhengig av om man har kilten på eller ikke. En gang jeg var ute med en kompis kom det en gutt inn med en *black kilt*, men med det skotske flagget ”sydd” på fremme på kilten. Jeg hadde aldri sett en slik kilt før og spurte kompisen min hva som var greia med den kilten. Da kunne han svare bekreftende på det jeg trodde; det hadde vært en fotballkamp og det var derfor han hadde en slik type kilt på seg. Det skjedde ved flere anledninger at jeg oppdaget folk i kilt ute på byen og på pub, og i de fleste tilfeller hadde det vært en fotball- eller rugbykamp tidligere på dagen. Kilten guttene brukte til det var ofte slike *black kilts* eller kilt i bomullsstoffer som er billigere enn de i ull. Dette gjorde at man kunne være litt mer ”uforsiktig” med dem med tanke på søling av øl eller andre ting siden de er enklere å vaske og ikke trenger rens slik en i ull gjør. Siden de ikke kostet like mye kunne man gjerne være litt mer uforsiktig med bruken av denne type kilt. Den spesielle

”knyttingen” (bonding) fans seg i mellom er like nære og lidenskapelige som familie- og klansband kan være og det er høyst sannsynlig derfor noen sportsrelaterte tartan er suksessfulle.

Kilten brukes også i anledninger som bryllup, dåp, begravelser, *graduation* og lignende. Til slike anledninger er det viktig at man har på seg kilten på et spesielt vis, med det formelle tilbehøret som er til. Dressjakke (helst svart), fin skjorte, skikkelige strømper og pene sko er viktig å ha på når man er i slike kontekster. Her ville det aldri vært slik at man stiller opp i en kilt som ikke er av ull eller en *black kilt*. Har man ikke en egen kilt så leier man seg en for anledningen. Til bryllup går alltid menn med tartanen som tilhører deres klan mens kvinner går med vanlige kjoler. Om de ville vise sin tilhørighet til en klan har de kanskje en sløyfe på kjolen eller i håret med enten deres tartan eller mannen deres sin tartan. Eventuelt bruker de en *sash* over kjolen, men det er uvanlig at det gjøres, i alle fall blant yngre kvinner.

I tillegg er det en del skoleuniformer i Skottland som bruker tartan til uniformen, men da er det jenter som går med skjørtene og gutter har bukser. Kilt som skoleuniform har eksistert siden slutten av 1800-tallet og brukes oftest på privatskoler³². Det påpekes at det ikke er en ”proper kilt” som brukes til uniform men en enklere versjon som ikke er like dyr. Mange foreldre vil ikke legge så mye penger i en skoleuniform som man må hvis det skulle vært en skikkelig kilt, og foreldre henvises gjerne til spesifikke butikker for hvor uniformene kan kjøpes. I tillegg brukes ikke det vanlige tilbehøret til skoleuniformene (som *sporrán* og *Sgian Dubh*), så det er vanlig å sy lommer på innsiden av ”livlinjen” for penger og så videre. Jentenes versjon av uniformen er igjen annerledes fra guttenes versjon av den. Det er et ”knife pleated” (plissert) skjørt med tartanmønster. Oftest er heller ikke denne laget av ull, men kalles allikevel for kilt. Mange skoler i det tidligere britiske imperiet har adoptert denne tradisjonen og det er ofte fordi skolene er etablerte av skotske lærere. En annen grunn antas å være en selvfølgelig tilknytning til det skotske skolesystemet som enda i dag regnes for å være et av de bedre skolesystemene i verden³³. Landene man sannsynligvis finner kilten som

³² <http://www.your-kilt.com/uniform.html> (13.02.08)

³³ <http://www.your-kilt.com/uniform.html> (13.02.08)

skoleuniform er Skottland, England, Irland, Wales, Canada, Amerika, Australia, Sør Afrika og Hong Kong.

Ved en nærmere undersøkelse på noen av de skotske private skolenes hjemmesider viser det seg at kilten ikke er vanlig til daglig bruk, men til såkalte *going out uniform*. For eksempel på *Gordonstoun Private School* kreves det at jentenes *going out uniform* skal bestå av en kilt, uansett tartan, en hvit bluse og skolens slips. Til dagligdags bruk er det vanlige skjørt med skolens egen tartan på, som i hovedsak brukes av jentene. Guttene går med bukser eller kortbukser til den dagligdagse uniformen og har også kilt, uansett tartan, med skolens skjorte og slips til *going out uniform*³⁴. Det virker ikke kjent blant de jeg har snakket med at skoleuniformer i kilt er vanlige og siden det er på privatskoler er det ikke mange som ser en slik uniform, spesielt hvis den kun brukes til spesielle anledninger.

Varierende bruk av kilt fra kontekst til kontekst

Det er helt klart at det varierer fra kontekst til kontekst for hvilken type kilt man har på seg og hvor mye av "tilbehøret" man har på seg. Kilter som i en sfære er greit å ha på seg er ikke greit i en annen sfære hvor kommodfiserte varer ikke er anerkjent som Kopytoff beskriver (Kopytoff, 1986). En kilt av lettere stoff og muligens ikke i tartanmønster i det hele tatt (også kalt *utility kilt*) kan godt sirkulere i en kontekst men ikke i en annen. Sarah fortalte meg at om jeg skulle se en person kledd i kilt med fullt formelt utstyr så var det mer sannsynlig at dette var en amerikaner enn en skotte. Skottene selv er ikke opptatt av å ha alt det nødvendige tilbehøret mente hun og dermed var det mer vanlig at de bare gikk i selve kilten. Dette stemmer bare til en viss grad ut fra mine observasjoner av folk som går i kilt. Det avhenger veldig av hvilken kontekst kilten brukes i for hvordan kilten bæres. I mange tilfeller ville det ikke falle inn for noen å bruke en *black kilt* til bryllup fordi man da skal ha på seg familiens tartan. I noen typer kontekster kreves det en mer formell og korrekt bruk av kilten mens i andre gjør det ikke det. En formell *ceilidh*, bryllup, *graduation* og lignende krever en slik bruk av kilten. Det samme gjør visse grener i en *Highland Games* også. I andre kontekster kreves det lite formell eller korrekt bruk av kilten og man bestemmer mer eller mindre selv hvilket tilbehør man har til og hvilken type kilt man har.

³⁴ <http://www.gordonstoun.org.uk/shop/junior/> (05.03.08)

Det er en glidende overgang for hva som regnes som kilt, fra det omdiskuterte (*utility kilts*) til kiltlignende klesplagg (tartanskørt og *Aboyne Dress*) og kilten (enten bare selve skjørtet eller full formell påkledning). Hva er identitetsmarkørene og identitetsbærende av disse? Kilten er noe som enda er i utvikling og som har blitt endret og modernisert før. Det virker som om kilten har en identitetsmarkør overalt og at det ikke er korrektheten, men formen som er det viktige ved bruken av den. Det er det faktum at menn går i kilt som blir det symbolske uttrykk for en skotskhet. En *utility kilt* er ikke betraktet som en "ekte" kilt i de fleste kontekster jeg har vært på i Skottland, med unntak av fotball- og rugbykamper og regnes ikke som identitetsbærende av mange. Allikevel regnes andre typer av kilten som identitetsbærende. Et eksempel er *Aboyne Dress* som danserne av *highland dancing* har på seg på *Highland Games*. Dette plagget regnes ikke for kilt å være men det er uansett greit å bruke under *highland dancing*. Dette kan sammenlignes med Jenkins (2000) og hans teorier om gruppeidentifikasjon og kategorisering av andre. En kollektiv identitet dannes ved identifisering og anerkjennning av medlemmer innad i en gruppe og også ved anerkjennelse gjennom andres kategorisering av gruppen.

Kapittel 6: Kommersialisering, turisme og identitet

Innledning

I dette kapitlet vil jeg foreta en drøftning av aspekter ved kommersialisering av kilten. Er det virkelig slik at meningen i symboler forandres ved kommersialisering? Og hvordan oppfattes kommersialiserte symboler med hensyn til spørsmålet om hva som er ekte eller autentisk? Virkningen av turisme og kommersialiseringen i et skotsk perspektiv er også noe jeg vil diskutere på bakgrunn av mine informanternes utsagn og det jeg har observert. Jeg vil også ta for meg et annet aspekt; at kilten fremstår som et maskulint symbol. Har dette noe å si for virkningen av kommersialisering?

Turistmarkedet og det lokale markedet

I de kommodifiserte kontekstene er man opptatt av at det skal være riktig bruk av kilten, men det er ingen absolutte krav til en korrekthet slik det kan være i formelle kontekster. Her virker det som om det blandes alt ettersom hva man synes er pent og ulike elementer mikses. Slik jeg ser det finnes det to typer kommodifiserte kontekster. Du har turistmarkedet som blant annet innebærer *The Royal Mile*, men som også er synlig i kontekster som *Highland Games*. I et turistmarked blir det tilrettelagt salg for utenforstående og det er en økonomisk vinst på å selge kilten og annet tilbehør som suvenirer. For eksempel da gutten fra Amerika kjøpte en kilt og *sporran* på salg i en kiltbutikk på *The Royal Mile*. På en HG vil man også kunne finne salgsvarer av kilt og tilbehør som selges til besøkende, men det varierer også på hvor lokalt en HG er og dermed hvor kommersiell selve hendelsen i seg selv er. I Inverness var det mange flere turister og en mye større hendelse og dermed var det et større marked for nettopp et slikt turistmarked hvor det selges varer som kilt og dens tilbehør.

Den andre typen av kommodifisert kontekst er det lokale varemarkedet. Med et lokalt varemarked menes et marked der skotter selv kjøper og bruker kommodifiserte handelsvarer til eget bruk. Det være seg tartankilter av bomull til annet enn formell bruk og til kontekster der man vil bruke kilten, men kanskje er redd for å ødelegge den på noe vis. Her finner man nye innovasjoner knyttet til bruken av kilt, blant annet til fotball- og rugbyfans. Til slike kamper vil menn ofte gå med kilten, enten i sin egen tartan eller i den tartan til fotballklubben man støtter.

I slike kontekster er det mer knyttet til hva som er ”in” og spesielt der hvor identitet blir viktig, for eksempel i forhold til hvilken klubb man tilhører og så videre. Det er ikke bare ens egen identitet som skotte som skal vises her, men i tillegg sin identitet som fotballsupporter til et lag. Selv om slike billigere tartankilter kjøpes mest av turister eller ”utvandrede skotter” brukes den betraktelig av skotter selv i Skottland. Noen av mine informanter vil påstå at man ikke ville fått de yngre generasjonene til å gå med kilten hvis det ikke hadde vært et variert utvalg av den og om de var nødt til å gå med fullt *formal outfit* hver gang de går med kilten.

Ideen om kilten er viktigere enn detaljene rundt bruken

Det kan virke som om det er ideen og tanken om kilten heller enn detaljene som er det viktige for de fleste jeg har snakket med. En av mine informanter sa at uansett hvor mye kilten forandret seg eller hvem som går med den kom kilten alltid til å være et sterkt identitetssymbol for skotter. I følge Christine blir skottene selv mer bevisste på å gå med kilten på ”rett måte” eller ordentlig siden det er andre som går med kilten. Ideen om kilten styrkes gjennom kommersialiseringen av den og den har gjennomslagskraft på grunn av at det er et slag i nesen til engelskmenn. Den skotske historien med kamper for uavhengighet og kilten som det dominerende England har forsøkt å få ”utryddet” er plutselig blitt noe som blir omfavnet av andre. Som Christine påpekte: ”Så lenge de ikke har på seg kilten for å gjøre narr av oss gjør det ingenting at utlendinger har den på seg. Men ser vi en engelskmann som går i en dårlig *utility kilt* vil vi bli fornærmet...”. Så lenge folk som har kilten på seg bærer den på ordentlig vis virker det som det er greit at de har kilten på, uansett om det er en kilt av bomullsstoff kjøpt på *The Royal Mile*. Likevel var det mange som ikke likte tanken på *utility kilts* og det var også noen som mente at kilter i bomullsstoff fra TRM var smakløse. I tillegg kommer dette med kontekstene inn igjen når det gjelder bruk av kilten. Så lenge kiltene i bomullsstoff og til en viss grad *utility kilts* brukes innenfor en viss kontekst virker det som om det er greit. I kontekster som fotballkamper, uformelle *ceilidh* og lignende er det greit at en kommersiell vare brukes så lenge den ikke flyter over til en annen kontekst, slik som i bryllup og i *piping band* konkurranser.

Dette samsvarer med Kopytoff sine teorier om at varer som sirkulerer kan endre verdi i forskjellige sfærer og dette er noe jeg mener man kan overføre til en skotsk

kontekst. En kilt kjøpt på *The Royal Mile* i en *kilt shop* til 20 £ (ca 250 kroner) kan være en handelsvare av økonomisk vinst av *noen* i en sfære mens den av *andre* ikke er det. På en *Highland Games* kunne det være akseptert at en kilt kjøpt i en *kilt shop* brukes av en som er tilskuer men ikke hvis den skulle brukes av en i et *pipe band*. En slik kilt trenger heller ikke være en ”handelsvare” i alle kontekster. Da jeg selv var på pub med en kompis av meg i Aberdeen en kveld, opplevde jeg dette. Det kom inn en gutt i en kilt som var helt svart og hadde i tillegg det skotske flagget på hele fremsiden av kilten. Disse kiltene kalles *the black kilt* og er en ny variasjon av kilten som ikke har vært tilgjengelig altfor lenge. Kompisen min kunne fortelle at det sannsynligvis hadde vært en fotball- eller rugbykamp mellom Skottland og et annet land den kvelden og at det var derfor gutten gikk med kilt. På spørsmål på hvordan han kunne vite det svarte han at det var på grunn av den type kilt gutten hadde på seg. Hadde det vært en annen anledning, som en *ceilidh* eller en annen formell *function* av noe slag, ville gutten antagelig i det minste hatt en kilt av tartan på seg. Kiltene av bomullsstoff eller lettere stoff er anvendelige til blant annet fotball- og rugbykamper ved at de er lettere å vaske dersom man søler på dem. Ser man dette i lys av Cohens (1985) teorier ser man at tolkningen av kiltbruken avhenger av kontekst og uttrykksform. Det avhenger også av om det er en individuell eller en kollektiv kontekst den brukes i.

I tillegg er disse kiltene en økonomisk vinst i en kommodifisert kontekst for eksempel på *The Royal Mile*. Jeg har nevnt at det eksisterer to kommodifiserte sfærer: turistmarkedet og det lokale marked. Det virker som om at det til en viss grad kan flyte handelsvarer over grensene i disse sfærene uten at den endrer noen verdi. Men en vare fra turistmarkedet blir noen ganger ansett som mindre verdifullt enn andre varer. Derimot virker fenomenet med *utility kilts* nesten som om den ikke har noen høy verdi i noen av disse sfærene. Disse kiltene var ikke å finne til salgs i noen turistkontekster jeg befant meg og heller ikke noe særlig brukt i den lokale konteksten, med unntak av *the black kilt*.

Hva er en ”ekte” kilt?

En av mine problemstillinger er hvordan kommersialiserte symboler oppfattes med hensyn til autentisitet. Spørsmålet om hva som betraktes som ”ekte” eller ”uekte” blir sentral i forbindelse med kommersialisering av kilten. Paines (2000) teorier om

en individuell og kollektiv autentisitet er relevant i den skotske sammenhengen. I Skottland finner man kontekster der kilten brukes og man ser at det finnes en forskjell på individuell og kollektiv identitet når det kommer til bruk av forskjellige typer kilt i forskjellige kontekster. Det varierer hvem det er man representerer når man har på seg kilten og dermed varierer også hva som anses som greit å ha på seg når det kommer til valg av kiltype. I en kontekst der den kollektive identiteten er i fokus vil det ikke bare være deg selv man representerer men en hel gruppes identitet. Forskjellen på hvordan kilten brukes av, for eksempel, fotballsupportere og medlemmer i et *pipe band* på en *Highland Games* er eksempler på hvordan dette utøves. I sistnevnte er det viktig å tenke på hele bandet når det gjelder hva som er akseptabelt å ha på seg og av kilten. Men om man skal på fotballkamp der laget spiller er det et annet syn på hva som betraktes som autentisk eller ikke. Her har man ofte på seg *utility kilt* selv om man har en kollektiv gruppeidentitet man representerer. Selv om man på en måte representerer fotballaget sitt representerer man ikke sitt lag eller sin gruppe på en like formell måte som man gjør i et *pipe band*. Det virker som om de fleste jeg snakket med om kommersialiserte utgaver av kilten oppfattet slike kilter som en modernisering av kilten som igjen fører til at flere bruker kilten. Det var allikevel en forskjell på kilter i bomullsstoff med tartanmønster og de kiltene som kalles *utility kilts*. De i tartanmønster er ofte i bruk av skottene når de skal på uformelle arrangementer og spesielt der de vet at kilten kan bli skitten og vil trenge en vask etterpå. Slike kilter kalles av noen *drinking kilts* nettopp på grunn av de kontekstene de brukes i. Disse kiltene virker uansett ikke truende for skottene med tanke på at de er et resultat av en større kommersialisering og siden slike kilter stort sett er å finne i typiske turistkontekster som *The Royal Mile*. Det blir noe helt annet med de kiltene som ikke er av tartan i det hele tatt, men ellers har samme konstruksjon som en kilt, som *utility kilts* karakteriseres som av de jeg snakket med. ”*It needs to be both tartan and kilt together for it to be a kilt. If it’s not tartan it’s just a skirt and not associated with Scotland.*” uttalte Sarah til meg da jeg intervjuet henne om temaet. Slike kilter var ikke autentiske nok til å bli kalt for kilt selv om man helt klart kan se at de har samme design, men bare ikke er tartanmønsteret. Men hvorfor anses ikke disse kiltene som autentiske?

Hvem har rett til å modernisere ”kulturelt ladede” symboler?

”We don’t like that (The Royal Mile). They don’t sell the proper kilts. It’s tacky you might say. Often the people working/owning the shop aren’t even Scottish. (...) They’re just doing it for the sake of

the money. You wouldn't find a Scottish person doing that, selling you unproper kilts with bad quality. We don't do that." (Kvinnelig arbeider i en kilt shop i Inverness).

Utility kilts bestilles på internett og de *kilt makers* jeg har vært innom har ikke hatt salg eller utleie av disse kiltene. Den svarte typen av disse kiltene finnes til salg i noen *kilt makers* eller *kilt shops*, men det finnes *kilt makers* som ikke vil selge den fordi eieren ser på den som et skjørt. "*There is one kilt shop in Aberdeen that doesn't sell the black kilt. The owner of the shop thinks it looks like a skirt, and thus has nothing to do with the kilt*" (Bill på McCalls). Det kan virke som om slike *utility kilts* ikke er like populære i Skottland som man skulle tro. En forenkling av kiltbruken og "lettere" og annerledes stoff på kilten ville gjøre den mer attraktiv for oftere og annerledes bruk enn før. Det er det reklameringen av *utility kilts* sier på de internettsidene der de selges. Alle internettsidene jeg kom over som solgte *utility kilts* hadde priser i dollar og ikke i pund og det virket som om ideen bak denne type kilter har opprinnelse i Amerika og ikke i Skottland. Ved nærmere undersøkelser på "kiltgruppen" på *facebook* der jeg har funnet diskusjoner om slike kilter, viser det seg at de fleste som er positivt innstilt til *utility kilts* er av amerikansk opprinnelse. Deres begrunnelser på hvorfor slike kilter er attraktive bunner ut i at de er mer praktiske enn en vanlig kilt til et mer dagligdagsbruk. Selv har jeg enda til gode å se en *utility kilts* i bruk, det nærmeste jeg kom var et par stykker som gikk med en svart kilt med det skotske flagget sydd utenpå, eller en helt svart kilt.

Det kan virke som om utviklingen og moderniseringen av kilten ikke er noe problem for skotter så lenge det er de selv som får utvikle og modernisere den. De fleste jeg har snakket med, både av de som jobber på *kilt makers*, *kilt shops* og ellers på feltarbeidet, synes å mene nettopp dette. Kiltene burde kunne moderniseres for å lettere kunne ta den på seg til andre anledninger enn formelle og ikke minst slik at de yngre generasjoner vil gå med den og bruke den oftere. En forenkling av *the belted plaid* til kilten som vi kjenner den i dag ble gjort allerede på 1700-tallet nettopp for å gjøre den mer praktisk til bruk i et jernverk i Invergarry. Hvorfor skal ikke kilten kunne gjøres enda mer anvendelig og dermed brukes i andre kontekster og anledninger som jeg har beskrevet i denne oppgaven? Poenget mitt er at det ikke er noe problem at kilten gjøres mer anvendelig, men problemet ligger i hvem som har rett til å modernisere den. Ens kollektive identitet og dets symboler er noe man

enkelt får et "eierskap" til, skal man følge Cohens (2000) teorier om nasjonal identitet og hvordan folk responderer på symboler for nasjonen. Med en gang noen andre begynner å endre på noe som man anser som sitt eget setter man seg selv i forsvarsposisjon og ofte synes man ikke om at andre enn en selv skal gjøre slike endringer. Dette kan være en mulighet til at *utility kilts* ikke er like godt mottatt i Skottland som den er i Amerika og blant de med skotske aner her. Skottene vil selv være de som står for moderniseringen av sine egne symboler og identitetsmarkører og blir dermed fort skeptiske når andre prøver å gjøre det uten deres godkjenning eller tillatelse til det.

Men hvem er det som har autoritet til å godkjenne og gi klarsignal for en endring til dette? Det virker for meg at det ikke finnes én organisasjon eller institusjon som har autoritet til å godkjenne hva som er rett og galt hva angår kilten, dets utseende og dets bruksområder. I Norge har man bunadsmenda³⁵ som sitter med autoriteten til å kunne bestemme hvordan en bunad fra et gitt område skal se ut og hvilket sølv som hører til. På samme vis som i Skottland finnes det heller ingen institusjoner i Sápmi med slik "makt" til å avgjøre hvordan ei kofte fra et område skal se ut. Det finnes organisasjoner, lag og privatpersoner som kan ha en mening om hvordan ei kofte skal se ut, men det er ingen som har autoritet og dermed makt til å avgjøre det. Både skottene og samene er en statløs nasjon på et vis, med grenser for hvor de begynner og ender men egentlig styrt fra henholdsvis London og Oslo. Dette er muligens en medvirkende årsak til hvorfor det ikke finnes noen institusjoner med slik makt som bunadsmenda har. De som kan sies å være potensielle institusjoner for å bestemme hva som er gyldig og ikke hva angår skotske nasjonale symboler er de tre institusjonene jeg har kalt for *gate keepers* tidligere i oppgaven. Likevel synes disse institusjonene mer å ha en autoritet til å bestemme hvordan nasjonale symboler blir brukt i markedsføring av den skotske kulturen. Hva angår å godkjenne endringer og modernisering av kilten har ikke disse tre institusjonene noe mer autoritet enn andre.

Den maskuline skotte

Kilten virker som et maskulint fenomen og det er i hovedsak menn som bærer kilten. Den føyer seg i rekken av andre skotske identitetssymboler som i

³⁵ <http://tydalix.hist.no/~hra/bul/bunad.html> (14.05.08)

utgangspunktet er veldig maskuline. For eksempel har man whiskyen som noe som forbindes med barske menn som drikker whiskyen bar og det er ikke ofte kvinner drikker det. Da drikkes det gjerne blandet ut med cola eller annet blandevann. Den skotske whiskyproduksjonen er kjent over store deler av verden og er med på å definere hva andre ser på som typisk skotsk. Også skotsk historie får man maskuline assosiasjoner av med at hovedvekten av historien er på klanenes maktkamp mot engelskmenn og kamper klanene i mellom. Det var menn som kjempet for Skottlands uavhengighet og det er de som hylles som forkjempere for dette med unntak av noen få kvinner, blant annet *Mary Queen of Scots*. Ordet "klan" er et maskulint ladet ord i sosial antropologien og i de fleste tilfeller er det slik at man stammer fra en felles stamfar og ikke en stammor.

Metaforsammensetningen er veldig mannlig og inngår i en maskulin sammenfatning av Skottland. Oppfatningen man får av Skottland er sammensatt av nettopp slike ting og for eksempel på postkort man kan kjøpe er det ofte menn i kilt, whisky og historiske plasser der store kamper ble utøvd. Alle forbindes med menn og maskulinitet og det dannes dermed en maskulin skotsk identitet av alle disse symbolene.

Hva så med kvinnene? Hvor er de oppi alt dette? Kvinners bruk av kilten er fraværende såfremst de ikke er med i et *pipe band* eller danser *highland dance*. Og i siste tilfelle viser det seg at det ikke er kilt de danser i (i alle fall ikke på *Highland Games*) men noe som kalles *Aboyne Dress* og som egentlig bare er rutete skjørt. Ellers finnes det *kilted skirts* og *sash* som jenter kan gå med, men mange av disse ses på som "umoderne" og man vil ikke finne mange unge jenter som går med disse hvis de ikke må. Eldre kvinner kunne gå med tartanbukser til tider, men det gjorde også eldre menn og jeg så aldri noen yngre kvinner eller jenter som gikk i det. Jeg spurte en dame på en *Highland Games* om hun hadde kilt og hvis ikke, hva ville hun gått med for å vise sin skotske identitet. Hun svarte at hun hadde kilt som barn, men at hun i dag kanskje ville tatt på seg et skjerf eller en *sash* med hennes klintartan på seg. Muligens ville hun hatt et *kilted skirt*, men sannsynligvis en *sash* som hun kunne hatt over kjolen om det var en formell anledning.

Har dette noe å si for hvorfor det ikke er et problem at andre bruker kilten og for at kommersialiseringen av den virker ok? Er det maskuliniteten i kilten som gjør det greit for andre å bruke den, selv om kilten er en identitetsmarkør for skotter?

Maskulinitetens rettferdiggjørelse av kommersialiseringen?

Man kan bare stille seg spørrende til om maskuliniteten i skotske symboler er grunnen for at kommersialiseringen har vært så utbredt på skotske symboler som de er. I mange kulturer er det kvinner som i en større grad enn menn er kulturbærerne med hensyn til å bruke symbolske klesplagg. For eksempel er bunaden i hovedsak brukt mer av kvinner enn av menn selv om det finnes bunader for menn også. I Skottland er det i større grad menn som er bærere av kulturen, siden mye av historien og kulturen er maskulin og siden kilten i hovedsak både brukes og distribueres av menn. Menn bruker kilten i alle kontekster der kilten brukes, mens kvinner bruker den sjeldnere. Vil dette si at det er menn som er forvaltere av symboler for gruppetilhørighet siden de er de primære brukerne av dem? I grunn vil det være vanskelig å svare et direkte ja eller nei på dette spørsmålet. Selv om det er menn som bruker kilten mest betyr det ikke at kvinner ikke har noe å si i saken. I løpet av mitt feltarbeid har jeg ikke fått nok data på dette spesifikt og mitt hovedfokus har vært på en eventuell meningsendring på symboler som kommersialiseres. En videre forskning spesifikt på kjønnsperspektivet med kommersialisering er noe jeg mener er på sin plass. Siden maskuliniteten er så sterkt knyttet opp mot kamp mot England vil enhver som bruker kilten, eller noe kiltlignende kunne forstås som en identifikasjon med Skottland og en avstandstanning til England.

Kapittel 7: Oppsummering og komparasjon

Innledning

I denne oppgaven har jeg presentert og diskutert de forskjellige kontekster der kilten brukes og hvilken betydning en kommodifisert vare har i forskjellige kontekster. Jeg har sett på om kommersialiseringen av skotske symboler har vært med på å tillegge en annen mening til symbolene for skotter selv. En av mine innfallsvinkler for å få informasjon på dette fenomenet har vært å følge de kontekster der kilten brukes i dag, deriblant *Highland Games* og *ceilidh*. Basert på mitt empiriske materiale har jeg forsøkt å vise hvordan en kommersiell vare kan flyte fritt i en kontekst, mens den nærmest ikke er tilstede i andre kontekster. I presentasjonen av de forskjellige kontekstene der kilten brukes, både av skotter og av andre, har jeg vist hvordan kilten noen ganger kan flyte over grensene mellom to forskjellige sfærer, men at verdien blir mindre i den ene enn i den andre. Avslutningsvis vil jeg relatere mine funn til et mer generelt nivå for å se hvordan dette kan være anvendelig i andre sammenhenger enn bare i den skotske konteksten. Jeg vil også gjøre en kortfattet komparasjon mellom det samiske og det skotske når det gjelder kommersialiseringen av symboler. Har samene noe å lære av skottene når det gjelder å markedsføre sin egen kultur eller er det flere bakdeler enn det er fordeler med en slik kommersialisering? Jeg vil fremlegge noen synspunkter på hvordan mine funn kan brukes til videre forskning i en samisk sammenheng i tillegg til en skotsk.

En kilt vil alltid være skotsk

Inntrykket jeg satt igjen med etter å ha snakket med en del folk på *Highland Games* er at de ikke har noe imot at andre enn dem selv går med kilten. Som den første damen jeg snakket med i Gourock svarte meg da jeg spurte hva hun syntes om kommersialiseringen av kilten og det faktum at andre går med den: "*Well, the kilt never dies when people wear it. Americans and Europeans kept the kilt alive because of their interest in it*". En slik holdning var gjennomgående hos de fleste jeg snakket med angående kilten. Det faktum at andre har hatt en slik interesse for kilten har ført til at kilten har utviklet seg slik den har i dag. "*If you hadn't modernised the kilt, you wouldn't get the youngsters wearing it...*" var også hennes svar da spørsmålet om autenticitet kom opp. Klart at kilten ikke var den samme som

da de gikk med *the belted plaid*, men ting utvikler seg i en verden der man har andre bruksområder for kilten enn man hadde for 100 år siden. Det kan virke som om kommersialiseringen av kilten ikke har medført noen endring i dens mening for skotter. For dem vil den alltid være et plagg som symboliserer deres skotske identitet selv om andre går med den. Det at andre vil gå med kilten mens man er i Skottland i anledninger der det passer slik, gjør at folk tenker at det er mer en ære enn et hån av deres kultur og identitet. Likevel skinner det gjennom at de ikke synes det er greit for engelskmenn å gå med kilten såfremst de ikke bor i eller har tilknytning til Skottland. Hvorfor skal de gå med den etter at de har vært med på å forby kilten og forsøkt å assimilere skottene? Uansett må man kunne si at kommersialiseringen av kilten og tartanmønsteret har vært med på å sette Skottland på verdenskartet. De fleste vet hva en kilt er og at tartanmønsteret tilhører Skottland, det er til og med et eget norsk navn på det: skotskrutete.

Men man må ikke glemme Paine (2000) som sier at autentisitet er noe som er dynamisk og som endrer seg i takt med at kulturen endrer seg. Selv om vi har lett for å tenke at det "uekte" er en kopi av det "ekte" og at dette er statisk og endelig er det vanskelig å kunne definere én ting som ekte og én annen ting som uekte. Selv om det i kollektiv sammenheng er en tilstedeværelse av en autoritet som erklærer hva som er ekte eller ikke vil det i en individuell sammenheng være mye verre å definere det autentiske nettopp fordi det har grunnlag i en individuell tolkning. Det skotske symbolet for en gruppeidentitet, kilten, kan endre form og innhold alt ettersom hvilken situasjon den brukes i. Allikevel viser det seg at meningen tillagt kilten ikke endres i like stor grad som verdien på den. Kiltens anses i større grad som en økonomisk vinst i noen sfærer heller enn som en identitetsmarkør, mens det er motsatt i en annen sfære. I de to sfærene jeg tidligere har belyst, den kommersielle sfæren og den moralske identitetssfæren, vil en slik verdidifferensiering av kilten forekomme. I den første sfæren har kilten en større økonomisk verdi enn i den andre sfæren hvor kilten har en større kulturell verdi. Jeg mener ikke at kilten er fri for en kulturell verdi i den kommersielle sfære, tvert imot. Den har en kulturell verdi her og, men den er en handelsvare i større grad og det er flere som lever av å selge den til turister. I den moralske identitetssfæren er kilten et symbol på skotskheten og er slik tillagt en mindre økonomisk verdi når det kommer til salg av den.

Hva så med samiske symboler?

På finsk side av Sápmi har turistindustrien tatt tak i den samiske kulturen og brukt symboler fra den for å promotere Finland som eksotisk og attraktivt for turister. Dette har irritert samer fra finsk side og sameforeningene er ofte ute og kommenterer når det brukes "turistkofter" i noen sammenhenger. Blant annet da Miss Finland i 2007 brukte ei turistkofte da hun representerte Finland i Miss Universe³⁶. Dette skapte en irritasjon fra finske samers side hvor de reagerte på at hun brukte ei kofte som de fleste samer ikke ville blitt sett i selv en gang. Reaksjonene kom på at kofta ikke så pen ut, at sjalet var ukorrekt satt på og at hun brukte skaller istedenfor kommager på sommeren³⁷. På norsk side av Sápmi har man ikke opplevd at andre i så stor grad tar over og bruker elementer fra den samiske kulturen i turistsammenhenger. Det selges samiske ting fra boder etter veier og på torg i byer, spesielt om sommeren, men det er i hovedsak samer selv som står for salget av tingene. De fleste reagerer ikke på at samisk duodji, slik som kniver, vesker, smykker, armbånd og så videre selges til andre enn samer. Samiskinspirerte klær, luer, votter og lignende er det heller ikke mange som reagerer på. Problemet oppstår når det blir salg av kofte og stjernelua jeg har omtalt innledningsvis i oppgaven. Kofta representerer ikke bare en personlig identitet, men også en stedlig identitet og det er nok det som gjør at det blir problematisk at den uten videre blir tilgjengelig for andre.

Kan samene lære noe av skottene?

Kommersialiseringen av kilten har gjort at Skottland har blitt satt på verdenskartet og har gjort landet til et populært reisemål for turister. Burde samer lære noe av dette? Ved å markedsføre deler av den samiske kulturen vil man gjøre andre kjent med det samiske folket og slik bli satt på verdenskartet mer enn de er i dag. Baksiden er turistkofter som oppstår når andre enn samer selv markedsfører den samiske kulturen, på lik linje med *utility kilts* som finnes for salg på nett og som i hovedsak markedsføres av amerikanere.

I Skottland virker det som om folk liker at andre tar interesse for den gæliske historien og kulturen, deriblant kilten. Det gir et slags overtak på engelskmennene

³⁶ http://www.nrk.no/kanal/nrk_sami_radio/1.2611535 (22.04.08)

³⁷ Skaller er laget for bruk på vinterstid og er laget med reinhårene på yttersiden. Bruker man slike på sommeren blir de ødelagte i tillegg til at de er for varme.

når andre er mer interessert i den skotske kulturen og deres historie. England som lenge har vært en dominerende periferisk "de Andre" blir plutselig satt i skyggen av Skottland som har vært forsøkt underlagt England og sett ned på av dem gjennom historien (Cohen, 2000). På en måte har skottene fått en sterkere "eierfølelse" til sin egen kultur og nasjonale symboler ved å la andre få tilgang til den. Det virker som om kilten ikke har forandret noen særlig mening etter en kommersialisering men heller har blitt sterkere og viktigere for skottene identitetsmessig. Det har blitt viktigere for skotter og vise hva som er greit å bruke av kilter som finnes på markedet og hvilke som man ikke skal la seg "lure" til å tro er en ordentlig kilt. Den kollektive identiteten styrkes for skottene ved at andre tar interesse av kulturen og slik kan man si at skottene beholder noe ved å gi noe. Annette Weiner (1992) skriver om dette paradokset og tar utgangspunkt i kula-handelen som gjøres blant Trobrianderne. Motivasjonen bak *keeping while giving* ligger i et behov for å sikre noe permanent i en verden der ting blir utsatt for forfall og tap, mener Weiner.

Ved å gi noen slike uomsettelige eiendeler til andre etter å ha beholdt de i en lang tid, får man en følelse av at man beholder ideen, tanken eller meningen bak eiendelene fordi meningene blir forsterket i det man gir noe verdifullt videre. Samtidig setter det mottageren i en moralsk gjeld til giveren. Satt i en skotsk kontekst vil det si at det føles som om deres skotske identitet styrkes ved at andre enn de selv går med kilten. Ved å gi et symbol for deres gruppetilhørighet beholder de, og i noen tilfeller, styrker de sin egen identitet slik som det virker i en skotsk kontekst. Weiner (1992) viser til et ikke kommersialisert system med generelt bytte, men dette synes også å gjelde ved markedsbytte. De generelle bytteformene beskrives i Sahlins (1974) artikkel om primitive bytterelasjoner. Generell-, balansert- og negativ resiprositet er de generelle bytteformene han beskriver her³⁸. Kulahandelen er én slik spesifikk form for generelt bytte i et ikke kommersielt system som Weiner (1992) viser til i *Keeping while giving*. Jeg mener å ha vist at man kan få samme effekt også i et markedsbytte som man har i en kulahandel ved at kilten som identitetselement blir styrket og beholdes dess flere som bruker det. Dette er også dels i tråd med det Harrison (1999) skriver i sin artikkel om "Identity as a scarce resource". Harrison vil forsøke å utvide Weiners teorier til å omhandle

³⁸ Se Sahlins (1974) for mer lesing.

symbolske praktiseringer som sosiale grupper bruker for å representere deres identiter og ikke bare objektive ting slik Weiner gjør (1999:240). I følge Harrison kan Weiners teorier om *keeping while giving* kaste lys på et relativt forsømt tema innenfor studiet av identitetspolitikken; de situasjonene der grupper kommer i konflikt over bruken eller besittelsen av symboler for identitet (ibid:249).

Mine konklusjoner for denne masteravhandlingen mener jeg kan løftes til et mer generelt nivå og gjøres anvendelig for andre studier og ikke bare med Skottland som kontekst. Som tidligere nevnt har det vært gjort noe forskning på samiske symboler i forhold til turisme. Bongo Gainos (2005) masteravhandling er et eksempel på forskning der hun, blant annet, konkluderer med at samene selv vil bestemme hvordan de skal markedsføre sin egen kultur i forhold til turisme. Allikevel er det andre forskningsbehov når det gjelder tillegging av mening for kommersialisering av samiske symboler. Man kan se på hvordan en økende turisme påvirker meningen samiske symboler tillegges av samene selv. Er slike kommodifiserte handelsvarer med på å svekke det man ser på som en del av en "ekte" samisk kultur eller er slike varer med på å gjøre samer mer bevisste på sin identitet? Slik virker det at den har gjort for skottene. Ved at andre er interesserte i kilten og vil bruke den styrkes skottenes identitet og øker bevisstheten om å ha på seg kilten rett i de kontekster der det kreves. En annen ting er det kjønnsmessige i forvaltningen av en kultur og dets symboler for kollektiv identitet. Det ville være nyttig å forske videre på de eventuelle kjønnsrelaterte grunnene til at en kommersialisering tilsynelatende virker greit for de fleste skotter og at den er så utbredt som den er. Ser man på den samiske kofta har forsøk på å kommersialisere den ikke vært velkommen av de fleste samer og selv om det er begge kjønn som er bærere av kofta er det kvinner som syr den og fremstår som *gate keepers*.

Litteraturliste

Anderson, Benedict [1983, 1991] (1996). *Forestilte fellesskap. Refleksjoner omkring nasjonalismens opprinnelse og spredning*. Spartacus forlag AS, Oslo.

Appadurai, Arjun (1986). "Introduction: commodities and the politics of value" i Appadurai A (red) *The social life of things. Commodities in cultural perspective*. Cambridge University Press, Cambridge.

Barth, Fredrik (1969). "Introduction" i Barth, Fredrik (red) *Ethnic Groups and boundaries. The Social Organization of Culture Difference*. Universitetsforlaget, Oslo.

Bart, Fredrik (1994). "Økonomiske sfærer i Darfur" i Barths *Manifestasjon og prosess*. Universitetsforlaget, Oslo.

Cheape, Hugh [1991, 1995] (2006). *Tartan*, NMS Publishing Edinburgh

Cohen, Anthony P (1985). *The symbolic Construction of community*. Ellis Horwood Limited, London.

Cohen, Anthony P (2000). "Peripheral vision. Nationalism, national identity and the objective correlative in Scotland" i Cohen, Anthony (red) *Signifying Identities. Anthropological perspectives on boundaries and contested values*, Routledge, London.

Crick, Malcolm (1989). "Representations of International Tourism in the Social Sciences: Sun, Sex, Sights, Savings and Servility" i *Annual Review of Anthropology* 18: 307-344.

Eide, Kjartan (2002). "Turismens konsekvenser" i J.Kr. Steen Jacobsen og K Eide (red) *Turisme. Turister og samfunn*. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo.

Gaino, Laila B.B (2005). "Samen som turistattraksjon". Masteroppgave i reiseliv, Høgskolen i Finnmark.

Harrison, Simon (1999). "Identity as a scarce resource". *Social Anthropology*, vol. 7,3: 239-251.

Jenkins, Richard (1996). *Social Identity*, Routledge, London.

Kopytoff, Igor (1986). "The cultural biography of things: commodization as process" i Appadurai A (red) *The social life of things. Commodities in cultural perspective*. Cambridge University Press, Cambridge.

Goffmann, Erving (1969). *The Presentation of Self in Everyday Life*, Allen Lane, London.

Grenier, Katherine Haldane (2005). *Tourism and Identity in Scotland, 1770-1914*. Ashgate Publishing Company, Aldershot.

MacCannell, Dean (1976). *The tourist*. The Macmillan press LTD, London and Basingstoke.

McCrone, David, Morris Angela og Kiely Richard (1995) *Scotland – the Brand. The making of Scottish Heritage*, Edinburgh University Press Edinburgh.

Mead, G.H. (1934) *Mind, Self and Society from the Standpoint of a Social Behaviorist*, C.W (red). University of Chicago Press, Chicago.

Nash, June (red.) (1995). *Crafts in the World Market: The Impact of the Global Exchange on the Middle American Artisan*. State University of New York Press, Albany.

Nilsen, Finn Sivert (1996) *Nærmere kommer du ikke... Håndbok i antropologisk feltarbeid*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, Bergen.

Paine Robert (2000): “Aboriginality, authenticity and the Settler World” i Cohen, Anthony (red) *Signifying Identities. Anthropological perspectives on boundaries and contested values*, Routledge, London.

Robben, Antonius C.G.M (2007) “Multi-Sited Fieldwork” i Robben og Sluka, Jeffrey (red.) *Ethnographic Fieldwork. An Anthropological Reader*. Blacwell Publishing, Oxford.

Sahlins, Marshall D (1974). “On the Sociology of Primitive Exchange” i M, Sahlins *Stone Age Economics*. Tavistoc Publications.

Spradley, James (1980) *Participant Observation*. Thomson Learning, Inc, USA.

Taylor, Charles (1994) “The Politic of recognition” i *Multiculturalism – Examining the politics of recognition*. Princeton University Press, New Jersey.

Trevor-Roper, Hugh (1983). “The Invention of Tradition: The Highland Tradition of Scotland”, i Hobsbawm, E and Ragner, T (eds) *The Invention of Tradition*. Cambridge University Press, Cambridge.

Vike, Halvard (2001). *Anonymitet og offentlighet. Norsk Antropologisk Tidsskrift*, nr. 1-2, vol. 12.

Viken, Arvid (red) (2001). *Turisme. Tradisjoner og trender*. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo.

Weiner, Annette (1992). *Inalienable possessions : the paradox of keeping-while-giving*. University of California Press, Berkeley.

Wang, Ning (1999). "Rethinking authenticity in tourism experience" i *Annals of Tourism Research*, 26(2):349-370.

Zaczek, Iain (2005). *The history of tartan*. Anness Publishing, London.

Annet:

http://en.wikipedia.org/wiki/Highland_Society_of_London (13.05.08)

<http://histclo.com/schun/country/scot/is/aca/scot/as-ku.html> (04.03.08)

<http://histclo.com/schun/gar/kilt/su-kilts.html> (04.03.08)

<http://tydalix.hist.no/~hra/bul/bunad.html> (14.05.08)

<http://www.abdn.ac.uk/%7Esrc205/info.php> (19.02.08)

http://www.albagames.co.uk/Highland_games2000.htm (09.04.08)

<http://www.edinburgh-royalmile.com/interest/tartanweavingmill.html> (18.02.08)

<http://www.geocities.com/Colosseum/Midfield/3705/StriptheWillow.htm> (25.02.08)

<http://www.gmhg.org/> (16.02.08)

<http://www.gordonhighlanders.com/> (13.05.08)

<http://www.heritage-of-scotland.com/cult.htm> (18.09.07)

<http://www.heritage-of-scotland.com/geog.htm> (18.09.07)

<http://www.heritage-of-scotland.com/history.htm> (18.09.07)

<http://www.historic-scotland.gov.uk/> (30.04.08)

<http://www.javastandrewsociety.com/> (13.05.08)

http://www.nrk.no/kanal/nrk_sami_radio/1.2611535 (22.04.08)

<http://www.nts.org.uk/Home/> (30.04.08)

<http://www.scottishclansman.com/Ladieskilts.html> (05.03.08)

http://www.siliconglen.com/Scotland/10_2.html (07.02.08)

http://www.siliconglen.com/Scotland/10_4.html (19.08.08)

<http://www.unique-cottages.co.uk/unspoilt/7/ceilidhs> (07.02.08)

http://www.utilikilts.com/?page_id=46 (21.04.08)

<http://www.visitbritain.com/> (30.04.08)

<http://www.visitscotland.com/aboutscotland/UniquelyScottish/> (25.02.08)

<http://www.visitscotland.com/aboutscotland/UniquelyScottish/tartans?view=links>
(25.02.08)

<http://www.visitscottishborders.com/> (30.04.08)

<http://www.your-kilt.com/uniform.html> (13.02.08)

<http://www.your-kilt.com/uniform.html> (13.02.08).

Appendiks

Her følger en alfabetisk liste over engelske ord og uttrykk brukt i denne masteroppgaven

Aboyne Dress:	Den kiltlignende drakten kvinnelige <i>highland dancers</i> opptrer med
Arts and craft:	”Håndverk og kunst”
Ballroom dances:	Danser som danses på ball
Band piping contest:	Konkurransene for <i>pipe band</i> på <i>highland games</i>
Black Watch Tartan:	Den universelle militærtartanen
Castle:	Slott
Ceilidh:	Sammenkomst der det danses skotsk folkedans
Drinking kilt:	Et slanguttrykk for kilter av bomullsstoff ofte brukt på pub og lignende
Edinburgh Castle:	Slottet i Edinburgh som befinner seg øverst i <i>The Royal Mile</i>
Facebook:	Sosialt nettverk på internett
Dress tartan:	Tartan reservert danserne på <i>Highland Games</i> arrangert i utlandet
Feileadh beg:	Nedre del av <i>belted plaid</i> . Også kalt <i>the little kilt</i> . Utviklet på 1700-tallet.
Finger food:	Fingermat. Ofte servert på <i>ceilidh</i>
Flashes:	Tilbehør til kilten. ”Flaggene” som holder strømpene oppe
Formal outfit:	Bruk av kilten med det formelle tilbehør til slike anledninger
Function:	”Arrangement”
Gate keepers:	”Forvaltere” av en kultur
Ghost walks:	”Spøkelsesturer” med guider i <i>The Royal Mile</i>
Glengarry hat:	Hatten sekkepipespillerne og trommeslagerne i et <i>pipe band</i> har på seg
Glen Fiddich Whisky:	Whiskymerke i Skottland
Going out uniform:	Kilt som noen privatskoler i Skottland bruker til formelle anledninger og lignende

Graduation parties:	Sammenkomster/fester etter endt utdanning. Ofte formelle
Heavy events:	De tunge konkurransegrenene på <i>Highland Games</i>
Highland dancing:	Dansing av tradisjonell skotsk dans
Highland Games:	Sosial sammenkomst der det konkurreres i forskjellige grener
Highland Tartans:	Tartan fra høylandet i Skottland
It's a kilt damnit!:	Gruppe på <i>facebook</i>
Jacobite:	Betegnelsen på motstandsfolk som støttet James VI av Skottland
Kilted skirt:	Den kvinnelige utgaven av kilten. Skjørt i tartanmønster
Kilt maker:	Butikk hvor man får kilten skreddersydd. Her kan man også leie kilt til anledninger. Opererer kun med kilt i ull.
Kilt shop:	Butikk som selger kilter av bomullsstoff. Den selger også andre ting som er av tartan eller andre ting med skotske symboler på.
Light events:	De lette konkurransegrenene på <i>Highland Games</i>
Loch:	Innsjø
Mary Queen of Scots:	Skottlands katolske dronning som ble halshugget etter å ha flyktet til England etter å ha blitt tvunget til å abdisere av den protestantiske siden
Men who wear kilts(...):	Gruppe på <i>facebook</i>
Piclus:	Det latinske ordet for pikterne
Pipe band:	Band med, i hovedsak, sekkepipespillere og trommespillere
Pipe band sporran:	Sporran brukt i hovedsak av medlemmer i et <i>pipe band</i>
Prom dress:	Penere kjole brukt i formelle anledninger
Rent a kilt:	Leie seg en kilt til anledninger om man ikke har en kilt selv

Royal Steward Tartan:	Tartan som kan brukes av alle. Anses ikke som tilhørende til noen klan. Ofte den som er ute på ”motemarkedet”
Sash:	”Tartansjal” som henges skrått over skulderen og ned til motsatt hofte. Brukes oftest av kvinner over en kjole til formelle anledninger. Også kalt <i>the separate plaid</i>
Scotland the Brave:	Skottlands nasjonalsang
Scots:	Keltiske immigranter fra Irland
Scottish dancing societies:	Skotsk folkedansorganisasjoner
Sporran: Tilbehør til kilten.	Veske eller taske som henges foran på kilten
Sporran molach:	”Hårete sporran”
St Andrews:	Beskyttelseshelgen til Skottland. Byen St Andrews er oppkalt etter han og det sies at relikvier av han ble brakt hit og slik ble kirken her et sentrum for pilgrimsreiser i middelalderen
Strip the Willow:	Dans som er vanlig å danse på <i>ceilidh</i>
Tartan:	Skotskrutete mønster
The belted plaid:	Den eldre utgaven av kilten som besto av et fem meter langt klede som dekket under- og overkroppen med et belte i midten. Også kalt <i>the big kilt</i>
The black dagger:	Tilbehør til kilten. Liten dolk som bæres i strømpen ved bruk av kilten. Også kalt <i>Sgian Dubh</i> på gælisk
The black kilt:	Helt svarte kilter. En variant av <i>utility kilts</i> og brukes oftest til fotball- og rugbykamper.
The Celtic society of Edinburgh:	Keltisk organisasjon Sir Walter Scott var president i i 1822
The Central Lowlands:	Lavlandet i Skottland. Også kalt <i>the lowlands</i>
The Church of Scotland:	Kirken i Skottland med presbytariansk basis.
The Clan Tartan Centre:	Senter som finner folks klan tilhørighet
The Dashing White Sergeant:	Dans som er vanlig å danse på <i>ceilidh</i>
The disarming Act:	Lovforslag som forbød bruk av kilten i 1746

The drum major:	Person som leder an et <i>pipe band</i>
The highlanders:	Folk fra høylandet i Skottland
The Highlands:	Høylandet i Skottland
The highland dress:	Kilten slik den ble omtalt som tidligere på 17- og 1800-tallet
The highland fling:	En dans utført av <i>highland dancers</i>
The Royal Mile:	Gate i Edinburgh
The Saltire Flag:	Skottlands flagg
The Sean Triubhas:	En dans utført av <i>highland dansere</i>
The Scottish hammer throw:	Kasting av en stålball som er fast i et bambushåndtak. Konkurranseregnet til <i>heavy event</i> på <i>Highland Games</i>
The Southern Uplands:	De sørlige høyereliggende grenseområder i Skottland
The stone of destiny:	Stein som har blitt brukt av både av Skotske, Engelske og Britiske monarker som en del av insettelsesseremonien. Steinen har blitt kjempet over av engelskmenn og skotter i århundrer
The Sword dance:	En dans utført av <i>highland dansere</i> . Også kalt <i>Gille Calum</i>
The thistle:	Tistel. Det fortelles en historie om at sovende skotter ble vekket av vikinger som tråkket på en tistel. Tistelen ble da et symbol på beskyttelse for skotter
The Queens Gallery:	Galleri med utstillinger fra den kongelige samlingen. Befinner seg nederst i <i>The Royal Mile</i>
Tossing the caber:	Kasting av tømmerstokk. En konkurranseregnet til <i>heavy event</i>
Tug o war:	Tautrekking. Foregår på <i>Highland Games</i>
Utility kilts:	En modernisering av kilten. Finnes i forskjellige stoff og mønstre, men ikke i tartanmønstre. Også kalt <i>utilitkilt</i>

Weight over bar:

Kasting av en 5 kilos vekt over en bjelke.

Konkurransgren til *heavy event* på *Highland Games*